UNDE SÎNT COPIII GENIALI?

● CE SPUN STATISTICILE ● TALENTE PIERDUTE PE DRUM... ● SURPRIZELE COPIILOR CU DIFICULTĂȚI ȘCOLARE ● CINE POATE DEVENI ACADEMICIAN?

S-a vorbit și se vorbește mult despre copii talentați, copii precoci, copii geniali, copii minune. Numărul lor este în creștere în toate țările dezvoltate și este fără îndoială că fenomenul se datorează condițiilor de viață, accesului mai larg la învățătură. Dar tocmai din acest punct de vedere se poate spune că există încă foarte mulți copii talentați nedescoperiți.

INTERFERENȚA MUZELOR

Statisticile arată că în familiile cu oameni dotați apar și copii talentați. **Nu este însă vorba numai de ereditate, ci și de o educație adecvată.** Poate că dacă Mozart n-ar fi văzut niciodată în casă cum arată un clavecin, el n-ar fi devenit copilul minune și apoi „muzicianul divin" de mai tîrziu.

La aproape toți copiii preșcolari se manifestă numeroase aptitudini artistice, dar fără cultivarea lor, ele nu „înfloresc". După cum e tot atît de adevărat că nu orice talent apărut în copilărie se manifestă și mai tîrziu. Freddie Bartholomew, de pildă, era la opt ani un actor celebru și interpretarea sa din „Micul lord" a rămas memorabilă. Shirley Temple n-a atins nici ea mai tîrziu gloria din copilărie. Minon Drouet, poetă remarcabilă la 9 ani, a rămas numai o...promisiune.

Alteori se produce o „mutație" a talentului. Anatole France, de pildă, desena foarte frumos la 5-6 ani, dar a devenit scriitor. Bernard Shaw era un muzician desăvîrșit la 5 ani, dar nu în muzică a excelat în lunga sa viață. Pasteur a dovedit în copilărie un real talent pentru pictură. Portretele părinților săi (cel al mamei, executat la 13 ani, și cel al tatălui — la 15) sînt de o mare expresivitate. Numeroase celebrități — ca și mulți oameni „simpli" — au scris în copilărie și tinerețe poezii. Și exemplele ar mai putea continua.

Există însă și o continuitate de preocupări polivalente, la mulți oameni celebri. Uneori, mai rar, ele au aproape aceeași valoare: Leonardo da Vinci a fost pictor, scriitor, filozof, naturalist, fizician, inginer, matematician; Michelangelo — pictor, sculptor și poet, Goethe — poet, naturalist și fizician; E.T.A. Hoffmann, scriitor, muzician, pictor; Weber a manifestat aptitudini pentru muzică, pictură și literatură; Rossini — dispoziții pentru muzică, literatură și artă dramatică; Wagner întrunea o uriașă înzestrare muzicală și un viguros talent literar. Alteori, pe lîngă pasiunea principală, coexistă preocupări din alte domenii, cite „un violon d'Ingres": astronomul John Herschel avea aptitudini muzicale ca și tatăl său. Pictorul Ingres, poetul Lenau și savantul Einstein cîntau în timpul liber la vioară. La Baudelaire, Arghezi, Cocteau, Lermontov, Maiakovski, Malraux, Pușkin, Rimbaud, Verlaine s-a produs o interferență a muzelor, ei dovedindu-se nu numai mari scriitori ci și talentați desenatori și pictori.

GREUTĂȚILE LUI EINSTEIN

Mai puțin aplicabil, dar foarte frecvent, este și fenomenul invers: al copiilor care nu au dat dovadă de nici un fel de talent și care au ajuns la maturitate mari personalități. Se spune astfel că Albert Einstein întîmpina greutăți în vorbire cînd avea 7 ani și nu a fost de loc remarcat la școală ca un elev strălucit. La 13 ani, Winston Churchill nu făcea o impresie prea bună în colegiu. Héctor Berlioz nu manifestase nici o aptitudine muzicală în copilărie. Pe Gogol, învățătorii îl considerau incapabil la... limba rusă, Carl Linné trecea la școală drept un prostănac. Humboldt, Darwin, Molière, Swift și încă mulți alți oameni de seamă, creatori de mari valori ale culturii universale, au fost în copilărie școlari mediocri și uneori chiar slabi.

Alături de talentele manifestate încă din fragedă copilărie, există și cele apărute abia la maturitate. Astfel, Walter Scott a scris primul său roman la vîrsta de 34 de ani. Flaubert publică „Madame Bovary", prima sa lucrare importantă, la 36 de ani, iar Cervantes, care începuse să scrie pe la 35 de ani, creează capodopera sa „Don Quijote" între 58 și 68 de ani. Pînă și în muzică, arta prin excelență a copiilor excepționali, există cazuri de manifestare mai tîrzie: Wagner, Beethoven, César Franck ș.a.

Dar pentru a reveni la copiii precoci, iată în continuare cîteva spicuiri din performanțele acestora.

Mozart știa să cînte la clavecin la 4 ani cu o precizie și o siguranță rare; la 7 ani compune 4 sonate iar la 13 o operă care a stîrnit admirația cunoscătorilor. Liszt, Chopin și Yehudi Menuhin au dat primele lor concerte în public înainte de a fi împlinit vîrsta de 11 ani.

Michelangelo a fost considerat ca o minune a timpului său, din care cauză la 11 ani profesorii l-au trimis acasă pentru motivul că nu mai aveau ce să-i învețe. Rafael și Van Dyck realizează lucrări valoroase la 8-10 ani. Dürer a pictat la 13 ani un reușit autoportret care se păstrează și astăzi. Repin și Surikov manifestă aptitudini pentru desen încă de la vîrsta de 3—4 ani.

Goethe, la 9 ani, compunea versuri în limbile germană și latină. La aceeași vîrstă, Carlo Goldoni scrie o comedie. La 16 ani au debutat Byron și Schiller. Chatterton, mort la 18 ani, lasă o operă valoroasă pe care o consemnează istoria literară. Anna Frank a scris celebrul său „Jurnal" la 12 ani.

Marele matematician și fizician francez Blaise Pascal, la 12 ani, a descoperit singur teoremele lui Euclid. Cunoscutul filozof englez Fr. Bacon pune bazele lucrării filozofice „Novum Organum" la vîrsta de 15 ani. Matematicianul elvețian Jean B. Bernoulli la 18 ani dezvoltă calculul integral. René Descartes scria opere filozofice și matematice de la 8 ani, iar John Stuart Mill și-a terminat studiile la 14 ani. Newton, Leibniz, Gauss, Thomas Young uimesc încă din copilărie prin aptitudinile lor pentru matematică, iar Edison, prin inventivitatea sa tehnică. Norbert Wiener, părintele cibernetici, a primit primul titlu științific la 14 ani.

DE LA AUREL VLAICU LA ENESCU

Dintre români, numeroase personalități celebre s-au manifestat

de timpuriu. Să trecem în revistă doar cîteva.

Pictorul Gh. Tattarescu știa să deseneze de la 5-6 ani. De pe cînd avea 6-7 ani ne-a rămas un caiet plin cu desene în cerneală de o uimitoare frumusețe. Nicolae Grigorescu picta și el din copilărie. La vîrsta de 13 ani a pictat biserica din Băicoi, prima lui „comandă", iar la 20 de ani era un talent recunoscut, încredințîndu-i-se pictarea interiorului mănăstirii Agapia.

George Enescu, la 3-4 ani, improviza lucrări pentru vioară și pian. La 8 ani a compus o lucrare pentru pian și vioară, compoziția „Pămîntul românesc", iar începînd de la 11 ani desfășoară o bogată activitate componistică. La 13 ani a terminat Conservatorul din Viena, iar la 16 ani a compus „Poema română", cîteva sonate și suite.

George Coșbuc publica poezii reușite ca elev în revista „Muza semeșană", revista liceului din Năsăud. S-au păstrat din acea epocă peste 50 de poezii. Mihail Eminescu debutează în literatură la vîrsta de 16 ani în revista „Familia", condusă de Iosif Vulcan. M. Sadoveanu era în ultimele clase de liceu un talent recunoscut, deoarece publica nuvele și schițe în revistele vremii. Cam la 16 ani, Nicolae Labiș publică primele sale versuri în revista „Iașul literar", iar la 17 ani scrie „Moartea căprioarei".

Aurel Vlaicu, care a realizat unul din primele avioane din lume, a fost și el un talent precoce. El a confecționat printre altele, pe cînd era în clasa a șasea, un mic model de motor magnetic.

O concluzie se impune. Aptitudinile sînt o condiție obligatorie pentru practicarea cu succes deosebit a unei activități. Dar problema manifestării lor este destul de complicată. Nu există norme de vîrstă precise și nu înseamnă că cei care nu sînt copii precoci nu pot ajunge mai tîrziu mari creatori. „Teoretic" — spunea fizicianul sovietic Lev Landau, laureat al Premiului Nobel — orice elev poate deveni academician. Numai că unuia i-ar trebui pentru asta 30 de ani iar altuia 300. Este evident că pentru acesta din urmă n-ar fi o afacere bună".

ENIGMATICA TUAREGĂ

Sahara, cu misterele și contrastele sale uimitoare! Cîte legende și cîte adevăruri sînt țesute în jurul milenarei existențe a popoarelor care-i locuiesc pustiurile ostile și munții ospitalieri! Cîte enigme antropologice sînt încă nedezlegate pe imensul său teritoriu!

Una dintre aceste enigme — poate cea mai uimitoare — este viața, de totdeauna și de astăzi, a femeii din regiunea Targui, la extremitatea sudică a Algeriei, în apropierea frontierei cu statul Mali. Acolo se află țara vestiților tuaregi — popor nomad care numără ceva mai puțin de 20 000 de suflete. Soțiile acestor nomazi sînt socotite — într-un anumit sens — cele mai libere femei de pe întregul continent african și, în multe privințe, chiar mai libere decît europenele. Pentru a accepta acest adevăr, trebuie privită viața de toate zilele a comunității tuarege.

Femeia din regiunea Targui este, din punct de vedere spiritual, conducătoarea unică a familiei. Ea își crește copiii după principiile moștenite din străbuni, fără colaborarea sau influența bărbatului. Ea este depozitara limbii natale, tifinagh, pe care o vorbește de preferință, transmițînd-o, oral și în scris, copiilor, în timp ce bărbații vorbesc aproape numai araba.

Fetele tuarege beneficiază permanent de o educație și de o îngrijire deosebite în primii zece ani de viață, spre deosebire de băieți, cărora li se impun anumite restricții pînă la majorat. Ele sînt, în toate cazurile, mai educate decît băieții, mamele ocupîndu-se de pregătirea lor permanentă, pînă la măritiș. Limba scrisă și vorbită, muzica, dansul, arta de a iubi și arta de a se purta în viața de toate zilele, sînt „materiile" pe care mamele tuarege le predau cu stăruință fiicelor lor. Libertatea și independența acestor copile încep în ziua cînd ele se hotărăsc să se mărite. Fiecare fată este liberă să-și aleagă bărbatul dorit, nimeni din familie neavînd dreptul să se amestece cu sfaturi, interdicții sau încurajări.

Îmbrăcînd prima sa rochie de fată — care o separă de copilărie, cînd a ajuns la pubertate — viitoarea mireasă iese de sub comanda mamei, îndrumîndu-și pașii spre viitor după propria-i dorință și inspirație. Ea va face totul pentru a fi căutată, iubită, rugată și ascultată de cel care-i va fi soț. Iar acesta, întrecînd comportamentul anumitor bărbați (mulți? puțini?) din țările dezvoltate, nu va urmări, prin căsătorie, să-și achiziționeze o femeie care să-i fie slugă, ci un tovarăș superior de viață, o bună mamă, și — ei, da! — chiar o șefă de familie. De mult — poate de mai bine de 2 000 de ani — o nobilă femeie, Tin Hinan, a întemeiat seminția nomazilor din această parte a Saharei. Despre un strămoș de sex bărbătesc nu se vorbește. Deasupra poporului tuareg plutește deci o singură umbră, a Tin Hinanei, pe care numeroși scriitori — între care Pierre Benoit — au făcut-o eroina povestirilor lor romantice.

Ion MUNTEANU

Ce apropie pe această tuareg de femeia europeană? Întreaga armonie a chipului și a trupului său.

UMOR DE PESTE HOTARE

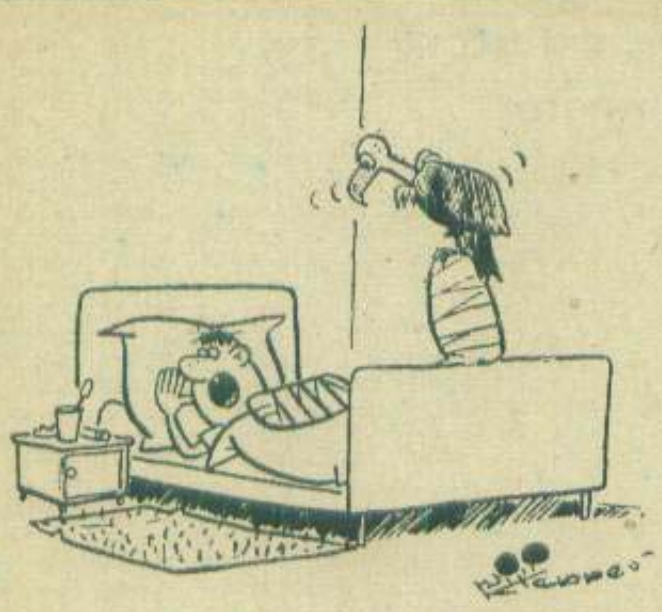

— *Cerule ! Soră ! Închide fereastra !*

— *Domnișoară, aveți ceva care să facă plăcere unui tînăr de 22 de ani ?*

— *Nu, scumpa mea, nu de aceea te cer în căsătorie fiindcă tu ai bani, ci fiindcă eu n-am !*

VIAŢA PE TATAMI

NOTE DE DRUM DIN JAPONIA

de A. FEDOTOV

Tokyo poate fi considerat un oraş unic, în ce priveşte diversitatea. Vechi de peste 500 de ani, el are cea mai numeroasă populaţie de pe glob : mai bine de 11 milioane şi jumătate de locuitori. Simbolul oraşului este „Kappa" — diavolul ce sălăşluieşte în apele murdare.

Oare pentru că aerul oraşului este poluat zilnic de peste trei tone de fum, sau pentru că fiecărui locuitor al capitalei japoneze îi revine numai ceva mai mult de jumătate de metru pătrat de spaţiu verde — aproximativ de 20 de ori mai puţin decît moscovitului, de pildă ? Zeci de mii de circiumi şi baruri, în care se consumă a cincea parte din băuturile alcoolice consumate în întreaga ţară, stau deschise zi şi noapte. În străduţele mici şi strîmte, prin care străinul se rătăceşte uşor, funcţionează peste 100 000 tripouri şi, probabil, tot atîtea case de toleranţă. În timpul nopţii, pe luxoasa stradă centrală Ginza pot fi — după cum afirmă japonezii — tranşate orice fel de afaceri. La numai cîteva zeci de metri distanţă se află unul dintre cartierele locuite de sărăcime. Vorbind despre această aglomerare de colibe, numită de fapt Sanya, ziariştii japonezi folosesc termenul de „La fund", după titlul original al piesei lui Gorki „Azilul de noapte". De altfel, aici, pe străzile din Sanya, regizorul Akiro Kurosawa a turnat exterioarele filmului pe care l-a realizat după piesa lui Gorki.

În centrul său, mai bine-zis, centrele comerciale ale oraşului, călătorul este frapat de activitatea frenetică, de circulaţia ameţitoare pe mai multe niveluri.

*

O zi cu autobuzul, pe un drum îngust care şerpuieşte printre munţi, şi ne aflăm în localitatea Yamanaka. Hotelul „Bugakuso", unde ne-am instalat, se găseşte chiar pe malul lacului. În partea stîngă se profilează vîrful conic al muntelui sfînt Fuji, învăluit într-o perdea de ceaţă şi acoperit de zăpezi. Odinioară, pelerinii urcau spre culmea lui ca să admire răsăritul soarelui şi culoarea blîndă, de un roz pal, a florii „komagus" — simbol al curajului şi fermităţii. Azi hoinăresc aici mulţime de turişti.

A doua zi dimineaţă, timpul era mohorît şi ploios. Totuşi, ţărmul lacului era înţesat de grupuri de tineri, reuniţi în jurul liderilor lor sindicali. Trăsătura exterioară specifică participanţilor la această întîlnire a tineretului era şepcuţa viu colorată, după care puteai recunoaşte uşor cărui sindicat îi aparţinea cel ce o purta : al lucrătorilor din transporturi, din telecomunicaţii, al minerilor...

Aici, la Yamanaka, l-am întîlnit pe Humyo şi am aflat povestea vieţii lui. Cu cîţiva ani în urmă, tatăl lui Humyo a plecat să caute de lucru la minele „Miike", dar nu s-a mai întors : a murit într-o catastrofă minieră. Curînd după aceea, mama lui Humyo s-a îmbolnăvit grav şi a murit şi ea. Humyo şi sora lui, Sudse, cu numai doi ani mai mare decît el, au rămas singuri pe lume. Nu aveau din ce să trăiască, şi Sudse a părăsit şcoala angajîndu-se la un restaurant, la spălatul vaselor ; cel puţin mînca pe săturate şi-i mai dădea cîte ceva de-ale gurii şi lui Humyo. Ori de cîte ori băiatul nu era cuminte şi refuza să-şi facă lecţiile, ori de cîte ori îşi manifesta intenţia să se angajeze în uzină şi să devină independent, ea îl implora să nu facă prostii, să înveţe mai departe. Humyo a înţeles abia de curînd că sora lui avea dreptate. Un tînăr cu o pregătire bună găseşte mult mai uşor de lucru decît un oarecare de pe stradă. Ce-i drept, ca să obţii această pregătire trebuie să înveţi, iar ca să poţi învăţa trebuie să plăteşti. Humyo a avut noroc. La intervenţia sindicatului lucrătorilor din transporturi, sindicat din care făcuse parte mama lui, a putut urma o şcoală de specialitate. Peste un an, cînd Humyo va termina şcoala, va fi angajat ca montor de utilaj electrotehnic la metroul din Tokyo. Băiatul e îndrăgostit de tehnică, serile poate fi deseori văzut la bibliotecile publice.

Era miezul nopţii cînd m-am întors acasă. Eram din nou împreună cu Humyo care stătea într-un cort, nu departe de hotelul nostru. Tînărul era tăcut, cufundat în gînduri. Nu l-am tulburat tăcerea, intuind ce se petrecea în sufletul lui. El a fost acela care a vorbit cel dintîi :

— Nu-i pot înţelege pe cei care susţin că omul e prin firea lui lacom de sînge şi nu poate trăi fără război. Dar festivalul de acum nu dezminte total asemenea teorii ? E mult mai plăcut să participi la competiţii sportive şi să cînţi decît să omori şi să găseşti în asta satisfacţie. E adevărat, avem numeroase probleme importante nerezolvate. Particip la manifestarea care ne-a reunit la Yamanaka tocmai pentru că aici se discută probleme care preocupă pe orice japonez. Este vorba de lupta pentru retragerea imediată a trupelor americane şi a aliaţilor lor din Vietnamul de sud, pentru interzicerea totală şi generală a armei nucleare, pentru lichidarea bazelor militare americane, pentru retrocedarea către Japonia a insulei Okinawa, pentru creşterea nivelului de trai, pentru satisfacerea drepturilor legitime ale tineretului muncitoresc.

Lîngă cortul lui Humyo ardea un foc de tabără. În jurul lui, cîţiva tineri ghemuiţi pe vine cîntau încetişor.

— Melodia se cheamă „Tambare", „Fiţi tari", un cîntec despre eroismul minerilor de la „Miike", — mi-a şoptit Humyo. Îmi place mult cîntecul ăsta, pentru că vorbeşte şi despre tatăl meu.

Mi-am amintit că auzisem şi eu despre eroica grevă a minerilor de la „Miike", care cereau îmbunătăţirea condiţiilor de muncă şi sporirea salariilor. Greva a durat luni de-a rîndul. Minerii au obţinut în cele

din urmă satisfacție, dar curînd după aceea a survenit o catastrofă. În goana după superprofituri, patronii minei neglijau cele mai elementare reguli ale tehnicii de securitate a muncii. Rezultatul: o explozie la una din minele companiei. Au fost îngropați la adîncul minei 458 mineri, iar cîteva sute au rămas invalizi pentru tot restul vieții.

Humyo mi-a povestit că soțiile minerilor morți au constituit o organizație denumită „Uniunea familiilor destrămate". După catastrofă, văduvele au organizat o grevă „sit in", s-au așezat pe jos și au stat zile de-a rîndul în fața ferestrelor cabinetului directorului. Femeile cereau ca societatea să asigure văduvelor cu copii mijloace de existență și, cel puțin în decursul următorilor doi ani, să nu fie evacuate din căsuțele minerilor. „Uniunea familiilor destrămate" a editat și o foaie volantă. „Ascultați, voi, cei care încercați să vă eschivați de la răspunderea pe care o purtați față de victimele catastrofei — se spunea acolo. Aflați că nu vom părăsi aceste locuri pînă cînd revendicările noastre nu vor fi satisfăcute". Femeile au învins.

Patronii nu au învățat însă nimic din tragedia de la „Miike". Sindicatul minerilor a anunțat că, într-un singur an, în minele din Japonia au avut loc 36 000 accidente, soldate cu moartea a 251 persoane; 40 000 mineri au rămas schilozi. Intensificarea continuă a ritmului muncii duce la situații asemănătoare și în alte ramuri industriale. Ziarele scriu că în întreprinderile japoneze se înregistrează anual peste 6 000 de morți în accidente de muncă.

Prietenii lui Humyo, Kazuhyko și Sadzio, aruncau din cînd în cînd vreascuri pe foc și dădeau aprobativ din cap ascultîndu-l.

După ce a mai întețit focul, Kazuhyko, vorbind parcă numai pentru el și urmărind cu o privire absentă flăcările, a spus:

— Fiecare are visul lui, dar are și un drum al lui.

Apoi a tăcut, ne-a privit pe fiecare, și a continuat cu un zîmbet aproape imperceptibil în colțurile gurii:

— Acum vreo doi ani eram foarte naiv. Trăiam pe atunci în satul natal. În familie eram mezinul, de aceea nu mi-ar fi revenit oricum nici o bucățică din pămîntul nostru. Potrivit tradiției, pămîntul este moștenit numai de fiul cel mare. E drept că lotul nostru era foarte mic — în total 9 sutimi de hectar pentru patru persoane. Unchiul meu, care avea două hectare, era socotit bogat. Dar, nici copiii lui nu mîncau pe săturate. Dacă ai pămînt puțin, nu e nimic de făcut. Autoritățile au date precise; știu exact cît a semănat fiecare și ce recoltă va culege. După ce ai plătit impozitele — și sînt multe: funciar, agrar, raional, al prefecturii, impozitul de stat, asigurările etc. — orezul care-ți rămîne abia îți ajunge pînă în primăvară. Tot ce dă pămîntul mănîncă orășeanul, iar noi, țăranii, rareori ne permitem să bem o ceașcă de lapte sau să mîncăm un ou.

Lucram pe peticul nostru de pămînt din zori și pînă-n seară. Găseam totuși timp și pentru școală. Era singura posibilitate de a deveni independent, de a părăsi satul și a ajunge la oraș. Odată școala noastră l-a trimis pe cei mai buni elevi la Osaka, într-o excursie. Uriașul oraș care se pregătea pentru expoziția mondială m-a uluit. Niciodată încă nu văzusem atîta lume, străzi, magazine cu reclame de neon, automobile și case înalte. Cel mai mult m-a impresionat însă teatrul de păpuși „Bungheki-dza". Am început să visez să devin și eu un „tayo", actorul care joacă diferite roluri, care trebuie să știe să povestească despre orice se petrece pe scenă. Visul ăsta îmi dădea aripi. Am terminat cu bine școala și am plecat la Osaka. Viața însă își are legile ei, care nu pot fi niciodată adaptate propriilor tale dorințe. Am fost respins la concursul de admitere. Eram disperat. Mă gîndeam chiar la sinucidere. Mi-era rușine să mă întorc în sat. Am întîlnit atunci un cetățean care recruta muncitori și m-a convins să plec cu el la minele „Miike". Cei doi ani petrecuți în mină m-au ajutat să înțeleg mecanismul complex al vieții. Acum nu mai sînt tînărul naiv, gata să se arunce sub primul automobil pentru primul eșec. Nu știu prea bine ce se întîmplă cu mine, dar mi se pare că mă voi întoarce din nou la țară. Am să strîng bani, am să cumpăr pămînt și am să mă gospodăresc singur. Știu bine că va fi greu, poate va trebui să rabd de foame, însă nu mai pot suporta viața de miner. Mă atrage pămîntul. Simt că mă cheamă sîngele strămoșilor.

— Cu mine lucrurile s-au întîmplat alt fel — a grăit Sadzio, un băiat scund dar bine legat, care tăcuse tot timpul. Kazuhyko și cu mine lucrăm în aceeași mină. Dar eu sînt miner din tată în fiu. Tatăl meu a fost miner, și bunicul. Tata e bolnav de silicoză, se topește văzînd cu ochii. Dar rezistă. El mi-a spus: „Du-te la Yamanaka, Sadzio, ai să vezi oameni adevărați. În viață trebuie să lupți". Într-adevăr, aici am cunoscut mulți băieți buni din sindicatul nostru. Am participat împreună la numeroase acțiuni pentru drepturile tinerilor muncitori. Cînd sîntem uniți, sîntem greu de învins. Kazuhyko vrea să se întoarcă la țară. Nu aprob hotărîrea lui. Ce o să facă acolo? De unul singur n-a izbîndit încă nimeni. Marii latifundiari or să-l strivească. Și el n-o să îndrăznească nici să spună pîs. Iar dacă va începe să protesteze, o să fie desființat. Nimeni n-o să-i ia apărarea. Deocamdată, țăranii noștri sînt slab organizați. Fiecare poate face ce vrea, însă Kazuhyko se va convinge că am avut dreptate.

Kazuhyko a dat din umeri și a aruncat din nou în foc un mănunchi de nuiele. Flăcările s-au înălțat semețe și cîteva clipe am urmărit jocul fascinant al scînteilor.

— Ia priviți, se luminează de ziuă, spuse mirat Humyo. Ce repede a zburat timpul! Dimineața trebuie să fiu neapărat la Tokyo. Domnul Kamigasi, proprietarul atelierului electromecanic la care lucrez în perioada vacanțelor, m-a învoit numai pentru două zile. Dar ce zile au fost! Or să rămînă toată viața întipărite aici — și Humyo își lipi mîinile de piept.

*

Întîlnirile despre care am să vă povestesc acum au fost tot întîmplătoare. Hirosi venea dintr-un orășel numit Morioko, iar Fujisima din Hokkaido. Amîndoi lucrează în telecomunicații, la montajul și instalarea telefoanelor. Hirosi e neînsurat. Are 25 de ani și de 7 ani lucrează în uzină. După terminarea școlii medii a reușit să intre într-o școală profesională de specialitate. După doi ani jumătate s-a calificat cu maistru și a fost angajat. La început primea 16 000 yeni pe lună. Apoi, în fiecare an, i s-au adăugat la leafă cîte 1 000 yeni. În prezent primește 22 000 yeni. De două ori pe an, de Crăciun și de „tanabata"

— ziua speranțelor (sărbătoarea națională a japonezilor, la începutul lunii iunie) — firma acordă gratificații: prime pentru muncă exemplară.

Fujisima e în altă situație. E în vîrstă de 22 de ani, căsătorit, soția lui așteaptă un copil. Leafa lui e mai mică: 20 000 yeni, pentru că lucrează numai de patru ani.

— Viața se scumpește teribil de repede — se plînge Fujisima. Cînd eram singur nu prea băgam de seamă, dar acum am familie, grijile s-au înmulțit. Totul cade pe umerii mei. De îndată ce a aflat că soția mea, Mitiko, e gravidă, patronul a concediat-o, deși în atelierul de confecții în care lucra era socotită o bună muncitoare. Așa e la noi: femeile cu copii nu sînt ținute în serviciu.

M-am interesat de bugetul lui Fujisima, cum își cheltuiește salariul.

— Pentru un loc în cămin plăteam aproape 3 000 yeni. Apoi am cunoscut-o pe Mitiko. Nu am putut să ne căsătorim, trebuia să strîngem bani... Puneam deoparte lunar, și eu și ea, peste 2 000—3 000 yeni. Cînd am strîns o sumă suficientă, am făcut o nuntă modestă și ne-am mutat într-o cameră mai mare, pentru care plăteam aproape 6 000 yeni pe lună. Restul de bani îi cheltuim în general pentru mîncare și transport. La teatru nu mergem aproape de loc, la cinematograf rar. Hainele de care avem nevoie le cumpărăm numai cînd primim gratificații.

Hirosi își cheltuiește salariul aproape la fel ca și Fujisima. Cu singura deosebire că locuiește într-o casă proprietate a uzinei și deocamdată nu are familie. Mîncarea și căminul îl costă aproape 15 000 yeni. Economisește lunar 5 000 yeni, pentru „zile negre". Întreprinderea în care lucrează e mică și, în condițiile concurenței, poate oricînd da faliment. O dată rămas fără lucru și fără bani, nu reziști mult. Trebuie să te gîndești la ziua de mîine și pentru asta să renunți la toate. Chiar și la cinema Hirosi nu merge decît o dată, de două ori pe lună: un bilet costă 250—600 yeni.

*

Cuvintele lui Fujisima m-au îndemnat la unele reflecții. Într-adevăr, sporul mediu al producției industriale în anii '60 a fost în Japonia de 15—16 la sută. Un ritm pe care nu l-a cunoscut nici un stat capitalist. O țară mică, în ce privește întinderea, și săracă în resurse naturale proprii a ajuns să ocupe locul al doilea în producția industrială din întreaga lume capitalistă. Japonia fabrică cele mai mari tancuri petroliere din lume și „televizoare de buzunar". Superexpresul Tokyo-Osaka circulă cu o viteză de 220—230 km pe oră. În 1975, nu departe de capitală, se va termina construcția Orașului științei. În 40 de laboratoare moderne vor lucra 52 000 savanți. Iar în 1971 în Tokyo se va construi un turn de televiziune cu 17 metri mai înalt decît „recordmanul lumii", cel de la Ostankino. «Ce popor! — remarcă specialistul vest-german în problemele japoneze, Hans Wilhelm Waledelf. Japonezii nu dorm în pat, dar călătoresc cu cele mai rapide trenuri din lume, nu stau pe scaun, dar construiesc cele mai mari nave; au cele mai mari orașe, dar nu dau nume străzilor; scot ziarele cele mai mari ca tiraj în care nu se scrie însă despre lucrurile cele mai importante; un popor divizat în grupuri și clanuri, totuși considerat ca avînd o conștiință națională dezvoltată, un popor de oameni scunzi, care dă însă bărbații cei mai grași, cei mai solizi din lume — luptătorii de „Sumo"».

Imperiul insular de la răsărit a izbutit într-un termen extrem de scurt să întreacă gigantul industrial vest-european care este Republica Federală a Germaniei, iar acum este pe urmele americanilor. După cum relevă revista americană „Fortune", mărfurile japoneze erau cunoscute în trecut ca ieftine și de calitate inferioară; și astăzi sînt ieftine, dar nu de calitate proastă. Ele reușesc să concureze cu succes pe piața mondială mărfurile celorlalte state capitaliste. Specialistul vest-german citat mai sus, ca și revista americană, trec însă sub tăcere elementul cel mai important: interiorul noului miracol economic are tristețile lui. Sistemul în care cel mai mare înghite pe cel mic duce anual la falimentul unui număr uriaș de firme mici, care constituie 99 la sută din toate întreprinderile Japoniei. Se înțelege că în asemenea întreprinderi sindicatelor le e mai greu să organizeze muncitorii. Din cei 24 de milioane de salariați din Japonia, numai 9 milioane sînt organizați. Cercetările au arătat că în prezent muncitorilor li se cere de 1,5 ori mai multă energie musculară decît acum 15—20 de ani. În schimb, ei primesc o retribuție de două ori mai mică decît cea a muncitorului francez sau italian.

Dar prețurile? Prețurile cresc mai repede decît buruienile. Chiar și orezul, produsul alimentar de bază al japonezilor, costă de două ori mai mult decît pe piața mondială. Neîncetata creștere a prețurilor obligă familiile să facă economii la ceea ce este mai important, la mîncare. Mai e de mirare, după toate acestea, că fiecare al 12-lea locuitor al țării „miracolului economic" suferă de o boală de stomac?

Poate că japonezii sînt mulțumiți de condițiile de locuit? Călătorind prin țară, am văzut numeroase vile nelocuite, înconjurate de adevărate parcuri; nu lipseau nici piscinele. Cînd am întrebat de ce nu sînt locuite, am înțeles sensul proverbului japonez care spune: „Ce bună-i plăcinta, dar nu ajung pînă la ea". Numai un om foarte bogat își poate permite să stea într-o astfel de vilă. Statistica afirmă că 30 milioane de japonezi trăiesc în „case" ce nu pot avea pretenția la denumirea de locuințe. În același timp, am văzut la Tokyo un hotel luxos și o clinică nouă, ambele pentru cîini. Prețul unei camere cu aer condiționat, cu încălzire centrală, cu baie separată și cu meniu ales era de 3 000 yeni pe zi. O sumă pentru care un muncitor calificat trebuie să-și încovoaie spinarea trei zile.

Muncitorul japonez o duce greu, dar cel mai greu o duc băieții de 16—18 ani, proaspăt veniți în uzine. Pentru o muncă egală cu a celorlalți lucrători, primesc mult mai puțin. A fost elaborat un sistem de salarizare care stabilește retribuția în funcție de vîrstă, situație familială, vechime în producție. În întreprinderile mici, unde nu există sindicate, muncitorul tînăr este literalmente sclavul patronului. E drept, el vede că în cursul tradiționalei „ofensive de primăvară", la care participă 8—10 milioane de muncitori, tineri de-o seamă cu el cer salariul minim garantat, sistem unic de asigurări sociale. Tratat, el este antrenat în lupta activă pentru drepturile sale.

*

Încă o întîlnire despre care nu pot să nu vorbesc. Ea constituie oarecum o punte peste timp între înfri-

coșătorul august 1945 și ziua de azi a Japoniei. Oricine sosește la Hiroshima vizitează Parcul Păcii, unde se găsesc muzeul memorial, clopotul păcii și monumentul victimelor bombei atomice.

În acea zi de 6 august 1945, un băiețandru cu numele de Kijosi a ieșit în stradă și deodată i s-a părut că cerul se prăbușește peste el. Mai mult n-a știut nimic. Cînd s-a trezit i s-a spus că bomba atomică explodase la numai un kilometru și jumătate de locul unde se afla el.

— Cei șase ani pe care i-am petrecut la spital între viață și moarte m-au transformat într-un luptător convins pentru pace.

Ne aflăm, împreună cu Kijosi, pe un deal de pe care se vede Hiroshima nouă, renăscută din propria sa cenușă. Fiecare cuvînt al interlocutorului nostru vibrează de patimă și indignare:

— Priviți, pe corpul meu se află și acum urme ale gravelor arsuri pe care le-am suferit atunci. Cicatricile astea îndeamnă la luptă. Astăzi, cînd submarine atomice americane pătrund în porturile noastre, cînd în Indochina imperialismul seamănă din nou moarte, nu putem rămîne indiferenți.

Mulți japonezi gîndesc la fel ca Kijosi Kykawa. Participă la mitinguri, demonstrații, greve „sit in" în sprijinul poporului vietnamez, cer autorităților să pună capăt coaliției militare cu imperialismul american. Guvernanții par însă să fi uitat tragediile de la Hiroshima și Nagasaki. Ei încearcă să reînvie spiritul militarist al samurailor, vor să justifice încrederea aliaților lor de peste ocean. Revista japoneză „Ganday" relata că, potrivit celui de-al patrulea plan de consolidare a apărării (1972-1976), cheltuielile militare ale Japoniei vor ajunge la suma astronomică de cinci trilioane yeni. O mare parte va fi înghițită de electronică, ramură în rapidă dezvoltare a industriei militare. Nu întîmplător, unul dintre liderii partidului liberal-democrat de guvernămînt a cerut sporirea forțelor armate de la un efectiv de 230 000 la 1 000 000, fapt confirmat și în Cartea Albă, apărută la sfîrșitul anului 1969 și intitulată „Conducerea apărării naționale".

Generalii cer fățiș și obțin noi și noi miliarde, poporul cere pace și primește în schimb promisiuni. Se știe că în transporturile militare americane care circulă între Japonia și Vietnamul de sud lucrează marinari și personal militar japonez. Aproximativ 80 la sută din napalmul ucigător folosit de americani în Vietnam este de asemenea fabricat în Japonia. Neliniștește de asemenea și participarea Japoniei la blocul militar agresiv CENTO, dominat de Statele Unite. Cu toate acestea, contradicțiile dintre Japonia și S.U.A. se ascut continuu. Un rol important în acest context îl joacă uriașa armată a luptătorilor pentru pace.

— Glasul plin de tristețe al Clopotului păcii care bate în memoria victimelor bombardamentului atomic — ne spune Kijosi Kykawa — amintește tuturor că lupta continuă.

După tragedia din 6 august 1945 s-au schimbat multe pe insulele japoneze. Oamenii generației postbelice nu mai vor să trăiască ca altădată. Milioane de Kijosi Kykawa sînt din ce în ce mai ferm decișI să apere pacea pe pămînt, pentru ca soarele să strălucească la fel de generos pentru toți oamenii planetei.

Să vorbim despre...

...OPTICĂ

de Mihai POPESCU

După o zi oarecare, cu cîțiva prieteni dragi inimii mele, m-am dus la restaurantul „Lido". Acolo, ca întotdeauna cînd ne aflăm împreună, așteptînd să ne bage chelnerul în seamă, vorbeam despre cîte și mai cîte. Vorbeau ei, deoarece, fără să am corăbiile înecate, n-aș putea spune de ce anume nu-mi erau boii acasă. Ei discutau despre ale vieții valuri, în vreme ce eu, fără să vreau, mă gîndeam la ce făcusem în acea zi: dimineața fusesem la slujbă. După terminarea programului, avînd un angajament în afara serviciului, m-am dus unde aveam de dus spre a trebălui în continuare, nu glumă. Seara, mă întîlnisem cu amicii mei și din una în alta, într-un tîrziu, ne-am hotărît să mîncăm, așa ajungînd la restaurant. Asta fusese totul. Nu mă ciondănisem cu nimeni, nu mi se întîmplase nimica rău. Nefiind în apele mele, desprins de ceilalți, chelnerul, precum știm, întîrziind, mi-am zis că dacă vreau, aș putea ziua aceea să o pun...

PE NEGRU!

Este supărător. Gazetărie făcînd, toată viața mea am lucrat noaptea și tare mi-a plăcut, dimineața, să dorm. Acum, slujbaș la stat, obosit gata, ca să ajung la programul sorocit mă scol în puterea nopții. Acolo mă așez pe un scaun tocit de mine și, hîrța-hîrța, fac ceea ce se denumește „muncă de interior" adică re-redactez ceea ce necorespunzător au scris alții. De ani și ani n-am mai fost pe teren, n-am mai plecat în reportaj, n-am mai luat contact cu realitățile. Așa, ca un impiegat, m-a apucat după-amiaza cînd, în loc să-mi trăiesc, fără să mănînc, fără să dorm, acolo o lecuțică, nesătios, m-am dus mai departe să agonisesc. La ce bun? Să mai îmi iau un televizor și încă un frigider? În fine... Am făcut ce aveam de făcut și seara m-am întîlnit cu amicii mei. Ei luînd masa, fiind în regulă, să tot stea de vorbă, pînă cînd, cu tevaturi s-au hotărît să iasă în oraș. Așa s-a făcut că ne-am oprit la „Lido", unde, flămînd ca vai de capul meu, aștept pe măria-sa chelnerul să binevoiască a se prezenta. De spălat nu m-am spălat toată ziua. Plecat cu noaptea în cap, de odihnit, nici vorbă. De mîncat, n-am avut cînd și unde, așa că ducă-se totul pe pustii. Decît așa viață mai bine lipsă... Și dă-i tot așa dacă e să fiu PE NEGRU. Dar tot așa de bine mă pot așeza...

PE ABB!

Dimineața, în timp ce sute de mii de oameni, unul mai îngrijorat ca altul să nu scape condica, aleargă pe stradă, se înghesuie în tramvaie, se calcă în picioare, se fac cum le vine la gură, subsemnatul, asemeni unui prinț consort, se uită pe fereastră să vadă dacă nu i-a venit mașina. Ajuns la birou, spre deosebire de multimea de colegi, care, așezîndu-se la coadă la lift, de la început și-au stricat ziua, subsemnatul, în afara „vulgului", singur, cu el însuși, urcă spre etajele supe-

rioare. Ajuns la mine, spre deosebire de zeci de mii de oameni care stau înghesuiți, unul în circa altuia, fiecare suportînd hachițele celuilalt, împiedicați în a-și vedea de treabă, fie de colectivele dispute fotbalistice, fie de individualele convorbiri telefonice, subsemnatul, asemeni unei personalități, stau singur cu mine, în chițimia mea. Apucîndu-mă de treabă, spre deosebire de mii de oameni care s-au pregătit pentru o profesiune și, cu sau fără voia lor, exercită alta, subsemnatul face ceea ce îi place să facă, nu contabilitate, ci gazetărie, face ceea ce a îndrăgit din tinerețe. Deci, am stat cu condeiul în mînă pînă la terminarea programului cînd m-am dus la cea de-a doua treabă. Spre bucuria mea, nevrînd să iau proporții, astfel, am sărit peste o masă. Seara, m-am adunat cu prieteni dragi — se poate ceva mai frumos? — și acum mă aflu la „Lido" — se poate ceva mai plăcut? — unde, gîndind la cele de peste zi, o dată mai mult sînt încîntat cum nu se mai poate.

Asta dacă aș fi pe *alb*, cam tot așa de bine o pot întoarce pe *negru*, realitatea, ca și multe altele fiind o chestie de optică.

...ECHILIBRE

Nu departe de Marea Nordului, bucuros de a mă găsi pe roditoarele pămînturi de la miazănoapte, ce aflu? Spre a face cultivabile terenurile smulse involburatelor ape la Zuiderzee — lucru cu neputință fără de aerisire a solului — Olanda a importat rîme.

Ca reporter, am fost de față la o reuniune de specialitate unde, pompos, se punea problema ca Delta Dunării să fie atrasă în circuitul economic. Acolo, învățați în ale economiei au zis: mîncînd, pe zi, un pelican prăpădește în jur de 40 kg pește. O mie de pelicani, 40 000 kg. Două mii, 80 000 kg. Nouă mii... Deci, să se dea iama în păsăroi. Și așa s-a făcut. Numai că, la puțină vreme, au apărut pești cu răni purulente, pești cu tot felul de boli.

La începutul secolului, pentru că le vînzolea turmele, crescătorii de vite americani au răpus coyotul, un carnivor al nesfîrșitelor cîmpii. Nemaifiind cine să-i vîneze, s-au prăsit șobolanii și în marea prerie s-au ivit pagube incomensurabile.

Vînătorii din Arizona au exterminat lupul — cunoscutul animal răpace — și puma — o felină de noapte — deoarece atacau vînatul prețios care este căprioru de Kaibab. Urmarea? Proliferîndu-se, cervideele au distrus vegetația, după aceea murind de foame.

În Egipt au fost distruși ibișii, păsări cu cioc acvilin, consumatoare de șerpi. Înmulțindu-se, tîrîtorii au devorat broaștele și peste tot locul s-a făcut auzit țîrîitul greierilor — hrana batracienilor — de unde ravagii peste ravagii la grîne.

Constatîndu-se că în pădurile din Nord cerbii sînt din ce în ce mai sfîrșiți, un congres de biologie a reținut ipoteza cea mai plauzibilă: cervideele degenerează deoarece pe acele meleaguri aproape că nu mai sînt lupi. Și nemaifiind cine să-i atace, cine să-i sfîșie, cine să-i devoreze, strălucirea cerbilor începe să apună.

Așa stînd lucrurile, eu cam atît am avut de spus...

...PROVERBE

M-a acostat un oarecare, pornit, i se părea lui, pe fapte mari. Citise cîte ceva din ceea ce scriu și, reproșîndu-mi că aș pleda pentru a se spune lucrurilor pe nume, m-a luat cam așa:

— Cum adică, vrei ca întotdeauna să vehiculăm cu adevărul, să enunțăm întru totul ceea ce gîndim? Greșeală! Uiți că de-a lungul istoriei, asupriți fiind, strămoșii noștri și-au făcut un crez prin zicala: „Fă-te frate cu dracul pînă treci puntea".

— Zău? Dacă e să ne referim la înțelepciunea poporului n-am decît să-ți răspund cu metafora mai mult decît împămîntenită: „Adevărul e ușa raiului".

— Și totuși n-ai dreptate. Reflectează numai la citatul: „Capul plecat sabia nu-l taie" și ai să înțelegi că o concepție de viață, ivită în negura vremurilor, a fost preluată din generație în generație și a dus la a crede una și la a spune numai ce este bine să fie spus...

— Mă iertă... dar... vorba românului „Nu cuvînta vorbe nemestecate". Asta pentru că bag seama că vorbim în proverbe.

— Află că în materie de proverbe mă găsesc la mine acasă. De aceea la tot ce spui, fără efort, pot să-ți răspund că: „Întotdeauna cel drept umblă cu capul spart".

— Probabil, din rațiuni pe care nu le cunosc și poate pentru a justifica un fel de a fi care te privește, din frumusețea morală a celor ce s-au dus de pe aceste meleaguri n-ai reținut decît zicale de un anume fel, scornite, nu mă îndoiesc, de oameni care așa și-au trăit viața. Îmi amintesc însă că înțelepciuni ca: „Vremea schimbă năravurile" sau „Vorbele de azi nu se potrivesc cu cele de ieri" ne-au rămas din bătrîni cărora, precum se vede, dialectica le era mai mult decît cunoscută. Și cred că, față de altădată, alt fel este vremea noastră și alt fel trebuie să ne fie și gîndul, și fapta, și vorba, și năravul.

— Să știi că-mi pare rău. De vorbit vom mai vorbi altă dată. Pînă atunci reține că „Limba e bună la mestecat, nu la vorbit".

— Așa o fi, dar să nu uiți că „Fiecare pasăre pe limba ei piere"... și mai cu seamă că „Fiecare se îngrașă din ceea ce îi place"...

...Și ne-am despărțit supărați...

UMOR DE PESTE HOTARE

— *De data asta, cred că tăticu a prins unu' mare...*

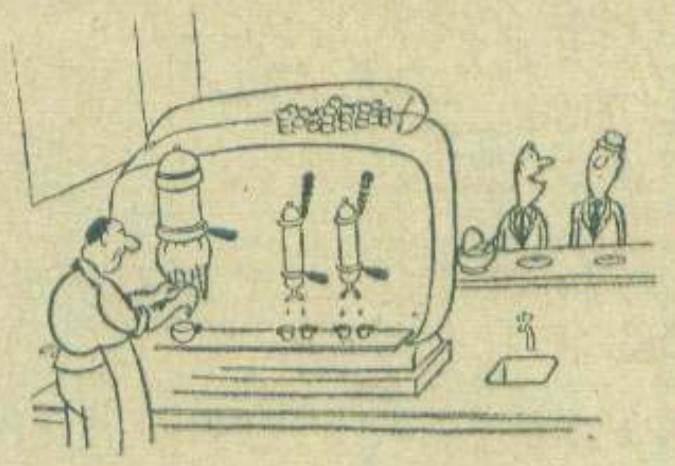

— *În barul ăsta servesc niște cafele cu lapte formidabil !*

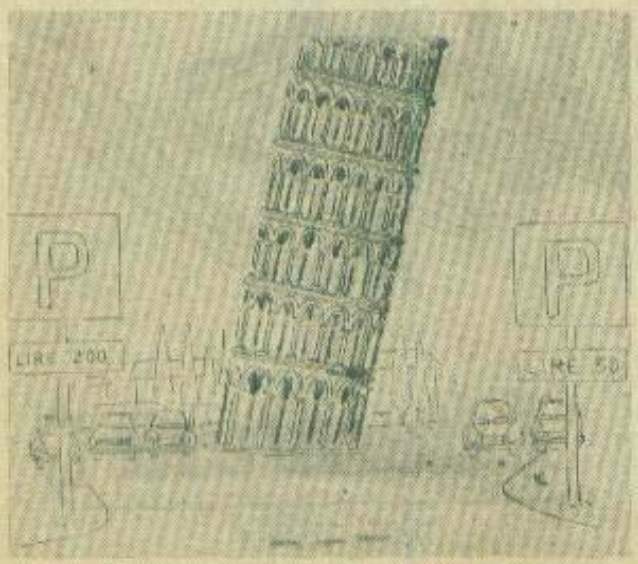

— *Tăticule, ce vrea să spună „albastru ca marea" ?*

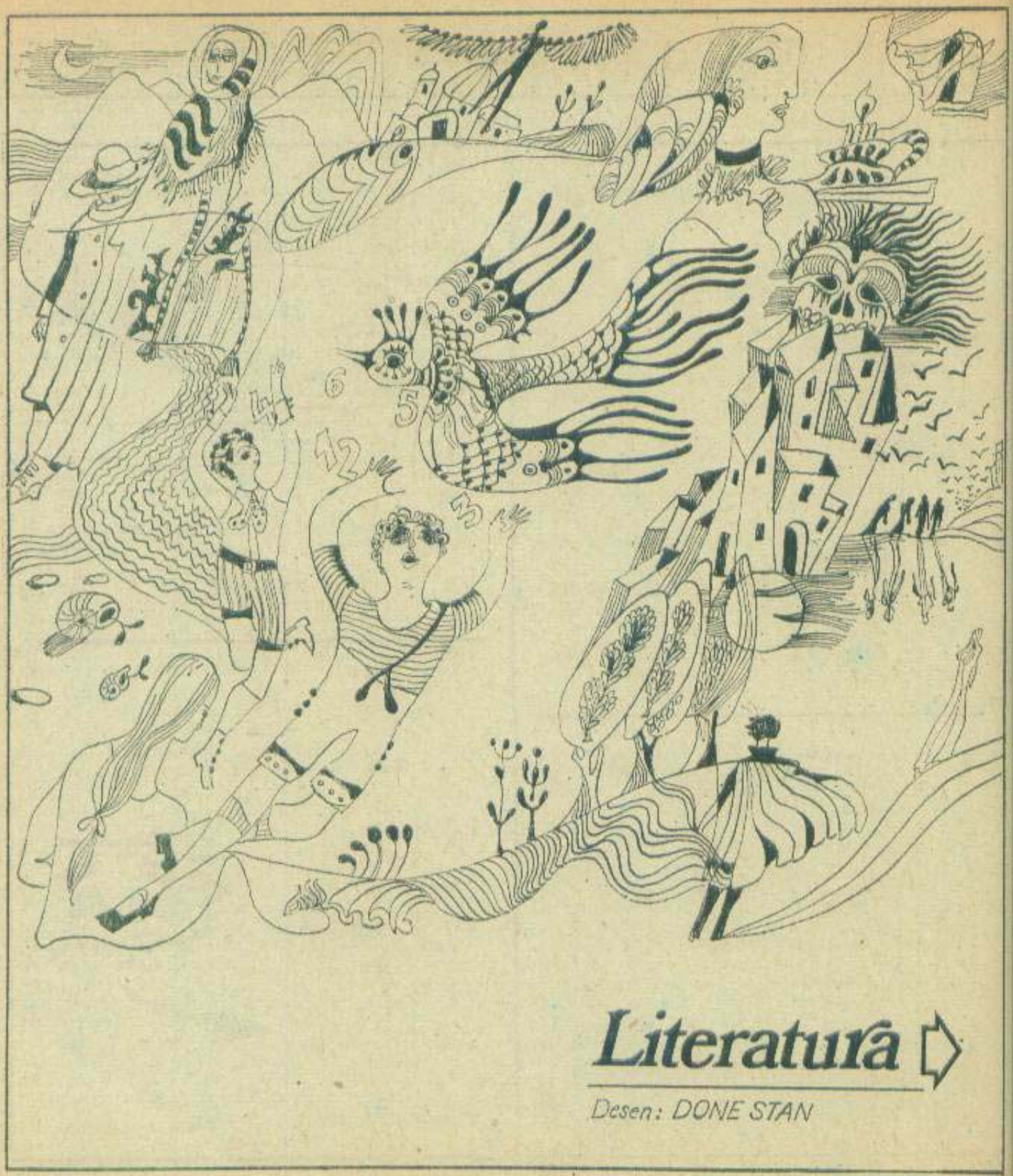

Literatura

Desen: DONE STAN

CUM SE POATE FACE SCANDAL ÎNTR-O OPERĂ LITERARĂ ONESTĂ

de Mircea Horia SIMIONESCU

Pentru ca scandalul despre care este vorba să fie memorabil, trebuie dintru început și fără ezitare să se aleagă, drept cadru al acțiunii, un roman de cîteva sute de pagini. Romanul, spre deosebire de alte construcții, beneficiază de avantajul că este alcătuit, mai totdeauna, din numeroase încăperi — saloane largi și elegante, și sufragerii răcoroase, holuri solemne, și iatacuri intime, în care se vorbește în șoaptă, uneori cîte o verandă cu plante exotice. Nu lipsesc din acest fagure familial nici bucătăria electrică, nici baia cu faianță și debaraua. Instalațiile sînt, în roman, în cea mai bună stare de funcționare, cu conducte care nu bîzîie, cu ramificații ascunse, cu robinete în fiecare capitol și cu sifoane bine înclinate pentru scurgerile menajere ale episoadelor mai importante. Numărul mare de locatari, purtînd fiecare cu sine date biografice esențiale, tipice, precum și mațiile, ticurile și motivele superioare de a acționa atipice (firește, în cadrul normelor de conviețuire civilizată), în sfîrșit, varietatea decorurilor în care se plasează acțiunea creează condiții excelente și suficient spațiu pentru a se striga în voie, a se amenința cu ton categoric, a se înfige, elegant și eficace, mîna în git. Spre deosebire de odă, tragedie sau baladă, romanul are avantajul verosimilității, atingînd adesea performanțele fotografiei.

Îndeobște, se iau în considerație un bărbat și o femeie care intenționează să se iubească. Bărbatul e neapărat inginer pe un șantier de importanță națională, are idei, treburile îi merg bine, i se deschid perspective sigure, n-are familie de întreținut, nici datorii; ba dimpotrivă, cîteva zeci de mii de lei pe libret. A călătorit mult (în interes de serviciu !), a petrecut substanțial în prima tinerețe, cînd a scris și poezii ; acum nu-l mai tentează jocul de cărți, femeiuștile, cinematograful, coniacul. Fișa medicală nu-i este umbrită decît de o banală eczemă, după ce se bărbierește. Garderoba îi e reprezentativă, prietenii și i-a ales dintre cei care nu au obicelul urît de a tapa de un pol pentru țigări. Are automobil.

Femeia nu trece de 28 de ani, e negreșit blondă, cu ochi albaștri, știe cîteva limbi străine, e cochetă, ostentativ dulce, inteligentă, lucrează într-un mare laborator, e iubită de colegi, apreciată de șefi, avansată periodic de minister. Nici ea n-are familie sau datorii, locuiește singură, apartamentul îi este mobilat pe comandă, citește romane polițiste și poartă corespondență cu un congres de mașini de abțiguit din Brazilia. În ultima vreme merge la concerte simfonice *(Ah, dragă, Chopin mă sidereazâ !)*, își vizitează, cu măsură, prietenele ; cîteva excursii în străinătate îi dau prilejul de a se întreba în ce constă fericirea, răspunzîndu-și întotdeauna filozofic : „Fericirea este atunci cînd..." Arde de dorința de a avea un copil.

La momentul oportun, și bărbatul, și femeia năzuiesc către o viață nouă. Se procură un compartiment de tren, se află o sindrofie, o paradă a modei sau un meci de fotbal pentru ca, plasați alături unul de altul, cei doi să se remarce, să schimbe priviri, să se aprecieze. Se înjghebează o conversație, el o întreabă cu precizie dacă îi place Brahms sau dacă o prețuiește pe Anouk Aimée, ea îl întreabă poetic dacă preferă salata de ridichi cu multă sare. Își recunosc, instantaneu, gusturi asemănătoare. Lui i se pare că în palma ei sînt însemnate drumuri încă nedescifrate și se grăbește să i le citească. Formidabil, iată, va întreprinde cîndva o călătorie, cuiva din familie i se va fura (nu distinge bine), un act, o bijuterie, o giscă, o motocicletă sau un termoar, va avea curînd decepții în dragoste. Ea face ochii mari, declară că inginerul se pricepe la ghicit de minune, cît despre decepția în dragoste nu știe ce să spună, pentru că n-are din partea cui să aștepte deziluzii : n-a iubit niciodată cu adevărat, n-a aflat încă omul — nu bărbatul visurilor ei, asta ar fi prea mult, ci persoana cu sentimente serioase, care să-și deschidă sufletul și să o înțeleagă.

Se organizează, neîntîrziat, o plimbare lungă, dincolo de lacuri, pentru ca el să aibă timpul a demonstra cît se poate de clar că este singurul capabil să-și deschidă sufletul și să o înțeleagă. Un mic cadou, înmînat în timpul unei mese intime, într-un restaurant cochet din marginea Capitalei, stă mărturie că sentimente curate, sincere, au înmugurit în sufletul lui și sînt gata să bătășească suav. Ea este emoționată. Dovadă : evocă imediat un moment din viața ei, cînd tatăl, recunoscîndu-i virtuțile (era îndată după trecerea bacalaureatului), îi oferise un ceas de mînă. El se arată emoționat, amintindu-și o ocazie identică, diferită doar prin faptul că deși dorise din toată inima să primească un ceas, tot îndată după bacalaureat, n-avusese prilejul să-l și obțină, pentru că tatăl său era atunci plecat, fără urme, în lume.

Se pun în funcțiune anume priviri galeșe, unele mîngîieri pe dosul palmei, unele jocuri ale cuțitului și furculiței pe marginea farfuriei cu gogoșari în oțet. Se dă motor și cîteva amintiri nesigure, dar semnificative, printre altele, EA : „Cînd locuiam la cămin, în primul an de facultate, se pripășise în camera mea o pisică. Obișnuia să doarmă toată noaptea deasupra păturii, torsul ei mă liniștea, îmi dădea sentimentul că cineva pe lume totuși mă iubește și mă mîngîie." EL : „Pe cînd îmi făceam armata, maiorului i se blocase un cheson. L-am reparat numai cu o șurubelniță. Drept recompensă, m-a invitat într-o duminică la masă, mi-a dat să înțeleg că ar fi bucuros dacă ar putea să-mi ordone să-i devin ginere. (Avea o fată superbă.) Dar viața abia își deschidea ferestrele..."

Se utilizează, în continuare, o butelie de vin tare, în scopul radicalizării sentimentelor, egal distribuite în fiecare dintre cele două inimi. Un

tangou argentinian, compus de un neamț, tocmai se cîntă cînd ea observă că n-a mai dansat din timpul cînd era elevă. Coincidență: nici el n-a mai dansat de pe vremea cînd se organizau, la liceu, serbări urmate de dans; în lipsă de parteneri, elevii se împerecheau atunci între ei, sub atenta supraveghere a profesorului de educație fizică. Dansul trebuie să fie astfel executat încît ea să simtă, neîntîrziat, că se află în brațele unui bărbat puternic, încă tînăr, hotărît ori de cîte ori se cere o piruetă, timid totuși cînd se produce din întîmplare o apropiere neprevăzută a trupurilor. El trebuie să încheie dansul cu concluzia teoretică, bazată pe temeinice probe practice, precum că femeia pe care a purtat-o în acolade vertiginoase prin toate colțurile sălii, pînă spre marginea meselor, nu este altul decît exemplarul pe care și l-a dorit. Îi declară sentimentele sale în timp ce îi indică, pe cer, splendida constelație a Andromedei (în realitate Orionul).

Se creează toate condițiile pentru ca cei doi să se căsătorească cît se poate mai curînd cu putință. Se eliberează, în capitole scurte, descrise cu realism, cîteva acte necesare, un apartament, un garaj. Se calculează rapid costul mesei într-un mare restaurant, numărul și funcțiile persoanelor invitate, gabaritul și calitatea darurilor, utilitatea lor parțială, costul călătoriei în luna de miere, bacșișurile, benzina automobilului, volumul toaletelor de strictă trebuință. Se contractează cîteva rude apropiate, pentru ca tinerii să aibă de la cine să-și ia rămas bun, cu lacrimi, înainte de fericita plecare.

O descriere amănunțită a marelui hotel din munți unde cuplul se instalează, este absolut necesară. Se remarcă confortul, liniștea garsonierei, caracterul stenic al tablourilor de pe perete, buna funcționare a veiozei, a broaștei yale și a bideului. Se plantează în fața ferestrei cîțiva brazi, de pe care să se scuture, în timpul nopții, picuri de rouă și de liniște. Se confecționează, pentru o folosire îndelungată, o lună plină, magnifică, cu ore de răsărit și de apus helvetic reglate, în preajmă întîrziind discret o privighetoare extrem de îndatoritoare, cu un program bine alcătuit, fără pauze sau repetiții.

Se aruncă încă o dată, o privire de control, în așa fel ca nimic să nu fi scăpat în alcătuirea adecvată a cadrului.

Aici și acum se plasează scandalul. Se poate imagina un debut fulgerător, o răbufnire pornită de la un cuvînt rău pronunțat sau echivoc, urmat imediat de insulte grave, răsturnate grămadă sau desfășurate în rafale. E preferabilă însă varianta cealaltă, mai înțeleaptă, a mocnirii expresive, timp de cîteva ore, după o agreabilă escapadă în munți, la izvor. Pretextele nu interesează. Sînt posibile atîtea cîte stele se află în adîncul bolții cerești. Ea, de pildă, poate fi îndemnată să declare că, dintre toate automobilele preferă Pontiacul decapotabil, care este, după părerea ei, antiderapant și ușor manevrabil — toate acestea spuse simplu, dintr-o dată, nelegat de vreo idee sau de vreo discuție anterioară, cu aerul că dă răspuns la o întrebare ce i s-a adresat. Calm sau neatent, lui — posesor al unui Fiat — nu trebuie să-i scape declarația. Printr-o figură de stil sau doar printr-un gest, bărbatul trebuie să replice tăios, jignit, spunînd în esență că, dimpotrivă, singura mașină ideală este Fiatul, cu carburator dublu, din următoarele patru considerente: primul, al doilea, al treilea, al patrulea.

Cu imaginație, folosind logica, cu care este bine echipată oricare minte de bărbat, el izbutește să construiască argumentații înfricoșabile; se poate afla, în cele din urmă, o demonstrație oarecare, capabilă să întărească și să garanteze opinia lui. De prisosință de a deteriora alert lucrurile depinde mai departe reușita capitolului. Ea neglijase să mărturisească despre sine că este o fire impulsivă, degenerînd ușor în isterie, astfel că prima ei reacție la tonul lui ironic, disproporționat, urmează să fie alegerea precisă, cu maximă rapiditate, a unui obiect casabil din inventarul garsonierei, zdrobirea lui de parchet, însoțirea operațiunii cu țipete scurte, distribuite în averse, cu un vocabular fără frîne. E îndoielnic că un bărbat, pus într-o situație ca aceasta, află alt cuvînt de replică decît vocativul: imbecilo! În cazul neaflării altuia mai ingenios, cuvîntul trebuie să fie pronunțat cît se poate de limpede, de expresiv, golit de venin, totuși copleșitor, definitiv, suveran.

Disputa poate fi condusă mai departe, cu folos, numai urmărindu-se îndeaproape, în gros-plan, figura femeii, schimonosită de o durere care trebuie să fie universală — durerea gravă a Femeii eterne în fața Destinului ingrat. Ea plînge, bate cu pumnii în masă, rapid-rapid, mărunt-mărunt, își blestemă zilele, blestemă clipa în care l-a întîlnit, cînd s-a lăsat înșelată, ca o imbecilă, cînd și-a imaginat că individul este în stare de sentimente alese, dezinteresate. De altfel aflase, declară ea, că în urmă cu doi ani, el rupsese logodna cu o fată de familie, după ce escrocase pe viitorul socru cu aurul pentru o dantură. Mai știa că fusese dat afară din întreprinderea unde lucrase, că abia găsise — prin intervențiile unei mătuși — un loc pe șantierul unde își pierde acum vremea, iar automobilul, o rablă, îl primise cadou pentru că mijlocise afaceri necurate cu ciment și cherestea. Din cauza incompetenței și necinstei lui, în cartierul gării se surpase chiar un bloc cu trei etaje. El primește toate acestea cu pumnii strînși, indignat și istovit, uimit și cutremurat de competența femeii, care l-a aflat pînă și porecla dobîndită în închisoare: „Gazelul".

Un bărbat, e cazul să cădem de acord, nu poate suporta la nesfîrșit asemenea cuvinte. Rabdă ce rabdă, dar își iese din sărite. Cel mai potrivit moment ar fi acela cînd ea încă n-a epuizat lista blestemăților, înainte în orice caz de a cădea, cu fața în palme, în hohote de plîns. Intervenția lui — e necesar, e obligatoriu — trebuie să fie cumplită. Cinci, patru, trei, doi, unu...! Se repede, o prinde strîns, veninește de mînă, o plesnește rectiliniu peste gură, îi lunecă degetele în păr și o învîrtește cu strînsori repetate și zmucite prin toată casa, apoi o culcă la pămînt, și cu palmele amîndouă o plesnește peste părțile grase, pînă ce simte că dracii din trup încep să schioapete.

În tot acest timp să nu se neglijeze sonorul: ea trebuie să țipe, să se zbată, să cheme ajutor, să strige *mamă*, să strige un nume de bărbat, care, după toate indicațiile, nu-i al tatălui ei. Și să nu se dea uitării că și el, la rîndul său, nu poate face atîtea cîte le face, fără a însoți operațiunea cu elemente verbale menite să dea justificare mișcărilor, repetărilor usturătoare și indignării, ca să nu mai vorbim despre nece-

sitățile de ritm pe care vorbirea, oricît ar fi de incoerentă, le împlinește muzical în asemenea situații. Durata scenei nu e bine să se prelungească prea mult. Din două considerente: pentru că, oricît de spectaculos ar fi spectacolul, el se depreciază pe măsură ce palmele cad și cuvintele lovesc, și al doilea, pentru că luna de miere nu e mai lungă decît o lună calendaristică și acțiunea romanului are încă multe de depănat pînă la deznodămînt. De aceea, o regie bună pune capăt scandalului, îndată ce patimile încep a obosi.

Eroii trebuie convinși că, în ciuda resentimentelor lor, să se ridice de jos, să se spele de eventualele fire de sînge care le-au izbucnit pe nas, să-și aranjeze vestimentația și să se pregătească de masă. La restaurant se remarcă grija pentru o bună primire a oaspeților, supele sînt gătite cu pricepere, de pe listă se poate alege pescărie, la cerere se prepară salate și minuturi delicioase. La desert trebuie ales, fără discuție, tortul, crema lui fiind întotdeauna proaspătă. Ea poate cere, la început, cîteva măsline, icre de știucă sau salată. El poate deschide masa cu un coniac sau alt alcool, cu mezeluri și brînză topită. Mai departe, serviciul fiind ireproșabil, se pot comanda șnițele, mușchi de vacă în sos de vin și altele. Alegerea poate fi înlocuită prin delegarea chelnerului de a alcătui, el singur, meniul.

Romanul își continuă cursul și după înapoierea eroilor la domiciliul din Capitală. Scena, insultele, loviturile vor fi definitiv uitate. Viața intră în făgașul său firesc. Legați prin sentimente puternice și prin lovituri de neuitat, care le dau conștiința că au o istorie comună, tinerii căsătoriți își văd de treburile lor, evoluează, se împlinesc și, după ce se simt cu adevărat împliniți, maturi în toate privințele, se hotărăsc să aibă și un copil.

De urmărit, îndeaproape, acest produs, pe care, cu puțină înțelegere și abilitate, romancierul îl poate confecționa din material ieftin, de prin casă, cu mărgele și nasturi, înzestrîndu-l, sub burtă, cu un dispozitiv anume care, la apăsare, să poată zice *mamă* și *tată*, pentru ca noua familie să aibă motive temeinice de a fi fericită.

O VICTIMĂ ÎN PLUS

de Peter JORDAN

„Stimați domni, vă mulțumesc pentru atenție. Aceasta a fost pentru astăzi totul! Vă mulțumesc încă o dată".

Jim Daly purta în servietă hîrtiile ce se aflaseră pe masa de conferință din fața lui. Se ridică.

Era un bărbat bine făcut, cu o statură impozantă și elegant îmbrăcat. Privi încă o dată pe directorii Societății pe acțiuni Bellington, auditori ai conferinței sale, care, cu toții, nu demult, țintiau spre postul de director general al concernului. Holman zîmbea cu dispreț.

Daly se gîndi că toți văd în dînsul doar anexa soției bogate — pe soțul care, după moartea socrului, ocupase postul de director general.

În anticameră îl aștepta secretara cu un zîmbet dulce.

„Domnule director general, domnul Holman vă roagă să-i semnați cererea de concediu." Daly semnă în grabă și se urcă în ascensorul lui special ce-l duse de la etajul al 15-lea la ieșirea laterală pe Hardee Avenue, unde-l aștepta șoferul lui particular, cu un Chrysler negru.

„Acasă", porunci el.

În timpul scurtului său drum se gîndi la ambițiosul Sam Holman, care voia cu orice preț să ajungă director general. Planurile sale eșuaseră însă în momentul cînd Jim se căsătorise cu fiica directorului. Atunci începuse cariera lui Jim Daly în întreprinderea Bellington et Co. Nu se temea de Sam Holman, în ciuda faptului că acesta ocupa un post important în concern.

„Poftiți".. șoferul îi deschise ușa să coboare. Daly, surprins, ridică capul. Coborî și mulțumi șoferului. Urcă încet treptele largi de marmură spre ușile grele de culoare neagră. O întrebă pe servanta ieșită în întîmpinare:

„Unde-i doamna?"

„În salonul verde, domnule."

Marda Daly, o femeie înaltă, cu părul tuns scurt, stătea întinsă pe divan. Era tocmai angajată într-o convorbire telefonică cu cineva.

„...Vin peste două zile.. într-adevăr mă bucur mult... desigur, va fi minunat... da, da, nu este nici o problemă. De fapt, ei este..." Îl zări pe Jim. „Vom mai vorbi despre toate... La revedere!" Puse jos receptorul, își așeză mîinile sub cap. Cu ochii întredeschiși își privi soțul.

„Vrei să pleci, Marda?"

„Te interesează?"

„Firește, mă interesează ce planuri are soția mea."

„Nu fi ridicol. Sper că nu vrei să joci rolul soțului fidel și gelos. Nu-ți stă bine".

„Marda, te avertizez, comportarea ta depășește limitele bunei-cuviințe".

„Bună-cuviință? Dar mîca ta Nütte? Ipocritule, crezi că nu te-am cunoscut încă? Crezi că nu știu ce urmărești? Numai banii și puterea mea, eu nu însemn nimic pentru tine..."

„Marda, te rog să încetezi cu acest vechi refren al tău; m-am săturat de el."

„Te-ai săturat? Nu te teme, n-o să-l mai auzi mult timp".

„Atunci totuși este adevărat că tu și Sam Holman..."

„Da!"

Se așeză lîngă ea pe divan vrînd s-o îmbrățișeze. Marda se ridică brusc. De fapt se bucura că Jim dorește acum să-i cîștige simpatia.

„Jim, fii înțelegător, este tîrziu: trebuie să mă duc să mă îmbrac și peste cîteva minute vine croitoreasa".

Privi drept în ochii ei. „Unde vrei să călătorești?"

„Voi pleca pentru o săptămînă în munte, la schi, și să aranjez divorțul. Mîine dimineață, după serata de despărțire de la Astoria, decolez. Dacă vrei să vezi biletul de avion, este pe masă, în camera mea".

„Cu Holman! Și eu i-am și semnat cererea de concediu! Crezi că vei face o impresie bună asupra judecătorului care ar urma să pronunțe divorțul, dacă te afișezi public cu... amantul tău?"

„Asta las-o în grija mea... Sam va sosi cîteva zile după mine, iar acum lasă-mă în pace".

Încercă s-o îmbrățișeze, însă ea îl zgîrie pe față. O lăsă imediat. Ea sări de pe divan strigînd:

„Bărbat fără minte, ipocrit!"

În ochii lui Jim se ivi un luciu

rece. În acel moment se hotărî s-o omoare pe Marda Daly, născută Bellington.

* * *

Cu cîteva minute înainte de miezul nopții, Jim Daly băuse la serata de la Astoria ultimul pahar. Marda se distra la bar cu Sam Holman, noul ei favorit. Oaspeții nici nu băgaseră de seamă plecarea lui Jim Daly. El se așeză în mașina sa, pe care o conducea singur, și o luă în direcția parcului. În spatele unui gard verde se afla o casă mică, liniștită.

„Jim, tu? La ora aceasta? Credeam că ești cu ea, la Astoria. Erau cuvintele de salut ale lui Betty Grables. Pari obosit, iubitule. Griji?", îl întrebă ea și așeză în fața lui un pahar. Ai avut din nou o scenă cu ea?"

Jim Daly o apucă de mînă.

„Betty, deseori am vorbit cum ar fi viața noastră dacă n-ar fi ea. Nici un fel de secrete, nici un fel de..."

Ochii ei se luminară, respirația i se acceleră.

„Jim, ar fi minunat. Vrei să divorțezi?"

„Te rog, nu întreba nimic".

„Dar... "

Se ridică și o privi. „Merge, Betty!"

„Ce să meargă?"

„Te rog, fără întrebări, scumpa mea. Este doar și dorința ta să fim pentru totdeauna împreună, nu-i așa? Vei face tot ce voi cere de la tine?"

„N-am făcut oare întotdeauna ce mi-ai cerut?"

Mîngîie părul ei de culoare închisă.

„Am încredere în tine, Betty. Mîine dimineață la orele 6 Marda urmează să zboare către Wachusett Mountains. Vei zbura în locul ei. La Harford cobori și te întorci la New York. Ai înțeles?"

* * *

Jim Daly duse mașina în garaj, închise ușa și intră în locuință, prin bucătărie. Se opri un moment, ascultînd tic-tacul ceasornicului vechi. Apoi urcă încet scările.

Marda era culcată în pat și citea. „De ce ai dispărut?, îl întrebă ea cînd deschise ușa camerei ei. „Ai fost la amanta ta să te plîngi?"

Jim zîmbi, apropiindu-se de pat. Marda, care ghicise intențiile sale, aruncă cartea și vroi să fugă. Însă mîinile grele ale lui Jim o loviră și ea căzu înapoi în pat. Nu durase nici un minut și corpul ei zăcea rece. Apoi o ridică și o duse în garderobă. Cămașa ei fină de noapte era ruptă cînd o așeză pe podea. Plin de sudoare, își privi un moment victima.

Își îmbrăcă repede un alt costum și fugi în pivniță de unde luă cel mai mare geamantan. În geamantan puse cadavrul Mardei. Apoi fugi în garaj. Betty ședea în fundul mașinii și dormea. O îmbrățișă.

„Trebuie să ne grăbim".

„Jim... eu..."

„Taci, iubito!"

O duse în dormitorul Mardei. „În scurt timp va fi camera ta, iubito".

Betty dădu din cap.

Jim deschise dulapul Mardei, scoase din el un costum de sport și-l dădu lui Betty... „Și pantofii trebuie să-ți vină bine. Iată aici lenjeria, dar grăbește-te..."

Betty tremură și se grăbi să-și schimbe hainele.

„Unde sînt hainele tale, Betty?"

„Sînt lîngă pat", arătă ea spre dormitor.

Le luă. „E totul în regulă. Dimineața le ard".

„Jim, mă tem. Unde este Marda?"

„Iubito, numai calm, zise Jim și o împinse în camera de baie. Știi doar ce să spui. Deschise toate robinetele de apă și formă numărul de telefon al șoferului său.

„Domnule Pent, spuneți-i vă rog lui Charles că o duc singur pe soția mea la aeroport... Soția mea vrea să vă spună ceva". Jim întoarse receptorul în direcția băii unde se afla Betty... Ce vrei să transmiți domnului Pent?"

Jim Daly tăcu pentru o clipă ca și cînd ar asculta ce i se răspunde din baie.

„Ați auzit, domnule Pent? Să supravegheați personalul".

„Aceasta este de la sine înțeles, domnule. Doresc doamnei un voiaj plăcut".

„Mulțumesc, Pent. Puse jos receptorul, se întoarse în baie, și închise robinetele. Acum repede, Betty".

Îi puse o pălărioară albă pe cap, o privi de sus pînă jos și îi dădu geanta Mardei.

Jim răsuflă din greu ducînd ultimul geamantan spre mașină. Marda era destul de corpolentă. Se bucură cînd văzu cum se ridică perdeaua la camera doamnei Pent. „Bătrîna va jura că a văzut-o plecînd pe Marda", își zise el.

Ajunse fără greutate la aeroport.

„Nu mă uita", îi zise Betty cînd se sui în avion.

O privi încă o dată și apoi se îndreptă spre locul de parcare unde se afla mașina lui. Un geamantan rămase în spațiul rezervat bagajelor.

* * *

În dimineața aceea se lăsase o ceață puternică deasupra fluviului Hudson. În fine, găsi golful unde erau pietrele. Aruncă de pe umăr geamantanul greu. Cînd pierdu din vedere geamantanul zise: „Stimata mea, în loc să zbori, vei înota!"

Abia după ce se ridică ceața și apăru soarele, Jim se afla din nou acasă. Căută motanul său, îl chemă, însă acesta dispăruse.

Se culcă și adormi. Cînd se trezi era tîrziu, la amiază. Telefonă la birou că nu vine și dădu cîteva dispoziții secretarei sale. Tocmai cînd se gîndi ce să facă ca să-i treacă mai repede timpul, i se anunță o vizită urgentă.

„Nu sînt pentru nimeni acasă. Dacă vrea să discute cineva cu mine, să mă viziteze mîine dimineață la birou".

„Domnule, însă este foarte urgent...

„Ce este urgent?"

„Domnul acela..."

„Bine, unde este?"

„În bibliotecă..."

Daly intră în bibliotecă.

Un bărbat înalt, cu fața ridată, stătea acolo și privea fotografia Mardei.

„Ați dorit să discutați cu mine?"

Bărbatul dădu afirmativ din cap. O clipă se uită la pantofii săi prăfuiți, apoi ridică capul și zise: „Sînt Hank Gill, de la poliție".

Jim simți o presiune curioasă în stomac.

„Este vorba poate de vreun delict de circulație? Aceste lucruri le aranjează pentru mine avocatul meu".

„Domnule Daly, soția dv. a zburat astăzi dimineață cu avionul la Harford?"

„Da, să-și vadă prietenii în munți. Am condus-o personal la aeroport."

„Domnule Daly, nu știu dacă ați citit astăzi știrile."

„Am alte griji".

Hank Gill înaintă cu un pas spre Jim. „Din păcate, trebuie să fiu acela care să vă anunț că avionul în care zbura soția dv. s-a prăbușit. Primiți condoleanțele mele"...

„Cum? Ce?", țipă Daly. Se apucă de păr și căzu pe scaun.

„Domnule Daly, vă rog să veniți mîine le Harford să identificați bagajul soției dv."

„Vă rog să mă lăsați singur".

Hank Gill respectă dorința lui.

Jim porni spre vitrina barului, scoase un pahar, îl umplu cu whisky și-l goli pînă la fund. Încet, încet începu să gîndească logic. Era desigur o stranie ironie a soartei.

*

A doua zi, Charles îl duse la aeroportul din Harford unde preluă bagajul Mardei. La New York comandase la cea mai luxoasă întreprindere de pompe funebre înmormîntarea Mardei.

Cînd se întoarse acasă și coborî din mașină, privi cu mîndrie casa care-i aparținea acum numai și numai lui.

Fu însă foarte surprins văzînd în hol doi bărbați necunoscuți.

„Domnul Daly?"

„Ce căutați aici?"

„Sîntem de la poliție".

Primul lui gînd a fost că găsiseră cadavrul fostei sale soții. Imediat respinse însă această idee. „Nu, aceasta este exclus".

„Domnule Daly, împotriva dv. s-a emis un mandat de arestare, pentru omor"... spuse unul dintre cei doi.

Jim ridică mîna și zise în șoaptă:

„Omor? Pentru Dumnezeu, pe cine să fi omorît?"

„Este vorba de o anumită Betty Grables..."

„Eu... nu cunosc nici o Betty Grables".

„Aceasta s-o spuneți judecătorului de instrucție. Să mergem".

Judecătorul de instrucție îi citi actul de acuzare. Cînd avocatul lui Jim Daly ceru ca în schimbul unei cauțiuni clientul lui să fie eliberat, procurorul se opuse. Avea și motive serioase: poliția găsise în soba din locuința lui Jim urme ale costumului lui Betty, iar pe mașina lui se găsiră amprentele ei digitale.

Doi vecini ai lui Betty Grables depuseră mărturie sub jurămînt că văzuseră adesea cum frumoasa secretară era însoțită acasă de Jim Daly.

Procurorul dovedi că Betty Grables era amanta lui Jim Daly. Iată piedoaria sa: Daly, care era dependent de soția sa milionară, se temea că dacă aceasta ar afla de legătura sa l-ar goni fără un bănuț. Iată de ce vroia să scape de frumoasa fată.

După o scurtă deliberare a prezidiului tribunalului, judecătorul pronunță sentința: muncă silnică pe viață.

Traducere de I. MIHNEA

MONOLOGUL UNUI REGIZOR

de Janusz OSENKA

Atenție, începem! Rog să intre toți în cadru. Țin să vă reamintesc că arta e plină de convenții. Esențialul e să credem în realitatea pe care ne-o propunem. Filmăm o plajă într-o zi toridă de iulie, deși acum e sfîrșitul lui noiembrie.

Așadar, e vară. Temperatura aerului e de 27 grade, a apei de 22 grade. Credeți? Perfect! Atunci treceți cu toții la locurile dv. S-a presărat nisip peste tot? Atenție, în stînga se vede zăpadă... Și ce mai caută omul de zăpadă la orizont? V-am spus să-l luați de acolo! Aici e plajă, nu peisaj de iarnă. De ce n-ați rupt turturii de gheață din copaci? Rupeți-i imediat și agățați frunze pe crengi. Atenție! Aprindeți reflectoarele! Începem! Stop! Acoperișul postului de prim-ajutor e potopit de zăpadă! Dați-o jos cu lopata! Actorii să intre în cadru! Lungiți-vă la soare și bronzați-vă! Ei, dumneata de colo! Pe saltea, nu sub saltea! Atenție, motor! Stop! Actorul din planul doi, scoate-ți tulpina de sub pălăria de paie! Asta e plajă, nu cușă de nebuni! Atenție, motor! Vă îndreptați spre prima dună de nisip. Mai repede! Stop! De ce n-ați strîns șnururile de sub reflector? Grăbiți-vă, întîrziem! Nu, așa ne pierdem timpul de pomană și consumăm pelicula degeaba! De ce vă suflați în mîini? Filmăm doar o zi toridă. Ei, miliția! De cîte ori v-am rugat să-i împrăștiați pe gură-cască ăștia înfofoliți în cojoace?! Atenție! Motor! Stop! De ce dracu' tremurați? Zăceți liniștiți pe burtă, nu admit tremurăturile! Se duce la naiba realismul! Atenție, motor! Vă îndreptați spre prima dună de nisip. Dumneata îți umpli boneta de baie cu apă și o torni peste el, iar dumneata rîzi în hohote. Mai vesel! Și toarnă mai repede, să-l uzi din cap pînă-n picioare. E cald și asta îl răcorește. Hei, dumneata cel stropit cu apă, de ce te înverzești? N-ai voie, ai uitat că filmul nostru e în culori? Să vină machiorul! Unge-l din gros cu pomadă, să fie bronzat, nu vînăt! Facem o mică pauză. Puteți să vă înveliți cu păturile. Actorul din planul doi, de ce nu te ridici? Dacă ți-a degerat nasul, freacă-l cu zăpadă. Am spus cu zăpadă, nu cu nisip! Grăbește-te, începem să filmăm. Atenție, cei de pe mal! Îndepărtați sloiurile! Împingeți-le cu prăjina mai spre larg! Mai departe, mai departe, nu uitați că filmul e pe ecran lat! Ce se mai aude cu cei înghețați? Unul e dat gata? Atunci scoateți-l din cadru! Atenție, motor! Panoramic peste nisip, peste apă, peste jocul cu mingea! Stop! Ce-i cu mingiuța asta? Îmi trebuie o minge mare, colorată. Aruncați aschimodia de aici, că-mi pierd mințile! Încă o dată! Începem! Panoramic peste nisip, peste minge, peste apă. Stop! Să așteptăm cîteva minute pînă trece spărgătorul de gheață... Atenție, actorii în cadru! Motor! Alergați spre apă! Ce țopăiți așa, sînteți la plajă, nu la nuntă... Săriți în apă! Mai zglobiu... Mai adînc... vă simțiți minunat... vă face o nespusă plăcere... Stop! Nu, așa nu mai terminăm filmul niciodată! Curățați chiciura de pe colacii de salvare! Adică nu, poate să rămînă, a început să ningă... Întrerupem! Afurisită climă...

Traducere de I. CRISTEA

ZIUA CÎND AM FOST GENIAL

de Vladen BAHNOV

Azi lumea întreagă cunoaște iluminolul. Îndată ce simți nevoia să fii cinci minute genial mergi să-l cumperi de la farmacie. În principiu, bine-înțeles. Preparatul nu se vinde decît cu rețetă dar, dacă insiști, sînt șanse ca farmacistul să se arate înțelegător. Vă dau totuși un sfat: gîndiți-vă de două ori înainte de a-l folosi...

Inventatorul iluminolului mi-era prieten intim. Era pe timpul cînd preparatul nu putea fi procurat nici dacă-l plăteai cu un sac de aur. Nici un miligram nu se vindea fără o hotărîre a unei importante comisii inter-

continentale. Ei bine, în epoca aceea, prietenul meu mi-a oferit un comprimat, un comprimat întreg din acest rarisim iluminol.

— Sînt zece ani — mi-a spus el — de cînd lucrezi și tu la o invenție. Înghite comprimatul, și ai s-o scoți la capăt cu brio.

— Imposibil, acțiunea iluminolului tău nu durează decît cinci minute.

— Ei și ce? Cinci minute de geniu ajung cu vîrf și îndesat pentru o descoperire. Dacă Newton nu s-ar fi gîndit ani în șir la teoria gravitației, căderea unui măr nu l-ar fi putut face să ajungă la ea. Dar momentul iluminării propriu-zise n-a durat mai mult de un minut: într-un minut a văzut ce îi scăpase pînă atunci — legătura dintre fenomene aparent fără raport între ele; și adevărul i-a apărut. Or, tu ai să dispui de cinci minute întregi. De cînd lucrezi la problema asta, cu volumul de cunoștințe pe care le-ai acumulat, o fracțiune de secundă o să-ți fie mai mult decît suficientă pentru ca scînteia să țîșnească. Crede-mă, ia-l și pe urmă mai stăm de vorbă.

Și mi-a dat o cutiuță de plexiglas în care era închis comprimatul miraculos.

Nici unul dintre prietenii mei nu-mi punea la îndoială talentul. Eu, cu atît mai puțin. Institutul era mîndru de mine. Invenția căreia îi consacrasem zece ani din viață, și pe care o consideram rațiunea existenței mele, avea să-mi aducă, într-o bună zi, gloria. Ziua aceea, grație iluminolului, avea să fie poate mîine!

După plecarea prietenului meu, am încuiat ușa, mi-am umplut stiloul și mi-am așezat în față un teanc de hîrtie. Astfel echipat pentru a-mi nota toate gîndurile geniale, am înghițit comprimatul. Nu-mi mai rămînea decît să aștept.

Virtuțile iluminolului nu erau vorbe goale. Imediat, la mai puțin de un minut după ce luasem pastila, am văzut ceea ce nimeni încă nu văzuse: mi-am dat seama că invenția mea nu făcea nici un ban.

În al doilea minut am avut o altă revelație: am înțeles că eram un incapabil.

În cele trei minute care îmi rămăseseră am scris directorului institutului, anunțîndu-l că renunțam la o muncă absolut lipsită de orice fel de utilitate.

Și astăzi, încă, toată lumea recunoaște că scrisoarea mea a fost genială.

Traducere de Delia ȘTEFAN

PANTALONII

de Alexandra ȚIGUȘ

— Bună ziua. Aș vrea să-mi cos o pereche de pantaloni.

— Vreți pantaloni sau vestă?

— Credeți că materialul îmi ajunge numai pentru vestă?

— Eu nu cred nimic, dar trebuie să știu ce vreți.

— Vreau o pereche de pantaloni.

— Va să zică, una pereche pantaloni. Bărbătești sau de damă?

— Aș vrea o pereche de pantaloni pentru mine.

— De ce n-ați spus așa? Va să zică, una pereche pantaloni bărbătești. Cu materialul nostru sau al dv.? În trimestrul trecut planul de comenzi cu materialul cooperativei a fost îndeplinit.

— Cu materialul meu. Uitați-vă, e pe masă.

— De unde să știu? Va să zică, una pereche pantaloni bărbătești cu materialul clientului. Cîți craci să vă facem?

— Cred că pantalonii se poartă cu doi craci.

— Nu mă interesează ce se poartă. Eu vă întreb cum vreți să-i fac pe ai dv.

— Credeți că doi nu ajung?

— Nu cred nimic. Pantalonii vă trebuie ca să-i purtați?

— Păi pentru ce altceva?

— Asta nu mă privește. Dacă vreți să-i purtați, vă fac, deocamdată, doi craci. Să vi-i prind pe amîndoi de pantalon?

— Păi unde mai pot fi prinși?

— Unde vreți. Deviza noastră este deservirea exemplară a clientului. Dacă vreți, vi-i pot prinde și de haină.

Traducere de Iulia OANĂ

CURA DE SLĂBIRE

de Nicolae ȚIC

De ce mi-oi fi instalat telefonul în dormitor, nu-mi mai aduc aminte (asta s-a petrecut acum vreo cincisprezece ani), dar mai mult ca sigur voi fi avut un motiv temeinic. Ceea ce mi-aduc aminte perfect este că în toți acești cincisprezece ani am dormit în dușmănie, și-n după-amieze, și noaptea, și nu mi s-a întîmplat nici măcar o dată să fiu trezit de un zbîrnîit inoportun. Dormeam eu, dormea și telefonul: aveam chef să mă sune cineva, imediat începea să țîrîie discret; izbuteam, cu alte cuvinte, să întrețin relații cît se poate de armonioase cu un aparat infernal, de care toți se plîng.

Pînă cînd, într-o zi, cîntarul din baie mi-a dat de-nțeles că mă-ngrășasem peste măsură. Și-atunci, doctorii au vrut să știe dacă am poftă de mîncare. Am. Să reduc, treptat, rația zilnică. Dacă dorm bine. Dorm. Să renunț la cîteva ore de somn. Ar fi ceva grozav dacă aș reuși să nu dorm, de la miezul nopții pînă pe la patru dimineața. Asta m-ar ajuta ca într-o lună de zile să slăbesc cel puțin patru kilograme.

Cu mîncarea a fost mai simplu, ba, de ce n-aș spune-o, chiar foarte simplu: dimineața, apă chioară; la prînz, cîteva sandvișuri și alte nimicuri, la un bufet expres. Cu adevărat, foamea îmi dădea tîrcoale pe la șase după-amiază, cînd mă trezeam dintr-un somn binefăcător. Obișnuința mă alerga spre frigider. Dar nu, nu vă fie teamă, nu păcătuiam. Și asta, datorită unui prieten care mă-nvățase ce trebuia să fac: te-așezi pe un scăunel, în fața frigiderului, ca la gura sobei, deschizi ușa, privești, meditezi... După un sfert de oră mi se făcea grețată; pește, cum o să mănînc eu peștele ăsta care s-o fi hrănit cu toate împuțiciunile! Carnea asta de porc, de porc... brînza asta cu viermișori. Pe scurt, pot să vă asigur că îndată ce meditezi asupra mîncării, îți piere pofta și te simți sătul.

Dar să vă spun cu somnul. De orele de somn de după-amiază nu m-am atins. Indicația doctorilor (și ambiția mea, în același timp) era să stau de veghe de la miezul nopții pînă la patru dimineața. Un ceas deșteptător mă făcea să sar din așternut cînd e somnul mai dulce; fuga la baie, dă-i cu apă rece; deschide fereastra, să intre aer curat și cîte-o ginganie. Cînd intrau gînganii era un mic eveniment pentru mine: cel puțin o jumătate de ceas aveam cu cine mă lupta. Apoi, așteptam să intre altele, dar nu mai intrau. Pînă pe la unu mă învîrteam prin casă, căutînd ceva de reparat, de modificat. Nu prea găseam. La unu fix cădeam frînt, și amin, pînă la șapte-opt, cînd ar fi trebuit să fiu la serviciu.

Doctorii erau de acord cu mine că-i aproape imposibil să renunți la somnul cel mai dulce, de la miezul nopții pînă la patru dimineața, totuși, fiind în interesul sănătății mele, insistau să nu mă dau bătut. Era, cred eu, firesc să le cer un sfat: aveți experiență, ajutați-mă! Au stat ei, s-au gîndit, unul a vrut să știe:

— Aveți telefon?

— Am.

— Unde-i instalat?

— În dormitor.

— Perfect. O să vă facem cunoștință cu un tovarăș care suferă de insomnie, un caz destul de grav. La miezul nopții fix, dînsul o să vă sune și-o să conversați cît puteți, două-trei, chiar patru ore pe noapte.

— Credeți că o să fie de acord?

— Cum să nu? Doar este și în interesul dînsului. După patru ore de conversație o să doarmă cel puțin opt ore.

— Și dacă o să-l dea afară din serviciu?

— În privința asta să nu vă faceți nici o grijă.

Prin telefon, am fixat ziua și locul întîlnirii cu tovarășul Ambrozie, mai mult pentru ca să ne vedem la față. Este știut că alt fel conversezi cu un om care, de la prima ochire, ți-a devenit simpatic. Îți zice o vorbă la telefon, și parcă îl vezi cum o zice. Pot spune că măcar o dată în viață soarta m-a favorizat: tovarășul Ambrozie era exact tipul omului cu care de mult îmi doriseam să leg prietenie. Așa, ca să mă laud, pot zice că și eu i-am făcut o impresie excelentă.

Așteptam cu emoție miezul nopții. Și iată: țîrrr!

— Ce faci, domnule?

— Bine, frate-meu, mă bucur că te-aud.

— Dormeai?

— Dormeam, da, buștean.

— Și ia zi, cum te mai descurci?

Unui prieten poți să-i spui tot: cum te descurci cu banii, cu serviciul, cu plimbările la iarbă verde... I-am spus eu, mi-a spus și el cam aceleași lucruri, apoi am oftat: greu, e tare greu, și-i cald, e tare cald. Trecuseră abia zece minute. Și amîndoi ne-am îngrozit: ce să ne mai spunem pînă la patru dimineața?

— Ei, zi, Vasilică, m-a îndemnat el.

— Ce să mai zic? Zi tu, Ambrozie.

— Aș zice eu, dar așa, prin telefon, n-are haz. Măi, Vasilică, n-ai vrea să ne vedem la un bar, undeva? Pînă pe la patru fără un sfert; la patru fără un sfert sărim într-un taxi, la patru fix — sforăim și noi, ca tot omul muncitor.

Pentru cei care vor să slăbească cel puțin 10 kg pe lună, pot spune că metoda este, cu adevărat excelentă, chiar dacă în cazul meu n-a dat rezultate. Și n-a dat din pricină că Ambrozie a invitat la bar și niște prietene, dintre care una, atunci, noaptea, mi s-a părut mai simpatică. Ei, și, sigur, dacă i-am zis că o iau de nevastă, am luat-o. Singura ei condiție a fost să nu mai ținem telefonul în dormitor, ca să nu ne deranjeze. După cinci-sprezece ani, de cînd să mint, mi-a venit destul de greu să-l duc în altă parte, dar mi s-a spus că așa-i într-o căsnicie, unul din doi trebuie să facă mici concesii.

Ambrozie a rămas cu obiceiul să mă sune noapte de noapte. I-aș răspunde eu, fiindcă eu trebuie să slăbesc, dar soția se trezește mai repede și răspunde ea. La urma urmei, bine că-i răspunde cineva.

COTOIUL HOȚOMAN

de Konstantin PAUSTOVSKI

Ne apucase disperarea. Nu mai știam cum să-l prindem pe cotoiul acela roșcat. Ne fura în fiecare noapte și se ascundea cu atîta dibăcie, încît nimeni dintre noi nu reușea nici măcar să-l vadă ca lumea. Abia după o săptămînă s-a putut constata, în sfîrșit, că motanul avea o urechie ruptă și o bună bucată din coada lui jegoasă — retezată.

Era un cotoi nerușinat din cale-afară, un cotoi vagabond, un bandit. Vorbind despre el îi spuneam „Hoțomanul".

Fura tot ce se nimerea: pește, carne, smîntînă și pîine. Într-o zi, scormoni chiar și în cutia noastră de tablă cu rîme. Nu le mîncă, dar cutia răvășită atrase găinile, care se năpustiră asupra ei ciugulind toată rezerva noastră de rîme.

Găinile, ghiftuite, zăceau la soare, și gemeau, noi treceam pe lîngă ele și înjuram de mama focului, iar pescuitul nostru căzuse baltă.

Ne-a trebuit aproape o lună încheiată ca să dăm de urma motanului roșcat.

Ne-au dat o mînă de ajutor în această acțiune băieții din sat. Într-o zi veniră în goana mare și ne povestiră, gîfîind, că în zorii zilei cotoiul trecuse ca vîntul prin grădinile de zarzavat, cu burta lipită de pă-

mînt, ţinînd în dinţi şi tîrînd după el sfoara de care erau prinşi bibanii pescuiţi de noi.

Repezindu-ne în beci, am descoperit că sfoara dispăruse cu toţi cei zece bibani graşi, prinşi de noi în riul Prorva.

Nu mai era un simplu furt, ci jaf în toată legea, ziua în amiaza mare. Am jurat cu toţii să punem mîna pe cotoi şi să-i tragem o mamă de bătaie pentru isprăvile lui tîlhăreşti.

A fost prins chiar în acea seară. Furase o bucată de lebăr de pe masă şi se căţărase cu ea într-un mesteacăn.

Începurăm să zgîlţîim mesteacănul. Motanul scăpă din gură lebărul care căzu drept în capul lui Ruvim. Hoţomanul ne privea de sus cu nişte ochi turbaţi, urlînd ameninţător.

Dar nu avea nici o scăpare şi atunci se hotărî să facă un pas disperat. Cu un urlet înfiorător cotoiul se desprinse de trunchiul mesteacănului, se prăbuşi la sol, sări în sus ca o minge de fotbal şi, iute ca fulgerul, se făcu nevăzut sub casă.

Casa în care stăteam noi era micuţă şi se înălţa în mijlocul unei grădini dese, părăginite. În fiecare noapte ne trezea zgomotul merelor pădureţe ce căzeau din pom drept pe acoperişul din scînduri. Era tixită cu unelte de pescuit, alice, mere şi frunze uscate. Stăteam doar noaptea în ea; ziua, din zori şi pînă la căderea întunericului, o petreceam pe malurile lacurilor, girlelor şi micilor braţe de rîu. Acolo, în desişurile de lîngă mal, pescuiam şi aprindeam focurile noastre de vreascuri.

Ca să răzbim pînă la malul unui lac, eram nevoiţi să bătătorim cărări înguste printre ierburile înalte, înmiresmate. Vîrfurile lor se clătinau deasupra capetelor noastre şi ne presărau umerii cu polenul galben al florilor.

Seara, ne întorceam acasă, zgîriaţi de crengile de măceş, şi obosiţi, arşi de soare, cu legături de peşte argintiu în mîini şi, de fiecare dată, eram întîmpinaţi cu povestirile despre noile isprăvi golăneşti ale cotoiului roşcat.

În cele din urmă motanul fu prins — se băgase sub casă, într-o strungă. Nu era nici o ieşire de acolo.

Am astupat locul cu o plasă de pescuit, şi am aşteptat. Dar motanul nu ieşea. Miorlăia scîrbos, asemenea unui duh subteran, fără întrerupere, neobosit.

Trecu un ceas, apoi două, trei... Venise ora de culcare, dar motanul miorlăia, vocifera sub casă, ne măcina nervii. Atunci, drept măsură hotărîtoare a fost chemat Leonka — feciorul ciubotarului din sat, care se bucura de faima unui flăcău neînfricat şi dibaci — încredinţîndu-i-se sustragerea motanului de sub casă.

Leonka luă o undiţă de mătase, prinse de ea o babuşcă pescuită în ziua aceea şi o aruncă, prin strunga cu pricina, sub casă.

Miorlăitul se curmă. Auzirăm un ronţăit şi un clănţănit de fiară — motanul se înfipsese cu dinţii în capul babuştii şi n-o slăbea de fel. Leonka trase de undiţă. Motanul se opinti ca un disperat, dar Leonka era mai puternic, şi apoi motanul nu voia să lase să-i scape acest peşte gustos.

În clipa următoare, în deschizătura cu pricina se ivi capul motanului cu babuşca între dinţi.

Leonka îl înşfăcă pe hoţ de grumaz, îl ridică şi-l ţinu aşa, în aer, dîndu-ne posibilitatea să-l vedem pentru prima oară ca lumea.

Stătea aşa, cu ochii îngustaţi, cu urechile strînse şi, pentru orice eventualitate, îşi lipise coada de burtă. Era un cotoi roşcat, aproape roşu ca focul, cu pete albe pe burtă, slab, prăpădit, cu toate că se îndeletnicea cu furtişagul — un cotoi vagabond.

După ce examină cotoiul, prietenul meu Ruvim întrebă:

— Ce facem cu el?

— Îi tragem o bătaie zdravănă, am hotărît eu.

— Nu ajută, decretă Leonka. Aşa-i firea lui, de cînd e el. Încercaţi mai bine să-l hrăniţi ca lumea.

Motanul aştepta, cu ochii mijiţi. Urmarăm sfatul lui Leonka. Tîrîndu-l în magazie, i-am oferit răufăcătorului o masă copioasă: friptură de porc, răcituri de biban şi papanaşi cu smîntînă.

Cotoiul mîncă un ceas şi mai bine, ieşi din magazie clătinîndu-se, se aşeză în prag şi se spălă, uitîndu-se cu nişte ochi verzi, nerăbdători, la noi şi la stelele ce sclipeau pe bolta joasă.

După ce isprăvi cu spălatul formă îndelung, frecîndu-şi capul de duşumea — ceea ce trebuia să arate probabil, buna lui dispoziţie. Ne era teamă c-o să rămînă cu ceafa cheală de atîta frecat. Apoi cotoiul se culcă pe spate, îşi prinse coada, o mestecă, o sculpă, se întinse lîngă sobă şi, senin, se puse pe sforăit.

Din ziua aceea se obişnui să stea cu noi şi se lăsă de hoţie.

A doua zi dimineaţă săvîrşi chiar o faptă nobilă şi cu totul neaşteptată. Găinile se urcaseră pe masa din grădină şi, îmbrîncindu-se şi certîndu-se între ele, se puseră să ciugulească din farfurii casa de hrişcă. Tremurînd de indignare, motanul se furişă aproape şi cu un strigăt scurt, victorios, sări sus, pe masă.

Găinile zburară în lături cotcodăcind disperate şi, răsturnînd un ulcior cu lapte, pierzîndu-şi în învălmăşeală penele, o luară la sănătoasa, afară din grădină. În fruntea tuturor orătăniilor gonea, sughiţînd, pe picioroangele lui, cocoşul-nătărău, poreclit de noi „Guralivul".

Motanul fugea în urma lui în trei labe, iar cu a patra, cu laba dinainte, îl cotonogea pe fugar. De pe spinarea „Guralivului" zburau fulgi şi nori de praf. După fiecare lovitură de labă ienea şi vula ceva în mărunţaiele cocoşului, ca şi cînd motanul ar fi bătut o minge de cauciuc.

După această execuţie, cocoşul zăcu un timp într-o criză nevricoasă, cu ochii daţi peste cap, gemînd încetişor. Stropit cu apă rece îşi reveni.

Din ziua aceea găinile se fereau de cotcării şi, cum îl zăreau pe motan, pluiau, se îmbrînceau şi se piteau urgent în dosul casei.

Cotoiul se plimba prin casă şi prin grădină, în calitate de stăpîn şi păzitor. Se freca de zor cu căpăţîna de picioarele noastre. Pretindea recunoştinţă — lăsînd pe pantalonii noştri smocuri de blană roşcată.

Îi schimbarăm porecla: în loc de „Hoţoman" îi spuneam acum „Miliţian". Şi deşi Ruvim protestă la început — afirmînd că nu e tocmai cuviincios din partea noastră — eram convinşi că miliţienii nu se vor supăra pe noi pentru atîta lucru.

În româneşte de Natalia RADOVICI

APA *moda deceniului 7* MODELOR TRECE, BUNUL-GUST RĂMÎNE...

de Sanda FAUR

Buimacă, indecisă, oscilînd cu disperare între propriile-i extreme, neconvinsă dacă trebuie să facă penitență și să adopte o severă alură monahală sau să-și păstreze aerul de voios travesti carnavalesc, moda se oprește în pragul acestui nou deceniu extenuată, gîfîind de oboseală și mimînd cu greu o veselie de bal mascat: totul a fost spus — în moda acestui deceniu — totul a fost încercat, totul a fost contestat și reafirmat, cercul s-a închis. Încotro? Cu ce terminăm deceniul? Cu fustele lungi de gitană — înflorate și peticite chiar de la prima probă la croitoreasă — ori mai păstrăm — pe cît se poate — avantajele mini, simplitatea necostisitoare și simpatiile vîrstelor ce vor să arate într-una tinere? Cu blue-jeanșii decolorați ori cu pijamalele de seară din brocarturi sclipitoare, cu mantalele militare ce bat carîmbul cizmelor ori cu sumarul stil lucios-cosmonaut?

Pierre Cardin afirmă că «*Pentru prima oară femeia este liberă să se îmbrace cum vrea ea*», dar, vai, prea multă libertate — se știe — strică, mai ales în imperiul modei unde pînă la urmă este acceptată, cu un voluptos simțămînt de umilință și supușenie, orice dictatură. Femeile așteaptă ca moda să se decidă, să hotărască pentru ele și suportă cu greu acest armistițiu între mini-ul văratic și maxi-ul de iarnă, răstimp în care ele abia mai reușesc să schițeze un protest anti-maxi, recunoscînd — spășite — că nici moda scurtă nu putea să mai dureze. Și în acest timp, negustorii de modă, pierd, vînzările stagnează, în rafturile lumii zac, într-o bună vecinătate conciliantă, cele mai contradictorii tendințe iar moda, biata modă care abia a mai putut să respire urcînd într-una, timp de zece ani, treptele tivurilor și ale fandacsiilor, s-a așezat o clipă locului să-și tragă răsuflarea înainte de a cobori vertiginos pînă la gleznă.

Un lucru e clar: moda nu se mai vrea neapărat «frumoasă», ci mai curînd șocantă, interesantă, moda nu se mai vrea neapărat tînără și zurlie, ci începe să manifeste interes pentru vîrstele enigmatice, nițeluș coapte, puțintel fanate, moda nu se mai dorește tipător de luxoasă, ci se place un pic uzată, roasă pe la cusături și decolorată. Modei îi convine, în acest final de deceniu, să se contrazică, să se dezică, să se autocontrarieze, să se autopastișeze.

Pentru că acum, după deceniul în care și-a dat poalele peste genunchi și uneori chiar și peste cap, după ce a proclamat era geometriilor, a pantalonilor feminini și a marilor libertăți vestimentare, după ce l-a uns, o vreme, mare preot pe Courrèges, cel îmbrăcat mereu în odăjdii albe și papuci de tenisman, și l-a proclamat zeu cu ochelari intelectuali pe subtilul Yves Saint-Laurent, cel îndrăgostit de mătăsuri tenebroase, acum moda vine tiptil, modest, să se așeze *cam de unde a plecat*. Mai deschis, mai pe ocolite, încep să i se recunoască nonagenarei domnișoare Coco Chanel virtuțile consecvenței, ale fixațiilor ei pline de gust, ale **eleganței ei neostentative, încep să i se accepte — și să i se imite —** tivurile lucide și măsurate, acoperind binișor genunchiul, liniile ei discrete, culorile ei delicate. Apa modelor trece, piatra Chanel rămîne, și — pînă a ajunge la noile trăsnele ale fustelor de sufragetă și ale rochiilor de nevastă de cow-boy — femeile de o «anumită vîrstă» trec calme prin normele chanel-iene, convinse că aici se vor afla într-o oază de liniște și siguranță.

Sigur, tinerii Occidentului se mascheză în șătrari contestatari, refuză pantalonii călcați pe dungă și foarfecele frizerului, sigur, fetele nu mai visează — precum mamele lor — un șirag de perle veritabile, ci poartă salbe din tinichea și basmale legate țigănește, dar astea sînt mici furii, mici gusturi de o vară, de o vacanță la mare, micile uniforme conformiste ale nonconformismului vestimentar, la fel de încert, de nesigur de el, de gălăgios ca multe din gesturile lor contestatare.

Așadar, de fapt, revenim acolo de unde am plecat, la așa-zisa lungime *midi*, care acum 10 ani părea fixă precum Ecuatorul și nu bănuia în ruptul capului putințele ei de escaladare spre Nord sau spre Sud; revenim la talia-talie și bustul-bust, revenim la fustele largi, la pliseurile comode și la umerii drepți. Nimic nu e nou sub soare, exclami, cu uluire, după ce răsfoiești revistele de modă ale acestui deceniu. Toate marile «revoluții», clamate gălăgios la vremea lor, și-au dovedit pe drum efemerele, înșelătoarele lor aparențe, și toate așteptările noastre pline de bătăi de inimă se sfîrșeau cu «inovația» unui lat de palmă în jos sau în sus la jacheta taiorului, cu îndrăzneala de a îngusta sau amplifica fusta, cu schimbarea culorilor de la roșu tomat la oranj sau de la oliv la turcoaz sau cu alunecarea de terenuri a taliei.

Poate că momentul Courrèges, cel care a descoperit genunchiul și care a structurat geometric rochiile, cel care a lansat femeia-puștancă și a decis ca albul să ne inunde garderoba, poate că momentul Courrèges, zic, să fi despicat în două apele modei acestui deceniu; și a și făcut-o chiar, la mijlocul vremii, în 1965. Dar cum nimic nu durează pe lumea asta, și mai ales în lumea modei, cum nimic nu poate ține pe loc această năbădăioasă «zeiță inconstantă și bizară», cum o numea Voltaire, iată că și mini-era albă a lui Courrèges a cunoscut crepusculul, iată că femeile l-au

trădat, deși le promitea tinerețea fără de bătrînețe, iată că ele au preferat să arate — în fustele acestea lungi — mai virstnice și mai urite, decît să rămînă mereu aceleași și aceleași...

Și poate că, înainte de a-și nega ea însăși existența și de a se refuza eleganței, înainte de a se prefera lustruită în coate și cîrpită la poale (ceea ce, să nu ne înșelăm, e doar răsfățul unei lumi care s-a săturat să tot aibă haine noi și frumoase), înainte deci de a opune acest «veto» formal luxului, moda deceniului nostru a făcut un gest mult mai însemnat: acela de a democratiza luxul, de a-l difuza în stradă, de a-l răspîndi prin magazinele de confecții. Mijloacele industriale moderne au permis, și au silit, chiar, eleganța să iasă din sanctuarele închise care erau pînă nu demult casele de «haute couture», marii creatori au aflat de mult că celebritatea pe care le-o asigură comenzile marilor vedete nu le poate nicidecum spori cifra de afaceri, și iată cum «aristocrația» modei a coborît pe pămînt, a deschis mai întîi boutique-uri scumpe, apoi magazine mai convenabile de «prêt-à-porter», ca în cele din urmă să-și ofere marca și girul unor confecționeri de mare serie.

Că ne vom lungi fustele, la începutul acestui deceniu, e sigur, dar oare cît va trece pînă vom cîrpăta iarăși gustul rochiilor scurtuțe? **Cît va dura domnia bătrîniciosului maxi, cît o vom suporta?** Dar, de fapt, ce contează întrebările noastre chinuitoare, ce greutate pot avea marile noastre semne de întrebare cînd, o știm prea bine de la început, vom face exact ce ne poruncește ea, tiranica și dulcea noastră stăpînă, mereu hulita și întotdeauna ascultata modă...

1960

Ei bine, da, așa ne îmbrăcam în pragul deceniului pe care îl încheiem acum: fustele erau imense și susținute de jupoane chinuitoare, taliile sugrumate, mînecile ample, decolteurile romantice, genunchii pudic acoperiți. Și Doamne, cît de ridicole ni se par pălăriile de-atunci — pălăriile-castron, pălăriile-farfurie, cum se autonumeau, cu un amuzant spirit de frondă, pălăriile care ne vrăjeau prin «șicul» lor, prin misterul voaletelor, și pe care uzura morală le-a condamnat atît de rapid și cu atîta cruzime la moarte prin demodare!

Și cum moda femeii-puștance, a fetiței impertinente, nu se lansase încă, manechinele se mulțumeau cu poza unor cuconițe suave și timide, care aruncau din fotografie un zîmbet sfios și vag lasciv. Vi se pare cumva o modă caraghioasă? Să nu spuneți lucru mare: la orizont se profilează o altă modă, destul de asemănătoare, dar care Dumnezeu știe de nu va arăta cumva mai ridicolă în ochii noștri umbriți de ceața următorilor zece ani...

1961

Moda se satură adesea de ea însăşi şi atunci, cuprinsă de năbădăi, face nişte salturi ameţitoare dintr-un punct în exact opusul său, gata să ne dezechilibreze pe toate. Noi mai purtam încă în 1961 fustele noastre-balon, care înghiţeau metraj cu nemiluita, cînd modei i s-a năzărit dintr-o dată să devină economicoasă şi să pretindă rochiilor o săracă linie-furou şi... o foarte scumpă garnitură din blană. N-am prea ascultat-o noi, dar oricum, moda continua să-şi manifeste preferinţele pentru tipul de femeie uşor enigmatică, femeia cu gesturi calme, cu atitudini decente, cu provocările ţinute strîns în spatele pleoapelor pudic închise, femeia care nu dansa încă twist şi nu-şi plătea, nemţeşte, consumaţia la bistrou.

moda deceniului 7

1962

Prin 1962 deveniserăm toate sclavele pantofilor cu tocuri cui și sufeream în masă — dar pe tăcute — din pricina chinuitoarelor lor vîrfuri ascuțite și a tălpilor înguste. Nici vorbă să «se poarte» tipul sportiv, nu ne lăsau pantofii, pășeam cu toatele mărunțel, dureros și delicat pe trotuarele în care biacheurile metalice lăsau mici urme apăsate, ne învăluiam în fuste plisate (ah, plisatele noastre fuste de tergal, uniforma generalizată a jumătății inferioare a trupului feminin!) și ne plăceau grozav mînecile chimono. Iar d-ra Chanel își făcea liniștită, mai departe, taioarele ei bordisite, pufoase și feminine, agăța la gît șiruri multe de mărgele (parcă am mai auzit noi de moda asta, nu?!) și reușea să fie mereu la zi, mereu modernă. Dar ceva se clătina la hotarele modei: vîntul aducea pe aripile sale un nume nou, rostit încă cu indiferență. Numele acesta era Courrèges.

moda deceniului 7

1963 – 1964

«Zarurile au fost aruncate: toți creatorii sînt de acord și clientele lor înnebunesc deja după această modă care le face delicios feminine dar refuză să le întinerească în mod forțat și ridicol. Moda aceasta — spuneau revistele anului 1963 — consacră triumful femeii de peste 30 de ani, femeia care știe să se îmbrace, cunoaște valoarea accesoriilor, a farmecului lipsit de ostentație, al femeii care mizează ziua pe veselie și dezinvoltură și joacă, după orele 5 ale după-amiezii, pe cartea romantismului».

Femeia de 30 de ani se gătea mai departe liniștită, cu rafinament și decență, fără să știe că, din umbră, Courrèges îi pregătea lovitura de moarte: în curînd, moda avea să se adreseze numai vîrstelor foarte tinere și avea să ignoreze cu cruzime vîrstele puțintel mai coapte.

Și totuși, lucrurile par să meargă încet și moda, cuprinsă de o anume apatie, se rezumă la schimbarea unor detalii, la preferințele pentru anumite nuanțe, la mici intervenții în linia croielii.

«Lungimea rămîne neschimbată — proclamă, siguri de ei, creatorii — o lăsăm acolo unde acoperă cumințel genunchiul, n-are rost să o lungim, iar de scurtat nici nu poate fi vorba». Totul este determinat de linia amplă a umerilor, își dă aere moda, știind bine că nu are, la acea oră, vreun cuvînt important de spus.

Dar iată că d-ra Chanel lansează pantalonul de seară, coaforul René Goujean descoperă virtuțile bretonului, iar Courrèges dă în toamnă lovitura: urcă tivul deasupra genunchiului și lansează cizma scurtă din vinil alb. Glasul lui pare însă singular, colecția sa — un capriciu de sezon, lungimea lansată de ei, o joacă de-a «hai să fim fetițe». Cine-l ia în serios?

moda deceniului 7

1966

«Un mic vînt de nebunie suflă peste moda primăverii 1966» — recunoșteau, cu o fărîmă de tristețe, revistele de modă. Creația de modă trăiește oare o revoluție? Nu, se consolează ele. «Dar e posibil ca eleganța adevărată să sufere un pic, căci unele din aceste nebunii — asupra cărora nu ne vom opri — nu sînt întotdeauna de bun-gust».

«Nu ne vom opri?» — Degeaba își face iluzii moda așezată, moda rafinată, moda elegantelor discrete, partida e pierdută pentru ea. Începe escaladarea tivurilor, începe era geometriilor vestimentare, a rochiilor structurate arhitectonic, a culorilor împerecheate strident. Courrèges domnește în Franța, Mary Quant — regina britanică a minijupei — capătă prozeliți în toată lumea, tineretul jubilează, moda e acum de partea sa, moda e scurtă, moda e îndrăzneață, moda începe să fie tot mai nebună, nebună, nebună...

Totul ameţeşte în modă, pînă şi imprimeurile, care se învolburează în vîrtejuri cinetice, fură ochiul şi zăpăcesc privirea. Şi tivul urcă, urcă, iar picioarele se lungesc, se lungesc, şi toată lumea se travesteşte în fetiţe obraznice şi perverse, cu ochii intens machiaţi, cu buzele palide, cu silueta costelivă. Adio formele pline, se poartă «scîndurelele», vedete sînt manechinele Twiggy şi Veruşka, cu 25 kg sub greutatea numită altădată normală. Frumuseţea este acum nemîncată, angoasată, încercănată...

cinemateca memoriei

UN DECENIU DE FILM ARTISTIC ROMÂNESC

de Mihail LUPU

Măcinăm zile după zile, consumăm filme după filme și uzura ne face uneori să nu mai băgăm de seamă — prinși în angrenajul obișnuințelor — direcțiile mari de evoluție ale fenomenului cu care venim mereu în contact. De aceea, ocaziile pentru retrospective sînt de fiecare dată binevenite. Și cînd sfîrșitul de an coincide cu sfîrșitul unui deceniu, un astfel de prilej invită la constatări mai ample, eliberate de balastul impresiilor imediate și al detaliilor minore.

De fapt, fiind vorba de cinema, de filme care s-au perindat prin fața ochilor noștri — unele stingîndu-se imediat după sfîrșitul proiecției, altele lăsîndu-și urma în noi — ceea ce contează în ultimă instanță sînt imaginile păstrate pe retina amintirii. Altfel spus, o privire retrospectivă echivalează cu o privire în noi înșine. Uneori nici nu ținem minte filme întregi: la urma urmei subiectele, poveștile se uită, dar sub pleoape ne dansează, într-un spectacol sui-generis, figuri, atitudini, crîmpeie, imagini țîșnind din adîncuri nestiute, ca un joc cu fulgerări de lumini și umbre. Așa pot fi reconstituite filme; așa poate să scrie fiecare pentru sine propria variantă a istoriei acestui deceniu de cinema românesc. Bineînțeles, fără a răspunde neapărat și pretenției de a respecta strict cronologii și ierarhizări îndeobște admise.

COORDONATELE EROICULUI

Pe ecranul imaginar al cinematecii memoriei se reînsuflețesc imagini văzute pentru prima dată în 1960. Apele tulburi, uleioase, ale Dunării se zbuciumă biciuite de explozii și la bordul unui șlep încărcat cu arme trei oameni, față în față cu realitățile războiului, se clarifică între ei, învață să se cunoască și își precizează conduita într-un moment crucial din existența lor și a țării. Au trecut zece ani de la premiera *Valurilor Dunării*; multe alte împrejurări eroice ale luptei antifasciste au fost evocate de atunci

(Continuare în pag. 320)

Moara cu noroc, creație a regretatului Victor Iliu, va rămîne totdeauna unul dintre filmele de căpătîi ale cinematografiei noastre. Orice bilanț, orice privire înapoi, îi consemnează ca pe unul din momentele de reală împlinire artistică.

moda deceniului 7

1968

Un moment, stimate prietene, e timpul să ne venim o clipă în fire, să ne recîştigăm pentru un ceas feminitatea pierdută, să ne frizăm iar părul în cîrlionţi şi buclişoare. O privire spre moda anilor 1930, spre tipul vamp ori spre cel de cocuţă bosumflată, spre ciorapii coloraţi şi beretele bine trase spre ochi, spre şiragurile multiple de mărgele. O picătură de feminitate discretă nu strică acum, cînd discreţia a dispărut cu desăvîrşire din modă...

La noi, însă, creatorii nu-şi pierd de fel cumpătul. Se poartă scurt în toată lumea? Perfect, facem şi noi o modă scurtă, dar scurtă cu măsură, scurtă pe măsură. Se poartă pantaloni? De ce nu? Dar, atenţie, numai cui îi vin bine, numai cînd se potrivesc, şi, mai ales, numai vîrstelor tinere (iar tinereţea e destul de relativă, nu credeţi?). Moda românească a păstrat tot timpul acea decenţă, acea sobrietate lipsită de uscăciune care înseamnă — de fapt — bunul gust. Colecţiile bianuale prezentate de fabrici şi cooperative sînt tot mai rafinate, tot mai la zi. Numai că de la prezentările de modă pînă la rafturile magazinelor drumul e încă lung şi plin de hîrtoape. Iar prin hîrtoapele acestea se mai poticneşte şi se pierde, uneori, din păcate, acest mult rîvnit gust ales...

cinemateca memoriei

(Urmare din pag. 318)

de către cineaștii noștri, dar filmul lui Liviu Ciulei, atmosfera lui bărbătească, încărcată de tensiune, continuă să trezească în noi un fluid de emoție. Dintr-o ipotetică antologie a filmului eroic românesc n-ar putea lipsi secvențele Dunării arzînd, în care spectaculosul susține sensul major al luptei împotriva hitleriștilor, aureolînd jertfa timonierului căzut la datorie, cu arma în mînă.

De la *Valurile Dunării* pînă la recentul *Castel al condamnaților* (viguroasă reapariție a regizorului Mihai Iacob într-o sferă tematică pe care a mai frecventat-o altădată), deceniul '61–'70 al cinematografiei românești e jalonat de o serie întreagă de filme dedicate curajului și patriotismului celor care au pregătit, prin lupta și spiritul lor de sacrificiu, cuceririle noastre socialiste. Pentru Francisc Munteanu (ca scenarist, singur ori împreună cu Titus Popovici, dar și ca regizor) tema rezistenței antifasciste reprezintă o constantă a cîtorva realizări. Dacă diferite titluri nu mai cheamă în minte contururile clare ale unor imagini bine precizate, dacă se poate întîmpla să confundăm, de exemplu, scene din *Soldați fără uniformă* cu scene din *Tunelul* sau ambianța din *Cerul începe la etajul III* cu cea din *La patru pași de infinit*, de vină nu sînt numai slăbiciunile memoriei noastre, ci și, într-o anumită măsură, relativa asemănare a întîmplărilor povestite. În schimb, am reținut, bunăoară, imaginea cuplului de tineri pus consecvent în centrul multor filme ale lui Francisc Munteanu, patetismul lipsit de ostentație al dragostei lor, marcată de încercări dramatice, grave.

Setea — carte primită călduros de publicul nostru — a asigurat succesul filmului.

Valurile Dunării — moment de afirmare a cinematografiei românești.

Într-o zonă similară de idei, dar cu o pregnantă cinematografică superioară, continuă să ne urmărească iubirea imposibilă și destinul tragic al perechii de uteciști din *Duminică la ora 6*, filmul de debut al lui Lucian Pintilie (indiscutabil cel mai relevant debut regizoral în filmul românesc din acest ultim deceniu). Brutalitatea intervenției obsesive a imaginilor laitmotiv și vibrația incandescentă din privirile eroilor, orchestrarea filonului liric cu motivele violente ale opresiunii și izbitoarea autenticitate a amănuntelor de viață, a planului secund al acțiunii sînt tot atîtea elemente care mențin viu și actual acest film despre vicisitudinile existenței cotidiene și despre aspirațiile pure ale tinerilor înrolați în armata comuniștilor ilegaliști.

Coordonatele eroicului, care dau măsura omenească a acțiunilor revoluționare încununate prin insurecția armată de la 23 August 1944, se regăsesc și în filme semnate de Mircea Drăgan, Manole Marcus și Iulian Mihu. Primul, împreună cu scenariștii Eugen Mandric și Nicolae Țic, a fixat pe ecran — din două unghiuri diferite de vedere — semnificația memorabilă a mișcării greviste din 1929 a minerilor din Valea Jiului (*Lupeni '29* se desfășoară «pe orizontală», cu ambiții de frescă politico-socială, *Golgota* sondează «vertical» psihologia cîtorva văduve de mineri în raport cu atitudinea șicanatoare a oficialităților burgheze). După *Străzile au amintiri* și *Cartierul veseliei*, Manole Marcus, beneficiind constant de colaborarea scenaristului Ioan Grigorescu, a revenit la mediul plin de privațiuni, de riscuri și de înfruntări dramatice ale muncitorilor comuniști ridicați la luptă împotriva exploatării și a realizat *Canarul și viscolul*, în care precumpănește exprimarea metaforică susținută de o nuanțată descriere a comportării eroului. În sfîrșit, cine-romanul *Procesul alb* de Iulian Mihu (inspirat de cartea lui Eugen Barbu).

Un film ce dovedea virtuțile narative ale regizorului Manole Marcus: Cartierul veseliei.

Șoseaua Nordului), plasîndu-și subiectul în zilele fierbinți ale verii anului 1944, împletește cu dinamism și robustețe multiple fire epice într-o compoziție de factură captivantă, chiar dacă nu toate planurile narațiunii se bucură de o dezvoltare egală, ceea ce împietează parțial asupra tabloului de ansamblu. Fapt este însă că densitatea filmului apare ca o consecință a preluării, atent selectate, a bogatului material cuprins în roman.

DE LA ROMAN LA FILM

Și iată-ne astfel în fața unei surse esențiale a dezvoltării filmului românesc din acești ultimi zece ani: literatura noastră clasică și contemporană. Și-au găsit transpunerea pe ecran opere de Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Panait Istrati, Eugen Barbu, Titus Popovici, V.Em. Galan, piese de G.M. Zamfirescu, Mihail Sebastian, Tudor Mușatescu, Alexandru Mirodan etc., demonstrînd — dincolo de riscurile ilustrativismului care amenință de multe ori ecranizările (cum e cazul filmelor mai vechi după Caragiale și nu numai al lor) — că o școală cinematografică națională nu se poate dispensa de suportul valorilor spirituale produse în celelalte domenii de creație artistică și mai cu seamă în literatură.

Străinul (regia Mihai Iacob), *Setea* (regia Mircea Drăgan), ambele pornind de la proza lui Titus Popovici, *Răscoala* și *Baltagul* (realizate de Mircea Mureșan) au parcurs drumul de la roman la film cu reușite dar și cu neîmpliniri. Lăsînd la o parte observațiile critice suscitate de aceste realizări la apariția lor, este incontestabil că ele au contribuit la circulația mai largă a literaturii pe care au tradus-o, însemnînd totodată un cîștig pe planul maturizării profesionale a cineaștilor respectivi. Ar fi suficient să ne gîndim la expresivitatea scenelor de masă (asaltul prefecturii în *Străinul*, intrarea plugurilor în cîmp și împărțirea pămînturilor în *Setea*, hora amenințătoare vestind revolta iminentă și represaliile armatei împotriva țăranilor în *Răscoala*) sau la elocvența portretizării eroilor în unele momente-cheie. Ne referim la întoarcerea acasă a lui Mitru Mot și înfruntarea cu fostul lui stăpîn în *Setea*; treptata desprindere a lui Andrei Sabin din *Străinul* din plasa vechilor relații față de care se simte tot mai înstrăinat; cele două momente de meditație ale lui Petre Petre în *Răscoala* — toamna în pădure, cînd răsună împușcăturile răzlețe ale boierilor la vînătoare, prevestind, ca o umbră a unui fior, tragismul evenimentelor ulterioare, iar apoi pe prispa casei, cînd se desprimăvărează și turturii de gheață se topesc cu sclipiri care răspund febrei din privirile eroului, surprins într-o clipă de reverie; în fine, stăruința cu care aparatul fixează ochii Vitoriei Lipan în cîteva secvențe esențiale din *Baltagul*, comunicînd astfel, mai intens decît «viziunile» descriptiv-explicative, tumultul lăuntric al eroinei.

Capacitatea de a recrea în imagini universul literar al autorului ecranizat a fost demonstrată exemplar de regretatul Victor Iliu, mai întîi în acea renumită adaptare a nuvelei lui Ion Slavici *Moara cu noroc* și după aceea în *Comoara din Valul Vechi*, după povestirea *La Răzeși* de V. Em. Galan. Tonul aspru și dur al acestui din urmă film decurge atît din fidelitatea față de spiritul originalului literar, cît și din înțelegerea de către regizor a caracteristicilor epocii și conflictelor aduse pe ecran.

Dar în materie de ecranizări, cota maximă a fost atinsă la Buftea de *Pădurea spînzuraților*. Filmul lui Liviu Ciulei, pe scenariu scris de Titus Popovici, se situează exact în acel punct în care interferența cinematografului cu literatura cunoaște un echilibru deplin. Eliberată de «tutela» cărții din care s-a inspirat, trădînd-o relativ și în același timp servind-o cu plenitudine, opera cinematografică a dobîndit o existență autonomă care, paradoxal, se identifică intim cu substanța paginilor scrise. Ciulei ne-a oferit echivalentul pe ecran al romanului, recurgînd la o bogăție de sugestii plastice, vizuale, aparținînd exclusiv limbajului filmic (să citățm doar imaginea-simbol a lațului spînzurătorii asociată cu figura eroului în introducere și în final; noaptea de zbucium a lui Bologa, luminată intermitent de raza reflectorului care mătură obscuritatea; iradiațiile exaltante ale lungii îmbrățișări dintre erou și Ilona, «cea mai frumoasă scenă de dragoste a Festivalului de la Cannes», cum a apreciat-o un critic francez; ritualul mut al ospătării bărbatului iubit, ultima masă a celui condamnat la moarte). Proza lui Rebreanu a generat un film dens prin implicațiile sale actuale, patriotice și antimilitariste, o creație care se uită greu, deopotrivă austeră și patetică, inspirată și riguros construită.

SECVENȚE DIN EPOPEEA CINEMATOGRAFICĂ NAȚIONALĂ

O bună parte dintre filmele pomenite se înscriu cu justificate pretenții în temerarul proiect de a fixa pe peliculă o vastă epopee națională, ilustrată prin împrejurările cele mai revelatorii. S-a vorbit adesea în ultimii ani despre acest proiect, și el capătă efectiv contur prin eforturile conjugate ale cineaștilor noștri. De la începuturile istoriei poporului român pînă la trepidația însuflețitoare a anilor socialismului, trecînd prin numeroase momente hotărîtoare ale devenirii noastre multiseculare și culminînd cu eroismul acțiunilor ilegale inițiate și conduse de Partidul Comunist Român pentru înfăptuirea actului istoric de la 23 August, epopeea națională cinematografică începe să acopere zone importante, lăsîndu-ne să scontăm și apariția unor noi creații, așteptate să se ridice la un nivel valoric superior.

Dintre realizările puse în slujba telului reconstituirii trecutului nostru îndepărtat, un loc aparte revine celor două filme dedicate zorilor formării poporului român. Și *Dacii* (regia Sergiu Nicolaescu), și *Columna* (regia Mircea Drăgan), ambele avînd scenarii de Titus Popovici, au urmărit să descifreze aspecte definitorii ale unui îndelungat și complex proces material și spiritual cu adînci repercusiuni. Ni s-a întipărit în amintire acea imagine ultimă din *Dacii*, imagine de frescă, înfățișînd ciocnirea celor două armate pe cîmpul de bătălie într-o încleștare pecetluită cu sînge, soldații daci și romani se amestecă între ei, se contopesc simbolic într-o plămadă omenească unică. La rîndul ei, *Columna* transfigurează altă perioadă a aceleiași epoci, dînd viață scenelor săpate în piatră și transmise posterității de vestitul monument al lui Traian. Ambele filme sînt nu numai evocări ale istoriei, ci și lecții de istorie, pentru că pe ecran capătă relief însușiri fundamentale ale spiritualității românești, afirmate tenace de-a lungul veacurilor și înălțate azi la treapta conștiinței socialiste, calități nobile cum ar fi dragostea de libertate, demnitatea neclintită în fața amenințării cotropitorilor străini, setea de adevăr și dreptate.

Unui alt capitol de istorie, mai apropiat în timp, îi este consacrat filmul *Tudor*, realizat de Lucian Bratu după scenariul lui Mihnea Gheorghiu și răspunzînd în esență acelorași înalte comandamente educativ-patriotice. Aci, portretul aprigului conducător al pandurilor se detașează pe fundalul unei cuprinzătoare descripții a premiselor

(Continuare în pag. 324)

Pasiunea investigației interioare — materia primă a regizorului Virgil Calotescu în Subteranul.

Din amintirile dureroase ale războiului s-au născut filmele lui Francisc Munteanu. (În fotografie — o scenă din Cerul începe la etaiul III.)

moda deceniului 7

1969

Şi acum ce ne facem? Tivul nu se mai poate scurta, Courrèges a început să ne plictisească cu femeile sale cosmonaut travestite acum în femei-iepuraş, Yves Saint-Laurent a început să propovăduiască o feminitate misterioasă şi îmbrăcată în lungi mătăsuri tenebroase. Să-i credem? Încotro, tivul? În jos, peste genunchi, pînă la gleznă? Oh, nu, nu se poate, ripostează indignate suporterițele mini-ului, pentru nimic în lume nu vom da înapoi, nu vom renunța la drepturile cîştigate, niciodată nu vom accepta să ne mai acoperim picioarele, fie ele frumoase ori nu. Să le credem oare, să credem în «nu»-urile definitive ale femeilor, atunci cînd e vorba de modă?

Căci, cu sau fără voia lor, moda îşi pune tot mai serios problema: lung sau scurt? Rămînem demodate în mini-jupă, sau ne învăluim, modern, în fuste pînă la gleznă? Pînă una alta, cînd doi se ceartă al treilea cîştigă; cîştigă pantalonul, pantalonul de zi, de seară, pentru toate ceasurile, pentru toate vîrstele. Cu flori ori picățele, mătăsos ori aspru, de vară ori iarnă, pantalonul devine şlagărul modei.

1970

Şi iată că moda anului în curs şi a celui care vine nu ne mai întreabă, nu ne mai ia în seamă şi a optat definitiv pentru fustele lungi. Pînă şi Courrèges a depus armele şi s-a alăturat, învins, smerit, valului maxi! Hîrtiile deciziei sînt gata, dar nu au fost încă semnate, căci fără contrasemnătura noastră moda nu se poate proclama aleasă. Dar oare cît vom rezista noi pe baricadele anti-maxi? Cine cunoaşte, în istoria modei, vreun moment în care să ne fi refuzat, cu consecvenţă, dictatului modei? Se pare că maxi-ul e destinul nostru, stimate prietene, oricît de tragic ni se pare el azi. Vă asigur însă că mîine ni se va părea fermecător...

cinemateca memoriei

(Urmare din pag. 321)

și cadrului social-politic în care a izbucnit răscoala de la 1821. Într-un registru artistic diferit — cel al genului zis «de capă și spadă» — dar cu grija de a nu coborî în minor sensurile generoase ale luptei haiducilor pentru dreptate, împotriva asupririi boierilor și a fanarioților, filmele de aventuri realizate de Dinu Cocea în seria *Haiducii*, *Răzbunarea haiducilor*, *Răpirea fecioarelor*, serie continuată în ultimul an cu încă trei producții, aduc un suflu impetuos, nu lipsit de o notă romantică și de umor.

PULSUL VIU AL PREZENTULUI

În raport cu ponderea acordată paginilor trecutului, oglindirea cinematografică a prezentului în filmele produse în cursul acestui deceniu, deși numără destul de multe titluri, apare mai palidă, îndeosebi din punct de vedere calitativ. Dacă s-ar face un bilanț, destule pelicule tratînd tematic aspecte ale realităților actuale ar avea doar un rol de figurație din cauza superficialității și a banalității. Este un domeniu în care, spre deosebire de împlinirile înregistrate de documentare și de scurt metraje, filmul artistic de lung metraj are mari goluri de acoperit, îndatoriri și răspunderi cărora nu le-a făcut față.

Totuși, cîteva realizări s-au impus pe direcția dezvoltării prefacerilor înnoitoare petrecute în vremea noastră. Ele se dovedesc durabile și nu ne-au dispărut din minte, deoarece depășesc simpla consemnare dinafară a unor fapte și tind să descopere sensurile interioare ale dezvoltării contemporane. Așa sînt, de exemplu, filmele lui Andrei Blaier. Îndeosebi *Diminețile unui băiat cuminte*, care vădește preocuparea stăruitoare a cineastului de a pătrunde mișcarea dialectică a epocii noastre, de a-i sesiza pulsul. *Diminețile unui băiat cuminte* lasă să pătrundă pe ecran freamătul autentic al vieții, remarcîndu-se prin densitatea observațiilor de viață și a notațiilor, descriind relațiile adolescentului Vive cu lumea înconjurătoare. *Șefu' sectorului suflete* și *Răutăcios adolescent* (realizate de Gheorghe Vitanidis), *Căldura* (al tînărului regizor debutant Șerban Creangă) și mai ales discutata realizare a lui Lucian Pintilie *Reconstituirea*, film direct și ascuțit în tratarea problematicii etice, aspiră către autenticitate, dezbatere frămîntată și, cel puțin în ultimul caz, reușește.

Vorbind despre modalitățile de reflectare a actualității pe ecran, e cu neputință să ignorăm tendințele spre un cinema de factură poetică, implicînd valori spirituale inefabile, tendințe manifestate în cîteva creații diferite între ele, inegale, dar seducătoare prin rezonanțele lor, prin meditația la care ne invită, prin stilul adoptat.

Filmul nostru polițist nu s-a maturizat prea mult în anii din urmă. Maiorul și moartea, **al lui Alexandru Boiangiu, propunea însă un drum curățat de poncife.**

Să-l numim pe Savel Știopul cu acel poem alcătuit din patru schițe despre vîrstele iubirii intitulat *Anotimpuri*, și cu delicata *Ultimă noapte a copilăriei;* să ne întoarcem cu ochii minții la dezbaterea de o poezie sobră, lucidă, condusă de Malvina Urșianu în *Gioconda fără surîs* și la desenul complicat al investigațiilor sufletești întreprinse de Mircea Săucan în *Meandre*.

UMORUL ȘI FANTEZIA

Ciudat, spiritul scînteietor al satirei și umorul din literatura și din artele plastice românești nu au găsit drum larg spre ecran. Acești zece ani au fost destul de îngrați cu comedia cinematografică românească; totuși, cantitativ, în planurile de producție de la Buftea genul nu a fost neglijat. Putem număra și comedii satirice, și lirice, și sportive, și muzicale, dar cine și le mai amintește? Greu am putea găsi ceva printre imaginile adunate în cinemateca memoriei, poate cu excepția amuzantului *Un surîs în plină vară* continuat, mai palid, cu *Balul de simbătă seară* (ambele aparținînd tandemului Geo Saizescu — regia și Dumitru Radu Popescu — scenariul), și a celor două pelicule ale unui vechi specialist al genului, Jean Georgescu, prezent în acest răstimp cu *Mofturi 1900* și *Pantoful Cenușăresei* (dar fără ca vreunul din filme să egaleze nivelul celor mai bune realizări anterioare ale sale — *O noapte furtunoasă* și *Directorul nostru*).

Noroc că există Gopo. Ideile lui sînt discutabile, parțial sau total, formulele filmelor sale pot părea hibride, nu toate intențiile, inițial savuroase, capătă cea mai fericită materializare cinematografică. Cu toate acestea, farmecul personalității cineastului, vocația sa pentru umor și fantezie.

Seria Haiducilor — un autentic succes, o autentică înțelegere a filmului de aventuri.

Contemporanii noștri văzuți de un regizor neliniștit: Andrei Blaier (fotografia este desprinsă din filmul Apoi s-a născut legenda).

Un debut plin de certitudini: Radu Gabrea cu Prea mic pentru un război atît de mare.

Pădurea spînzuraților, **realizare remarcabilă, distinsă cu Premiul pentru regie la Cannes, în 1965.**

disponibilitatea lui pentru jocul imaginației sînt evidente și cele patru realizări ale sale turnate între 1961 și 1965 — *S-a furat o bombă*, *Pași spre Lună*, *De-aș fi Harap Alb* și *Faust XX* — au produs un ecou prelungit în conștiința noastră cinefilă. Oricîte inconsecvențe și scăpări ar ieși la iveală la analiza acestor filme, ele păstrează o virtute prețioasă despre care însuși Ion Popescu-Gopo vorbea o dată într-un articol, pledînd în general pentru «filme frumoase». Ele răspund nevoii permanente a omului de a visa frumos, de a se bucura candid și copilărește de resursele nelimitate ale fanteziei și spiritului.

Și pentru că am pomenit de copilărie, să nu uităm aportul perseverent în această privință al Elisabetei Bostan care, treptat, de la mica suită a peripețiilor lui *Năică*, a trecut la realizări mai ample. Iubitorii artei neasemuite a lui Ion Creangă au fost în bună măsură dezamăgiți de transpunerea cinematografică a *Amintirilor din copilărie*, care lăsa să se piardă parfumul specific al paginilor povestitorului de la Humulești. Însă experiența s-a dovedit fructuoasă în continuare, ea a pregătit sensibila creștere calitativă a regizoarei din feeria coloristică prilejuită de filmul-basm *Tinerețe fără bătrînețe*.

ATRACȚIA VEDETELOR

Toată lumea e de acord că principala forță de seducție a filmelor se exercită prin intermediul contactului direct dintre spectator și interpreți. De aceea, mai ales în condițiile în care dispunem de numeroase talente actoricești remarcabile, era firesc ca cinematografia românească să mizeze pe șansa lansării și formării unor vedete capabile să satisfacă diversitatea de gusturi a marelui public. Nimeni n-ar putea afirma că s-a făcut totul, că s-au stors integral resursele eficiente ale atractivității unor actori cu imensă popularitate. «Referendumurile» de sfîrșit de an inițiate în presă, care cereau cititorilor să se pronunțe cu privire la actorul și actrița de cinema preferați, au arătat indirect ce posibilități mai sînt de valorificat pe acest tărîm. Chiar așa stînd lucrurile, tot se poate spune că deceniul '61–'70 a consacrat o serie de cunoscuți actori ai scenei românești ca valoroși interpreți de film și, pe de altă parte, a prilejuit afirmarea multor nume noi, devenite vedete în toată puterea cuvîntului.

A înșira liste de persoane și de roluri ar fi lesnicios, dar ar putea lăsa impresia falsă a unor clasamente, pe care n-avem cîtuși de puțin intenția să le alcătuim. Să ne mulțumim doar cu schițarea unor aspecte mai caracteristice, așa cum se înregistrează în stadiul actual al evoluției filmului nostru. Eliberarea de încorsetările unui stil interpretativ teatral a permis memorabile creații pe ecran unor mari actori ajunși la zenitul carierei lor, cum a fost cazul lui George Vraca în *Tudor*. Prezențe consistente în roluri de primă mărime sau simple apariții

Debutul lui Lucian Pintilie, Duminică la ora 6, **a întărit prestigiul filmului românesc.**

cinemateca memoriei

Trecutul nostru îndepărtat retrăiește în Dacii.

Filmul Tudor al lui Lucian Bratu deschide o serie de succes a filmului de evocare istorică.

încărcate cu detalii de viață autentice, aduc în filme Ștefan Ciubotărașu, Colea Răutu, Fory Etterle, Radu Beligan, unii dintre ei foarte des solicitați și știind să găsească mereu note particulare prin care să-și facă distincte personajele, fără a înceta de a fi ei înșiși. Dintr-o generație mai tînără de actori de teatru, ale căror însușiri au fost potențate în filme, fac parte Emanoil Petruț, Iurie Darie, Amza Pellea, Silviu Stănculescu, Florin Piersic, Toma Caragiu, Victor Rebengiuc, Gheorghe Dinică, Ion Besoiu, Olga Tudorache, Marga Barbu. Sînt figuri care atrag imediat atenția spectatorului cînd le găsește trecute pe genericul unei noi producții și, chiar dacă nu toate rolurile jucate au fost într-un totul reprezentative, fiecare a avut cel puțin una-două ocazii de a interpreta partituri substanțiale, păstrate și în amintirea noastră.

Cel mai semnificativ fenomen petrecut în acest deceniu în materie de interpretare actoricească în film a fost apariția unei pleiade de excelenți actori care au făcut de la început școala filmului (abia după aceea unii au fost «descoperiți» și de teatre) și s-au impus ca vedete ale ecranului românesc. Firește, exemplul care ne vine primul în minte este cel al Irinei Petrescu, debutantă acum zece ani în *Valurile Dunării* și căreia creațiile din *Poveste sentimentală*, *Duminică la ora 6*, *Diminețile unui băiat cuminte*, *Șeful sectorului suflete*, *Răutăcioșul adolescent* etc. i-au adus o îndreptățită faimă. Aceleiași categorii îi aparțin și Ilarion Ciobanu, cu robustețea lui masivă, Dan Nuțu, Virgil Ogășanu, Sebastian Papaiani, Ana Széles, Irina Gărdescu și foarte tinerii Vladimir Găitan și George Mihăiță.

Vrînd-nevrînd, am fost nevoiți să înșiruim totuși nume. Dar, în definitiv, dacă incursiunea noastră într-un ipotetic program de filme românești prezentate pe ecranul cinematecii memoriei se oprea și la afișe, tot era necesar să dăm aceste nume. Atractivitatea vedetelor constituie o coordonată importantă a evoluției filmului nostru și ultimii zece ani au făcut să se repete adesea tocmai numele actorilor menționați.

Cel mai greu lucru la capătul acestui tur de orizont ar fi să tragem niște concluzii generalizatoare. Nu o vom face. Încredințîndu-ne convingerii că cinematografia noastră dispune de perspective creatoare, să așteptăm ca deceniul următor să ofere în viitor un material cu mult mai bogat «muzeului imaginar» al filmului românesc în care ne-am plimbat împreună. Într-adevăr, e timpul să avem un material cu mult mai bogat. Astfel, sentimentul dominant cu care încheiem aceste rînduri este, totuși, așteptarea.

LIESL

de Vladimir COLIN

De parcă un Dumnezeu senil, moţăind cu lunile şi anii pe salteaua norilor s-ar fi deşteptat deodată, ar fi văzut pe fila calendarului ziua de 24 decembrie şi şi-ar fi amintit abia atunci că nu se îngrijise de tradiţionalul decor al reprezentaţiei, fulgi mari începură să se legene peste străzile luminate mai degrabă de neonul pastelat al firmelor decît de părinteasca grijă a municipalităţii. Era întîia zăpadă. O primeau cu bucurie cîinii graşi, strînşi în pieptare de catifea, credincioşii care nu mai găsiseră loc între zidurile cenuşii ale domului şi ascultau în piaţă slujba transmisă prin difuzoare, blănurile de orlon desfăşurate în sclipitoarele vitrine de pe Kärtnerstrasse, oamenii de zăpadă care-şi scoteau nasul roşu de după haine de piele, îi aplecau peste maşini de scris şi magnetofoane, peste ceasuri de aur, peste inele şi diamante, braţii ninşi de surogatul ghemotoacelor de vată, ghirlandele multicolore ale becurilor zvîrlite ca nişte serpentine pe toată lăţimea agitatei Mariahilferstrasse, uriaşii găloşi multicolori ai maşinilor lucioase, şi pînă şi cupeul demodat al birjarului cu joben, aşteptînd lîngă clădirea operei turiştii dornici să pătrundă, prin Viena lui Schubert, în lumea nostalgiilor austro-ungare. Creştetele statuilor de bronz se împodobiră cu naive căciuliţe imaculate. Coamele armăsarilor de bronz albiră şi sunetele căpătară moliciune.

Cu braţuţul ei de un metru sub braţ, Liesl suia şi cobora — pentru a cîta oară? — scările rulante şi se trezea cu aceeaşi încîntare în subteranul pasaj al operei, cu podele şi pereţi de marmură, sau pe trotuarul zgomotos al Ring-ului. Trecuse pe dinaintea tuturor vitrinelor din pasaj, dăduse ocol cafenelei rotunde cu pereţi de sticlă, care părea toată un imens şi fragil stîlp susţinînd cerul străzii, dar scara rămînea singura distracţie necostisitoare.

— Destul, spuse bătrînul care vîndea ziare la gura pasajului, unde năvălea căldura de dedesubt. Nu ţi-e ruşine? Eşti totuşi destul de mare...

— Da, domnule, spuse Liesl.

Şi-i veni să intre în pămînt. Dar nici nu era nici o nenorocire să intri în pămînt: lîngă ei zeci de oameni intrau şi ieşeau din pămînt.

— Într-o noapte ca asta, mai spuse bătrînul, cînd toţi o aşteaptă acasă...

Rămase acolo, ca o şcolăriţă. Cămăruţa hotelului era rece şi neprietenoasă, dar nu-i putea spune cum era odăiţa, nu-i putea vorbi despre Frau Keller, despre bastonul cu mîner de argint, despre becul care se stinge. Aruncă deci o ultimă privire scărilor pe care oamenii suiau şi coborau ca-n vis, nemişcaţi, apoi îşi strînse mai bine sub braţ puiul de brad şi porni în silă, cu capul în piept. Merse o vreme, fără să ştie că bătrînul o urmăreşte cu privirea, dar se întoarse deodată şi, la semnul verde, traversă Ring-ul şi se află în faţa ieşirii din pasaj. Atunci, liniştită, puse piciorul pe scara fermecată şi se lăsă iar trasă în adînc. Bătrînul îi stricase însă bucuria şi de altfel văzu că şi aici străjuia un vînzător de ziare, care părea fratele celuilalt. Nu mai continuă jocul. Cînd ajunse podeaua de marmură, străbătu pasajul şi urcă, o dată cu oamenii grăbiţi pentru care fusese făcută, trecerea de sub pămînt, iar scara o aduse din nou în dreptul bătrînului.

— *Fröhliche Weihnachten*, spuse de astă dată demnă Liesl şi, păşind măsurat, trecu pe lîngă el fără să se întoarcă şi fără să-l vadă cum îşi ciocăneşte fruntea cu degetul.

Acum se simţea din nou bine. Şi rătăci pe străzile din ce în ce mai goale, călcînd zăpada pufoasă şi strivind între pleoape fulgii opriţi pe gene. Ningea uşor, ca din sute de mii, din milioane de robinete deschise. Dintr-un bar micuţ năvăleau sunete de jaz din tonomat, care — pentru un şiling — cînta ce melodie vroiai. Sub prelatele ninse, maşinile dormeau lîngă trotuar. În vitrina unei măcelării o oprі un bloc de osînză în care erau sculptaţi, în iesle, Iosif şi Maria, pruncul şi magii. Pe un gard de scînduri, goală, o femeie îşi întindea piciorul pentru a convinge despre calităţile ciorapilor *Palmers*, iar alîşul de alături îi aminti că *Butter bleibt Butter*. Din casa de peste drum se revărsa prin ferestre o lumină de aur şi i se păru că lumina cîntă *O, Tannenbaum*.

— S-a făcut tîrziu, îşi spuse Liesl.

La *Allgemeines Krankenhaus*, Tante Lotte a primit un săpun şi un prosop — în toţi anii se dă acolo săpun şi prosop, de Crăciun — bradul e aprins şi, înconjurat de doctori şi surori, profesorul vorbeşte acum despre adevărata mîntuire şi despre copilul Isus, mărturisind că operaţiile pe care le face nu-i vindecă într-adevăr decît pe cei atinşi de har. Bolnavii întinşi pe paturi se roagă neauzit, bolnavii celilalţi schimbă cîte o vorbă în şoaptă. Apoi cîntă cu toţii *O, Tannenbaum* şi profesorul cîntă şi el, deşi nu are voce, apoi trece pe la fiecare şi-i strînge mîna. *Fröhliche Weihnachten*, *Frau Schmidt*, *Fröhliche Weihnachten*, *Herr Lanim* şi surorile se înroşesc cînd le dă mîna şi doctorii vin în urma lui ca la vizita de dimineaţă, dar nu se uită la fişe, nu spun decît *Fröhliche Weihnachten*, bolnavii răspund *Fröhliche Weihnachten* şi doctorii pleacă acasă să petreacă cu ai lor, surorile sting luminările şi bolnavii sînt duşi în saloanele comune sau în rezervele cu unul şi două paturi. Uşile se închid, lumina se stinge.

— Eu sînt o femeie bătrînă, am gusturile mele, toată viaţa am trăit singură şi nu pot suporta ca cineva

să-mi răscolească printre lucruri, a spus Tante Lotte. Te-am invitat de Crăciun, dar acum, dacă bunul Dumnezeu a vrut să mă îmbolnăvesc, ai să locuiești la hotel. Am vorbit cu Frau Keller, e o veche prietenă, și mi-a făgăduit să aibă grijă de tine.

La hotel. Singură. De bucurie și frică a tăcut, dar nu o cunoștea pe Frau Keller.

— La mine, *Kindchen*, totul merge pe roate. Sculatul la șapte, la opt micul dejun. Masa de prînz la ora unu, cina la opt. La zece se încuie ușa. Definitiv, pentru că altminteri, oricum, e tot timpul încuiată. Cine vrea să intre sau să iasă între șapte dimineața și zece noaptea, sună. Trebuie să știu cine intră și iese.

Ciudat hotel a găsit Tante Lotte! O străduță cotită, Lindengasse, unde teii au murit de pe timpul lui Mozart (dacă vor fi fost cîndva). Un măcelar, o prăvălioară cu foarfeci, ace, brice și cuțite, apoi firma micuță *Hotel Stadt Prag*. Intrînd pe poartă nu dai nici de hol, nici de cușca sau tejgheaua portarului, ci te lovești de o scară de piatră. La etajul întîi, două apartamente. La etajul al doilea, alte două. În dreapta scrie *Herr Dozent dr. Weber* și în stînga *Hotel Stadt Prag*.

— Mai mult o pensiune, spusese Tante Lotte, ai să te simți ca acasă.

Suni și îndată, ca un ecou, auzi niște lătrături. Apoi un ciocănit, boc-boc, boc-boc. Un ochi se ivește în ferestruica rotundă a ușii, un lanț zăngăne și ușa se deschide în fața unui vestiar. Bătrînă, slabă și aplecată peste bastonul cu mîner de argint, Frau Keller te conduce în biroul întunecat, despărțit în două prin lădițele verzi din care se înalță un ficus, un rododendron și un palmier. Ce se află după ele se pierde în întuneric. De cealaltă parte e biroul negru cu picioare răsucite, acoperit de apa înghețată a cristalului. De sub birou auzi mîrîituri.

Întinzi mîna, dar Frau Keller spune:

— Bagă de seamă, mușcă.

— Încă nu m-a mușcat nici un cîine...

— Asta te mușcă, spune Frau Keller.

Și deodată o vezi pe perete, o tînără grasă și țeapănă, între Kurt Keller, a cărui mustață în furculiță a rămas la Verdun, și Joachim Keller, a cărui mustăcioară a dispărut la Stalingrad. Bastonul cu mîner de argint lovește parchetul.

— Să-ți arăt odaia.

Un culoar lung, din care se desfac cîteva uși, toate spre dreapta. Penultima dă în odaia ta. Mică, rece și neprietenoasă, cu tavanul înalt, din care, de un fir, spînzură un bec. O sobă mare, albă, de faianță. Pui mîna pe ea. E rece.

— Am făcut focul, spune Frau Keller.

Termometrul agățat pe perete arată 16°.

Patul e imens, pentru trei persoane.

— Aici te poți spăla, spune Frau Keller, arătînd masa pe care se află un lighean de faianță albastră și, în lighean, o cană de faianță. Sub masă e găleata. Dimineața și seara primești cîte o cană cu apă caldă. Sucește întrerupătorul!

Îl sucești. Becul se stinge. În aceeași clipă se aprinde becușorul, cît o clupercă, al lămpii de pe noptieră.

— Automat, spune Frau Keller. Amîndouă nu ard niciodată, la ce bun? Sper să te simți bine aici. E *gemütlich, altmodisch... Ach*, toaleta e pe culoar, chiar în fața ușii tale!

Abia a închis ușa și te repezi la fereastră. Fereastra dă într-o curte interioară și un calcan lepros îți taie aripile. Te întorci, te așezi pe pat și rămîi cu ochii pe peretele cafeniu. Orele trec, nu știi cum și cînd și te trezești pe întuneric. Becul s-a stins.

— La ora zece și un sfert sting lumina, spusese Frau Keller. De la tabloul cu siguranțe.

Ai uitat, sau îți amintești abia acum că ai uitat. Te dezbraci pe întuneric, fără să te mai speli cu apa înghețată, și ai în sfîrșit bucuria de a te face ghem sub plapuma de puf...

— S-a făcut tîrziu, își spune Liesl din nou, dar n-are ceas și nu știe cît mai e pînă la zece.

Nimeni pe stradă. Ar trebui să se întoarcă, încă o privire la vitrina micuță de colo și e timpul să se întoarcă. Frau Keller are să-i deschidă și se va reapuca să citească în *„Die Krone"* mesajul de Crăciun al lui Otto de Habsburg. Și va fi Crăciunul...

În vitrină, doar fotografiile unor femei goale, dansînd sub înștiințarea: „De la ora 24, strip-tease". Nu-i nimeni pe stradă. Trei minuscule pătrățele albe acoperă pe fiecare fotografie ceea ce nu poate fi văzut decît înăuntru contraplatîă. S-a făcut deodată cald. Și Liesl pornește repede pe strada purificată de zăpadă fără să știe dacă rușinea, teama sau curiozitatea fac să-i ardă urechile, fără să știe bine încotro merge și nici la ce se gîndește.

Un tramvai trece leneș, pierdut în visele lui de tinichea. E gol, de mult nu se mai arată nimeni pe străzile ninse și Liesl urcă din mers. Taxatorul lipsește. Înăuntru e frig, pe jos s-a adunat o zăpadă ciocolatie.

— *Fröhliche Weihnachten*, spune Liesl, dar stăpînul de o noapte al uriașei cutii de tinichea se mulțumește să mormăie ceva nedeslușit.

Conduce tramvaiul în mers egal și monoton, ca o invitație la somn. Tăblițele stațiilor nu-l opresc, nu-i nimeni în stație, iar alunecarea vagonului l-a dus pe nesimțite într-o lume somnolentă, din care nu se poate desprinde. În fața lui, biruind zbaterea fulgilor, limba subțire joacă pe geam ca un pendul răsturnat și fetei i se pare deodată că vatmanul de lîngă ea e un fel de olandez zburător rătăcind la nesfîrșit pe străzile pustii, în tramvaiul înaintînd ca o navă prin alba mare circulară a zăpezilor.

I se face frică și coboară din mers, tot din mers suie în remorcă. Aici nu e nimeni. Ferestrele sînt brumate. Cu brățuțul lîngă ea se așază pe banca rece și ridie, cu unghia, gheața de pe geam. Liesl. Gheața se reface îndată, îi șterge numele.

— Atît avem noi, un nume, spune tata.

Dar gheața îi șterge numele și Liesl suflă, topește gheața cu răsuflarea ei pentru ca numele să-i rămînă acolo, pe sticla brumată.

— *Fröhliche Weihnachten!*

Nu saluți, de obicei, cînd sui în tramvai. Dar ei sînt singuri în tramvaiul care e și el singur în noapte, noaptea e singură printre nopțile anului și ninge cu fulgi cît pumnul.

— *Fröhliche Weihnachten*, zîmbește Liesl.

— E pentru dumneata ?

— Da, spune Liesl, privindu-și pulul de brad culcat pe bancă.

— Și ești singură ?

— Da, spune Liesl. Dar deodată, speriată : Nu știi cît e ceasul ?

— Aproape unsprezece.

Prea tîrziu își duce palma la gură. Țipătul i-a zburat de pe buze :

— Frau Keller !

— Cum ?

Nu-i răspunde. Doar palma la gură și ochii măriți. Aproape că nu-l mai vede pe tînărul din fața ei, care-o privește prin sticlele ochelarilor. Să rămînă toată noaptea la ușă ? Mopsul are s-o simtă. *du lieber Gott*... Două lacrimi.

— Nu plînge, e atît de frig că lacrimile îngheață și te pomenești cu doi țurțuri la colțurile ochilor...

— Nu știi nimic, spuse Liesl.

— Dimpotrivă, știu tot. Sînt ghicitor în lacrimi. Ai întîrziat și te temi să te întorci acasă.

— De unde știi ?

— Ssst, sînt ghicitor. Dar ce vină are bradul ?

— Nu înțeleg, spune Liesl.

— Trebuia să-l împodobești, nu ? și nu mai așteaptă răspunsul. O să petrecem Crăciunul împreună. Acum.

— Acum ?, zîmbește Liesl.

— Uite-așa !

A luat brăduțul, și, de pe platformă, l-a întins în afară. Cînd l-a adus din nou în vagon era acoperit de podoabe mari și albe, ca brazii din vitrinele de pe Kärtnerstrasse. L-a înfipt într-unul din șanțurile grătarului de lemn de pe podea, și, cu zăpada de pe jos, l-a fixat. S-au așezat la dreapta și la stînga lui, pe băncile lungi, și Liesl avea o uriașă așteptare în priviri și, intuind solemnitatea, își potrivi fără să vrea părul sub căciulița de lînă albă.

Un scurtcircuit se produse atunci și remorca rămase fără lumină. Uitîndu-se peste brăduț și peste creștetul celuilalt, fiecare dintre ei vedea în lumina de afară, prin geamul brumat, tremurătoarea cădere a fulgilor. Noaptea era verzuie, nu se auzea nici un sunet și străbăteau o țară a zăpezii. În jurul lor creșteau straturi albe și singuri treceau fără să simtă atingerea ninsorii.

Atunci, cu glas scăzut, Liesl începu să cînte. Deși șoptit, glasul umplea vagonul. Cînta despre viforițe și păduri fără capăt, despre o fată pierdută în noapte și pe care, înfruntînd zăpezile, fratele se duce s-o caute. Dar soarele prinde a străluci, primăvara cîntă în ramurile înverzite... *Die Mutter bleibt allein.*

— *Fröhliche Weihnachten...*

— Liesl, spuse Liesl. *Fröhliche Weihnachten...*

— Hans, spuse Hans.

Dincolo de geam stăruiau căderi de zăpadă. Cînd s-a aprins lumina au văzut că răsuflările lor topiseră podoabele copăcelului, pe care l-au regăsit între ei nefiresc, ca pe un prieten venit de departe.

— Nu putem rătăci așa toată noaptea, spuse încetișor Hans. E frig, Liesl...

— Da, dar eu...

— Stau aproape, spuse Hans. Hai !

Se ridică și apucă brăduțul. Liesl privi fereastra înghețată și nu-și mai văzu numele.

— Nu se poate, spuse Liesl. Cred că nu se poate...

— De ce ?, spuse Hans și porni înainte, cu brăduțul sub braț.

Coborîră din mers, salutați de rafalele zăpezii. Acum viscolea. Hans o apucă de după umeri, dar vîntul îi izbea din față, îi împiedica să înainteze.

— Vezi, spuse Liesl, chiar vîntul...

Hans îi simțea umerii scuturați de fiori și crezu că tremură de frig.

— Nu mai e mult, Liesl. Respiră pe nas !

Dar nu de frig tremura. Îl fură cu coada ochiului și ochelarii lui o liniștiră.

— Aici, spuse Hans.

Intrară pe poarta mare, de lemn, într-un gang boltit. În fund era o curte, dar o ușă pe stînga dădea către scara de piatră cu trepte tocite, ca niște perne cenușii. Urcară pînă-n pod, unde Hans descuie o ușă cu vopseaua scorojită.

— De ce nu mi-ai spus că ești pictor ?, se bucură Liesl, bătînd din palme, dar bătaia nu se auzi, sugrumată de mănușile de lînă.

— Dezbracă-te, spuse Hans. Fac focul îndată, și, lăsînd bradul într-un colț, începu să caute hîrtie, surcele și cărbuni.

Cu paltonul pe ea, Liesl privea cartoanele care acopereau pereții.

— Ești foarte modern, oftă, încercînd zadarnic să se descurce în petele de culoare.

— Școala Kokoschka, spuse Hans. Singurul nostru pictor.

Părea că știe foarte bine ce spune și admitea împotrivire.

— Bineînțeles, spuse Liesl.

Se gîndea la peisajele pe care le văzuse în vitrinele negustorilor de tablouri și nu vedea legătura dintre cartoanele astea de pe pereți și pînzele frumos înrămate, înfățișînd munți liliachii și zăpezi cu reflexe roze.

— Cum îți place ?, întrebă Hans.

Aprinsese focul și stătea acum în spatele ei.

— Asta ?, întrebă Liesl.

Era un nud. O ciudată lepră galben-verzuie mînca pielea femeii și i se păru că ființa de pe perete era alcătuită din țesuturi ingrașoase.

— Interesant, nu ?, spuse Liesl.

— M-da, nu-i rău, spuse Hans.

Rotindu-se, Liesl privea atelierul. Sub luminatorul cu geamurile acum acoperite de zăpadă se afla șevaletul susținînd o natură moartă. Pe un scaun, paleta și cutia cu culori. Cana albastră, morcovii și ceapa așteptau alături, pe o mescioară, dar imaginea pictată părea văzută printr-o oglindă concavă (care lip-

sea). Lîngă perete, cîteva rafturi cu cărți, apoi nenumărate cartoane și pînze de toate mărimile. O etajeră cu sticluțe, tuburi de ulei murdare, stoarse și răsucite ca niște omizi, cutii cu acuarele și pasteluri, iar pe raftul de sus cîteva oale de pămînt din care țîșneau degetele pensulelor. În mijlocul încăperii, un godin, iar mai încolo, un paravan pictat de Hans în culori violente și părînd o urîtă paletă necurățată, care ascundea patul răvășit. Sub pat, stide goale. Dincolo de pat, ușa ducînd la baie. Și peste toate lucrurile din atelier, stăruitor ca o amintire, mirosul de ulei și terebentină.

— Dezbracă-te, spuse Hans. Ți-ar plăcea să locuiești aici?

Liesl își scoase paltonul și căciulița. Nu știa unde să le pună, dar Hans i le aruncă pe scaunul care mai prim.se scurta și bereta lui.

— E cam frig la tine, spuse Liesl și-și întinse mîinile către sobița de tuci.

— Îți fac o cafea, spuse Hans.

— Te ajut, spuse Liesl.

— Spală cestile, spuse Hans.

Și i le arătă pe o măsuță de dincolo de paravan, lîngă telefon. Liesl aruncă o privire spre patul nefăcut și înțelese că e patul pe care se întinsește femeia goală, cu piele de tencuială îngrășcoasă. Luă repede cestile și intră cu ele în baie.

— Pot să aprind boilerul?, întrebă prin ușa întredeschisă.

— Aprinde-l, spuse Hans.

Spălă cestile, puse ordine în lucrurile de pe măsuță și făcu patul. Dar îl făcu în silă, cu gîndul la nudul de pe perete.

— Cînd ai pictat...?, întrebă deodată.

— Ce?

— Femeia...

— *Ach*, spuse Hans, pe Friedl?... Cred că în vară. De ce?

— Nu știu, spuse Liesl, așa... și, bătînd perna ca să se umfle, o mînglie repede.

Băură cafeaua, șezînd pe patul frumos acoperit cu pătura portocalie. Liesl nu mai întreba cît e ceasul. Știa că ar fi trebuit să se gîndească la Frau Keller și din cînd în cînd se și gîndea la ea, dar așa cum te gîndești la o femeie bătrînă, pe care ai cunoscut-o cîndva și pe care, de fapt, ai cam uitat-o.

— Te-ai mai încălzit? întrebă Hans. Bagă-te în pat. Vrei să te dezbrac eu?

— Nu, spuse repede Liesl, nu.

— Bine, spuse Hans, dezbracă-te singură.

Și trecu după paravan. Liesl se aplecă și-și scoase pantofii înveliți în apărătoare de plastic. În fața patului era un dreptunghi de mochetă albastră și-și puse tălpile pe covorașul tocit, rece ca scîndurile dușumelei; dar se răzgîndi. Intră în baie și se dezbrăcă acolo, așezîndu-și lucrurile pe scăunașul cu trei picioare, cîndva alb. Făcu piele de găină. Și întoarse capul cînd își văzu sînii în oglinda de deasupra chiuvetei. Apoi zîmbi stingaci și se privi în oglindă, închipuindu-și că două pătrățele albe acoperă locul unde încă nu se vedeau decît niște bănuți de culoare mai închisă, pe sînii ascuțiți.

Din trei sărituri fu în pat și-și trase pătura pînă sub bărbie.

— Gata?, întrebă Hans.

— Gata, spuse Liesl.

— Închide ochii.

Cînd îl simți gol sub pătură fu cît pe ce să țipe, dar Hans își și apăsa buzele peste buzele ei și Liesl nu scoase decît un geamăt înăbușit.

— De ce nu mi-ai spus?, întrebă el mai apoi. Dracu' să mă ia dacă mi-aș fi închipuit...

— Îți pare rău?, întrebă Liesl.

— Dacă mi-ar fi spus cineva cum am să petrec Crăciunul, rîse Hans.

— Dar mie, spuse Liesl.

— Oricum, nu-ți mai e frig...

— Nici ție, spuse Liesl.

Rîseră amîndoi și se sărutară.

— Nici nu știi să săruți, spuse Hans.

— Învață-mă, spuse Liesl.

Apoi adormiră. Sobița se încinsese și afară ningea mereu. Cînd se trezi, Liesl nu-și mai aminti ce visase. Poate că nici nu visase. Hans dormea lîngă ea.

— Am optsprezece ani, își spuse, privindu-l atent pentru întîia oară. E drăguț Hans al meu!

Ar fi vrut să-l audă spunîndu-i cît o iubește. Încă n-avusese răgaz. Nici ea, de altfel. „Avem tot timpul..." Și i se păru că s-a obișnuit cu atelierul, se văzu mergînd după tirgueli în vreme ce el picta (nu nuduri, firește). Nu prea credea că tablourile de pe pereți pot avea căutare. „Am să-i spun eu ce să picteze. Și, dacă vrea nuduri, sînt doar aici". Îi suflă peste pleoape.

— *Hänschen klein*...

— Mmm...

— Fac un duș.

— Fă, mormăi Hans, întorcîndu-se pe partea cealaltă.

Apa începu să șiruie și el adormi din nou, dacă se trezise cumva. Sub pătură era cald. Cînd, după o vreme, sună telefonul, tresări buimac și ridică receptorul, auzind în același timp cum apa curge în baie.

— Nu, eram în baie, spuse, de aceea. Friedl încerca să-l împace, se scuza de venirea neașteptată a idiotului care-i deranjase cînd se pregăteau să petreacă noaptea împreună. Dar izbutise să se descotorosească de domnul și venea acum. Acum?... Imposibil, spuse Hans. Peste... peste o oră, da, trebuie să mă duc să felicit o mătușă. Tante Trude, știi... Bine. Bine, Friedl.

— Ce tot faci acolo?, strigă, punînd jos receptorul, dar Liesl nu răspunse și înțelese că nu-l auzea din pricina apei, așa cum nu auzise probabil nici telefonul.

Atunci se îndreptă către baie și deschise ușa. Bluza, ciorapii, batista și celelalte atîrnau pe frînghie, la uscat, iar Liesl se săpuneca sub duș.

— Nu te uita la mine!

Furios, se repezi și închise robinetul.

—Ai înnebunit? Unde te trezești?... În trei sferturi de oră trebuie să-ți iei tălpășița!

— Hans...

— Nici un Hans. *Donnerwetter*, așa-mi trebuie dacă aduc pe oricine în casă. Te îmbraci odată?

— Ieși, spuse Liesl.

Ușa se trînti, închizîndu-se. Liesl apucă prosopul și începu să-și șteargă săpunul de pe piele. Îi tremurau buzele. Nu se uită în oglindă. Își trase fusta și puloverul, își vîrî picioarele goale în pantofi și smulse de pe frînghie rufele ude, trecînd cu ele dincolo. Hans aprinsese focul. Își înveli rufele într-un ziar, apoi își puse paltonul și căciulița.

— Banii sînt pe farfurioara din vestiar, spuse Hans, fără să se întoarcă. Ia cît crezi, pentru mașină...

Liesl își plimbă privirile prin atelier, dar nu le opri asupra patului. Hans nici n-o auzi cînd ieși pe ușă. Coborînd scara își mușcă atît de tare buzele încît își duse mîna la inimă. Afară ningea. De brăduț uitase.

LEUL

de Tristan BERNARD

Tristețea și dezolarea domneau în cameră. Sărmana femeie era întinsă pe pat, albă ca varul, cu mîinile pe piept. Tocmai i s-au închis ochii. La picioarele patului, sora sa, cu mîinile împreunate, se ruga:

— Doamne, zicea ea, totdeauna te-am iubit și ți-am slujit și nu ți-am cerut nimic în schimb. N-am pe lume decît pe sora mea adorată. Fă o minune: fă să se întoarcă viața în această cameră pe care moartea a pustiit-o.

Atunci i se păru că aude vocea Atotputernicului care-i spunea:

— Îmi ceri să creez un precedent destul de periculos. Am hotărît, o dată pentru totdeauna, că moartea e un eveniment definitiv și irevocabil. Altfel, administrația mea s-ar găsi în fiece clipă în fața unor dificultăți fără număr. Dar tu, în adevăr, ești o fată de o evlavie excepțională. Eu sînt un sentimental. Greșești, poate, cerîndu-mi să calc principiile mele... Dar să nu stăm la discuție: fie ca dorința ta să se împlinească!

...Abia apucă să spună aceste cuvinte, că pleoapele moartei palpitară; pieptul i se ridică; buzele i se întredeschiseră; viața revenea în această cameră pe care moartea o pustiise.

Viața revenise în această cameră; mușchii moarte, lipite de oglindă, începură să-și întindă piciorușele, făcură să scînteieze ochii lor cu mii de fațete și zburară voioase spre tavan.

Viața revenise în cameră! O mică păsărică împăiată care se găsea pe o pălărie de damă, într-un tufiș de panglicuțe și de flori de hîrtie, începu să bată din aripi, scoase un strigăt voios, zbură și ea, și se duse să se așeze pe o mobilă, unde intonă un mic cîntec victorios...

Blana de leu de la picioarele patului deschise o gură enormă și-i mîncă pe toți.

Traducere de V. SEBASTIAN

BANDITUL INVIZIBIL

de Ted PARKER

John Smith, casier al Băncii naționale, intră vesel și fluierînd în holul instituției. Dacă ar fi bănuit cît de prost urma să se încheie pentru el această zi, desigur că n-ar fi fost atît de vesel.

Ca în fiecare zi, preluă de la casierul principal, Bellman, suma de 25 000 dolari, destinată pentru diverse plăți. De cînd banca fusese jefuită, n-avea voie să aibă în casă o sumă mai mare.

În momentul cînd John Smith schimba unei tinere doamne o bancnotă de 100 dolari în bani mărunți, se auzi în încăpere o rafală de pistol automat. În panică, oamenii începură să fugă care-încotro. Uluitor era însă faptul că banditul care descărcase gloanțele nu putea fi văzut nicăieri. Era invizibil.

Liniștea ce se așternuse în hol fusese deodată întreruptă de o voce aspră: „Aici, Invizibilul! Pe mine nu mă vedeți, însă eu vă văd pe toți. Orice împotrivire înseamnă sinucidere. Dacă îndrăznește cineva să folosească instalația de semnalizare, nu mai părăsește viu încăperea. Poliția este și ea neputincioasă față de mine! Cum te cheamă pe d-ta, casierul cu ochelari?"

— Smith, John Smith, domnule!, răspunse John Smith cu o voce tremurîndă, apucînd cu o mișcare nervoasă ochelarii.

— Ascultă, domnule Smith, continuă Invizibilul. Dacă nu vei executa ceea ce-ți ordon, peste puțin vei fi înmormîntat. M-ai înțeles?

— Da, domnule, voi face tot ce ordonați, se auzi, slab, vocea lui John Smith.

— În fața ghișeului d-tale, la stînga, se află un sac. În el vei băga toți banii ce se află asupra d-tale. Mai repede — cît să mai aștept?

Cu mîinile tremurînde, John Smith băgă numerarul în sac. Apoi făcu cîțiva pași înapoi.

— Așa! Acum și banii din seif, dacă pot să vă rog! Domnul casier principal va fi atît de drăguț să-l deschidă imediat, altfel va muri! La lucru, domnule, n-am timp să aștept, anunță Invizibilul. După o nouă împușcătură asurzitoare, Samuel Bellman deschise seiful.

— Ține sacul, domnule, ordonă Invizibilul. D-ta, domnule Smith, bagă banii în el, dar toți! Nu încerca să uiți ceva din ei. Cînd toți banii vor fi în sac, ieși afară, urcă într-un Lincoln negru ce se află în fața băncii. Ai înțeles, domnule Smith?

— Da, domnule, răspunse John Smith, cu un glas tot mai tremurător.

— Grăbește-te, sau trebuie să te împing, animal biped ce ești!, țipă Invizibilul.

După o nouă împușcătură, Smith scoase ultimul teanc de bancnote din seif, pe care-l băgă în sac. Puse sacul plin pe umăr, se uită cu frică în jurul său și fugi în stradă. Conform ordinului, urcă într-un Lincoln negru.

— Aruncă sacul pe locul din spate. Mulțumesc!, răspunse Invizibilul care — după cum se părea — se afla în spate. Acum du-te după Fordul alb care se află vizavi și în momentul cînd oprește, urcă și aruncă sacii.

Între timp, în holul Băncii naționale se adunase multă lume. Poliția, fotoreporteri, ziariști, discutau agitați despre cele întîmplate. Senzaționalul jaf al băncii comis de banditul invizibil stîrnise o vîlvă și o agitație de nedescris.

Cei adunați ascultau sceptic relatările martorilor oculari, în cazul de față mai curînd martori „auditivi", căci nici unul nu-l văzuse pe făptaș. Acesta nu lăsase nici o urmă, nu s-au găsit nici gloanțele pistolului automat. Banditul invizibil părea să fi lucrat cu totul „invizibil", fără urme.

O jumătate de oră mai tîrziu a fost descoperit de femeia care făcea curățenie, pe cînd ștergea praful, un mic magnetofon cu tranzistori, ascuns într-un colț, după un ghiveci cu flori.

Comisarul James Mulligan apăsă curios pe buton, banda începu să se învîrtească. La început o liniște de mormînt, apoi se auzi clar o rafală de automat. Urmă vocea rece, pătrunzătoare, a Invizibilului: Aici, Invizibilul. Nu mă puteți vedea...

Pe ușa băncii intră John Smith: directorul băncii îi adresă fel de fel de cuvinte mingîietoare, măgulitoare: idiot, laș etc.

— Și casierul principal Bellman a deschis seiful și a ținut sacul cînd am băgat în el bancnotele, încercă să se apere John Smith. A căzut în cursă la fel ca și mine. Nici dv. n-ați fi procedat alt fel în locul meu.

Pînă la urmă comisarul Mulligan îl luă pe John Smith sub aripa lui ocrotitoare. John îi povesti totul, așa cum se petrecuse, despre vocea din Lincolhul negru, care l-a silit să ia sacul și să-l arunce într-un Ford alb în care ședea un bărbat. Comisarul Mulligan dispuse o cercetare minuțioasă a mașinii cu care se întorsese John Smith și care stătea în fața băncii. Și în mașină se găsea un magnetofon ascuns, care începu să funcționeze printr-un dispozitiv special o dată cu deschiderea portierei mașinii. Enigma „invizibilității" a fost astfel complet elucidată. Acum rămînea numai să fie găsit necunoscutul ce se afla în Fordul alb și care probabil pusese totul la cale...

— Ronnie, e totul în regulă?, îl întrebă John Smith pe fiul său cînd se întoarse acasă.

— Nu putea fi mai bine, tăticule! Fără greșeală, zîmbi Ronnie Smith. Banii sînt în siguranță, mașina se află în fundul fluviului Missouri. O afacere splendidă! Două mașini vechi, bune de fier vechi, și două magnetofoane contra 500 000 dolari numerar. Cum s-a terminat la voi, tăticule?

— Excelent. Nimeni n-ar fi crezut că în mine se ascunde atîta talent actoricesc. Aproape că nu mi-am putut stăpîni rîsul cînd casierul mi-a deschis seiful și mi-a întins docil sacul. Ca și cum am fi făcut înainte o repetiție. Într-un cuvînt ideea ta cu banditul invizibil a fost excelentă, Ronnie!

În momentul acela se auzi soneria de la intrare. John Smith deschise. În fața ușii se afla comisarul Mulligan cu asistentul său. Expresia feței lor nu trăda nimic plăcut.

— Dv., domnule comisar, oare ce s-a întîmplat? V-am relatat doar totul, îngăimă John Smith, palid, deodată.

— V-am adus ceva ce vă aparține, zise comisarul cu un zîmbet de rău augur, punînd pe masă benzile de magnetofon. Desigur veți recunoaște vocea fiului dv., domnule Smith. Vă arestez împreună cu fiul dv. pentru jefuirea băncii. N-are nici un rost să tăgăduiți, știm totul.

— Cum ați reușit să aflați totul, domnule comisar?, murmură stins John Smith.

— Vă spun cu plăcere aceasta!, zîmbi comisarul. Un pas greșit v-a trădat. Cu toate că ați jucat splendid rolul, dv. ați comis o greșeală fatală: ați pornit spre seif înainte ca vocea „Invizibilului" să v-o poruncească...

Traducere de I. MIHNEA

UMBRA UNUI OM GRĂBIT

de Eugen FRUNZĂ

Sînt oameni care, dintr-o pricină sau alta, îți stăruie în amintire de-a lungul anilor ca niște umbre mîhnite și de pripas. Așa, de pildă, Cristofont, adică domnul Cristofont cum i se spunea, pe care l-am cunoscut demult, cînd treceam, cu Eminescu și Bacovia în buzunar, blîndul Styx al adolescenței. Mi-l recomandase un amic, student perpetuu, care izbutise ca prin minune să-l oprească pentru cîteva clipe din drum.

Bărbat de vîrstă cenușie, cam gros, cu sprîncene mirate și despărțite printr-o virgulă meditativă, domnul Cristofont cără vitejește o geantă de dimensiuni hiperbolice, plină ca burta unui cal proaspăt adăpat. Era grăbit, extrem de grăbit. Abia ne-am strîns mîinile că s-a și scuzat pierzîndu-se cu pași repezi în mulțimea pietonilor.

— Ciudată ființă, spuse amicul după ce îl petrecu din ochi. Uite cum aleargă. Așa face într-una.

— De ce?

— Știu și eu? Poate își caută timpul. Fuge și nu ajunge nicăieri.

De atunci l-am văzut pe domnul Cristofont de zeci, dacă nu de sute de ori. Pe stradă, firește. Căci nimeni nu l-ar fi putut vedea în altă parte, la cinematograf, la teatru, la circ, la mosi, la bodegă sau cofetărie. În zadar aș încerca să mi-l amintesc șezînd. Memoria mea nu reține decît un Cristofont în mișcare, cu aceeași geantă uriașă, cu aceeași mirare a sprîncenelor, cu același pas grăbit. Mi s-a spus că lucrează „la măsuri și greutăți", umil contopist, că e holtei și că locuiește singur într-un fel de bojdeucă moștenită de la părinți. Vara înfrunta zăduful, nădușind peste măsură și ștergîndu-și din mers ceafa cu o batistă cît un prosop. Iarna purta șoșoni, căciulă de oaie și un cojocel strîmt, ponosit. Obrajii îi ardeau. Aburi albi, agitați, îi desenau respirația.

— Am onoarea, toată stima, domnule Cristofont!, îl salutam cîte o dată mai sonor decît trebuia, încercînd să-i atrag atenția asupra disponibilității mele de taifas.

Își înclina capul, amabil, dar scurt, și cu vădită intenție de a nu-și pierde timpul cu mine.

— Grăbit, grăbit?, îl mai ispiteam eu. Confirma săltîndu-și umerii, ca o scuză resemnată, ca și cînd ar fi spus „deh, așa e viața", și își continua cursa în același ritm febril.

Nu-şi îngăduia să se plimbe, nu se oprea în faţa vitrinelor, nu-şi ridica ochii la cer. Nu. Domnul Cristofont gonea mînat parcă de biciul unui destin al lui şi numai al lui, de veşnic maratonist. Timpul, această relaţie despotică dintre om şi ţel, nu-i lăsa nici o fărîmă de răgaz, îl făcea robul tuturor urgenţelor. Clipă de clipă, fără tihnă, fără popas, trebuia să ajungă undeva. Şi nu oricum, ci repede, cît mai repede cu putinţă. Viaţă scurtă, drumuri lungi. Cum să nu alergi cînd nimic nu vine în întîmpinarea ta, cînd toate distanţele purced din tine răsfirîndu-se de jur împrejur, ca un evantai năucitor.

Într-o seară, s-a întîmplat să trec pe la casa lui. Gardul — scălimb, portiţa — lipsă, grădina — paragină. Nici tu purcel, nici tu căţel. Doar un lacăt mare la uşă. Stăpînul încă nu isprăvise cu drumurile acelei zile.

— Vine tîrziu, mă lămuri o vecină. Aşa e domnul Cristofont. Aleargă pînă cade din picioare.

— De ce?

— Ştiu şi eu! Poate cu serviciul... Sau i-o fi greu pe lume... Suflet bun, domnule. N-are nici un viciu, nu fumează, nu bea. Numai cît aleargă...

Între timp, domnul Cristofont încărunţea, mersul îi devenea mai greoi, însă graba nu-l părăsea chiar dacă obiectiv şansele de a-şi recupera viaţa scădeau treptat.

Dar a venit şi o zi stranie, cu vîltori obscure, cînd ceva s-a rupt în adîncurile lui. Şi în acea frumoasă zi de iunie domnul Cristofont s-a înfundat într-o circiumă de cartier, a băut ţuică, masică, rom, tot ce a găsit, amestecîndu-le cu îndîrjire şi scîrbă pînă ce s-a făcut criţă. El, care nu pusese o picătură de alcool în gură! El, care nu ştia ce înseamnă a sta pe un scaun şi a privi cum trece timpul!... A ieşit tîrziu bălăbănindu-se şi a pornit spre casă încet, foarte încet, mai pe picioare, mai pe brînci. Pentru prima oară calm, degajat, fără pic de grabă, împăcat cu toate distanţele ce-l despărţeau de sine.

— Ce-ai păţit?, l-a întrebat cineva luîndu-l de braţ şi ajutîndu-l să meargă între limitele trotuarului.

— Ce să pă-păţesc?, s-a bîlbîit domnul Cristofont cu limba grea, împleticită. Zero, înţelegi... Vax!

Şi se propti de un zid. Geanta îl trăgea în jos încovoindu-i spinarea, dar virgula dintre sprîncene părea destinsă.

— Hai, nene, că te-apucă dimineaţa, dădu celălalt să-l urnească din loc.

Drept care domnul Cristofont îşi înălţă capul cu semeţie şi în ochii lui mărunţi, tulburaţi de băutură, sclipi ca un fulger negru.

— Ba stau !, făcu el răstit. Dacă eşti gră-grăbit, du-te, aleargă, fii cal! Eu am timp berechet, be-rechet, ha, ha, ha. Vax!

Abia după un ceas de insistenţe hotărî să-şi reia drumul cu paşi rari, ocoliţi, tîrşîiţi, repetînd obsesiv — cu inflexiuni de umor, de sarcasm final, adresîndu-se parcă sieşi sau cuiva dinăuntrul său — acea unică silabă care părea să cuprindă universul unei concluzii de cea mai înaltă autoritate: Vax, vax, vax.

Apoi domnul Cristofont n-a întîrziat să moară relaxat, cu geanta pe genunchi, în acea frumoasă dimineaţă de iunie, şezînd sub uşa cu lacătul pe care renunţase să-l mai descuie.

CRIMĂ CU AMÎNARE

de Ray STREET

— Frumoasă zi, zise reporterul. Pot să deschid fereastra?

— Te rog, răspunse Joe Harper, ridicîndu-se uşurel de pe scaun şi îndreptîndu-se spre bar.

Umplu două pahare, cu mişcări ciudate, ţepene, care păreau studiate.

Reporterul ştia de ce şi-l privi cu milă.

— N-ar trebui să vă deranjaţi pentru mine.

— Fii liniştit, pot să mă mişc de ici-colo, dacă sînt atent. Îi întinse paharul cu un zîmbet crispat şi se aşeză din nou în fotoliu, cu grijă, de parcă i-ar fi fost frică să nu se spargă.

Harper trecuse de mult de 40 de ani, dar dacă n-ar fi fost aşa de uscat, de chinuit de suferinţă, ar fi părut mai tînăr.

— Probabil că aţi povestit deseori istoria dumneavoastră. Vă mulţumesc foarte mult că m-aţi primit.

— Oh! Nu chiar aşa des. La început, imediat după furt şi în timpul procesului, ziarele erau foarte interesate. Pe urmă, cînd Nalby a fost condamnat la închisoare, lumea a uitat totul. Zici că vrei să scrii un articol pentru un săptămînal?

— Asta e, aş vrea să tratez latura umană a cazului, înţelegeţi?

— Da. Nu m-aş fi gîndit să mi se întîmple aşa ceva, cînd m-am angajat la domnul Pachman, începu Harper. Era un bătrînel liniştit şi afacerea nu era prea importantă. În imobilul în care-şi instalase biroul mai erau încă vreo 15 negustori mari de pietre preţioase. Probabil că asta l-a atras pe Nalby. S-o fi gîndit că fiind vorba de un bătrîn o să meargă mai uşor.

După două luni mă ocupam de aproape toţi clienţii, iar Pachman nu făcea decît evaluări. Atinsese 70 de ani, obosea repede şi de aceea nu venea la magazin decît de 2—3 ori pe săptămînă. Nu era acolo cînd s-a întîmplat povestea cu Nalby.

Era într-o marţi dimineaţă şi tocmai o trimisesem pe Ruthie, secretara, după cafea. Deci eram singur cînd a intrat un tînăr îmbrăcat cam bizar. Nu m-am mirat. Văzusem mulţi cerşetori care-mi vindeau marfă de mii de dolari. Am mirosit eu ceva, cînd a început să-mi explice bîlbîind că ar vrea să cumpere ceva. Pînă la urmă am înţeles că i-ar trebui nişte smaralde pentru un inel de logodnă. Am scos platoul şi l-am aşezat pe tejghea lîngă soneria de alarmă. Atunci probabil şi-a dat seama de ceea ce aveam de gînd fiindcă a scos pistolul. Ca să fiu sincer, mi-era prea frică de el ca să fac ceva. Şi, în fond, nu era treaba mea. Ştiam că domnul Pachman e asigurat şi la ce-ar fi servit să mă curăţ. A luat pietrele de pe platou şi mi le ceru şi pe cele din sertare. Tremura tot, şi eu la fel. Am mai luat un platou, dar îmi scăpă şi pietrele se împrăştiară. M-am aplecat să le culeg, însă avînd mîna lîngă soneria de alarmă, o fi crezut că vreau să sun şi atunci a tras.

După asta nu mai ţin minte mare lucru. Atît doar de uşa trîntită de el în fugă. Am zăcut inconştient. Nu

m-am trezit o secundă în ambulanță. Mi-aduc aminte de un culoar de spital : eram culcat pe spate și vedeam defilînd lămpile din plafon în timp ce mă duceau spre sala de operație. N-am putut să vorbesc decît peste vreo trei ore. Am aflat că Nalby fusese arestat la ieșirea din imobil. Nu era decît o ieșire. Toate birourile de comerț cu pietre prețioase de pe strada 47 nu au decît o singură ușă de intrare și ieșire. N-am aflat decît a doua zi că n-au putut să-mi scoată glonțul pe care-l încasasem. Pătrunsese în piept, zgîriase inima și plămînul și se așezase într-un loc de unde era imposibil să fie scos fără să se atingă niște organe vitale. Mi-au arătat radiografiile, mi-au explicat amabili o mulțime de lucruri despre anatomie și am înțeles că aveam toate șansele ca glonțul să se deplaseze într-o bună zi, și să mă omoare.

Eram încă în spital cînd a început procesul. O grămadă de oameni veneau să mă vadă în fiecare zi. Specialiștii veneau, mă consultau, mă pipăiau și plecau, clătinînd din cap. Ziariștii vroiau să afle cum mă simțeam, știind că port în mine sentința de moarte. Pe urmă l-au adus pe Nalby la identificare, ceea ce a fost ușor.

Spre sfîrșitul procesului, doctorii au hotărît că nu mai pot face nimic pentru mine și mi-au dat drumul. Mi-au recomandat să fiu atent, să nu mă obosesc. Dar eu știam că glonțul ăsta tot o să mă omoare, într-o săptămînă, o lună, un an. Eram un mort aminat.

Procurorul general m-a întrebat dacă mă pot prezenta la tribunal să depun mărturie. Am acceptat. Vroiam ca Nalby să fie condamnat. N-am să uit ziua asta. Jumătate din sală era plină cu familia lui Nalby — plîngeau de parcă erau la o veghe de mort și făceau atîta zgomot că a fost nevoie să se evacueze sala.

Apărarea a încercat să pledeze, justificîndu-i fapta prin tinerețea lui Nalby, dar am vorbit și eu și l-am aranjat : a luat 30 de ani — știți, nu ?

E un criminal. Merita moartea, dar după lege nu, atît timp cît trăiesc. Dar asta n-o să ție : ar scăpa ieftin. Există glonțul care într-o zi o să mă omoare. Și atunci Nalby devine ucigaș și e judecat în consecință. Amuzant, nu ? Un om în pușcărie, care se roagă pentru sănătatea mea. Dar, după cum zic doctorii, rugăciunile nu ajută ; nici ale lui, nici ale mele. Cînd o să mor îl judecă iar. De data asta pentru omor cu premeditare. E singura mea consolare. Cînd voi muri eu, moare și Nalby. Nu prea e un motiv de veselie dar în situația mea, te mulțumești cu puțin.

Tot vorbind, Joe Harper străbătea camera încet, cu băgare de seamă. Se opri la fereastră și se aplecă în afară. Soarele apunea și primele stele apăreau pe cerul de purpură. Le privi suspinînd.

— E trist, zise reporterul grav. Îmi pare rău pentru dv., Mr. Harper, dar cred că e și mai trist pentru Frank Nalby.

— Crezi că-mi pasă de el ?

— Nu, bineînțeles, răspunse reporterul.

Se apropie de Harper pe la spate, îl apucă de gît și îl împinse. Harper își pierdu echilibrul, se întoarse o clipă, căutînd să se apuce de ceva, ridicînd privirea îngrozită spre tînărul reporter în așteptarea unui sprijin sau a unei explicații.

— Nu sînt reporter, spuse acesta. Sînt fratele lui Nalby.

Și Joe Harper, oricum, condamnat să moară, se prăbuși în gol, strivindu-se de trotuarul proaspăt spălat.

Traducere de Virgil BECEANU

FILE DIN CARNETUL SCRIITORULUI

POTCOAVA

de Pop SIMION

Străinii care vin în România să vadă minunea de la Voroneț, Sfinxul din Bucegi sau estuarul cu păsări din laguna Dunăbiului, n-ar trebui să piardă ocazia de a privi cimitirul din Săpînța, sat maramureșean din salba așezărilor de pe Tisa. Nu cunosc loc, fapt, realitate ori mod de viață care să etaleze mai grăitor, mai fantastic, mai irezistibil, mitologia nordului țării, a maramureșenilor și oșenimii. Nevoia de vis, de viață transfigurată, lumea de credințe și datini trăiesc aici sub chiar sigiliul morții, avînd expresie reverberat-abulică, părînd un fabulos Muzeu Imaginar (Malraux), cu diferența că acesta există în chip real, cu trup și materie, răstignit la sol, sub cerul de transparență, pe verdele covor ierbos al unei vîlcele (iarba morminteior e totdeauna mătăsoasă, odihnită, grasă), pe un teren bolovănos, în formă de potcoavă turtită, îmbrățișînd din trei părți corpul de piatră al unei bisericuțe vechi.

Un țăran gros la trup (Ion Stan Pătraș), ajuns la vîrsta celor cincizeci de ani, beneficiarul unei sănătăți elementare, cioplește de o viață de om, face lemne de căpătîi, taie cruci cu săcurea și fierăstrăul, sapă în ele cu dalta, pune culori și, totodată, cîntecul laic de el compus (omul și cîntecul). Această LUCRARE a țăranului pare a nu avea început și sfîrșit, se etalează curcubeic într-o ornamentică naivă și stranie esență. Gustul de viață și omenesc ne va însoți tot timpul în acest loc care insinuează neviață. Moartea, cu întreaga ei cohortă de prejudecăți, e aspru biciuită în acest templu de artă poporană. Știu, cimitirele sînt locuri reci, cheamă în noi sentimentul neliniștii, spaima, aduc aminte de iminența „trecerii peste rîu" ; celor mai mulți dintre semeni nu le prieste limpedele cinism al locurilor de umbră care vorbesc fără sunet, dur și franc, despre ceea ce ne sperie seminția, mortal. Acceptați totuși plimbarea prin cimitir : promit să vă dezdăunez, vă voi răsplăti regește.

Ceea ce vă cer e să intrați simpli în acest ținut de mare densitate a misterului, unde gîndul nu se poate mișca decît îmbrăcîndu-se în tăceri rituale. Acest halou nu trebuie destrămat și vrăja locului vi se va revela ca o coadă de păun. Merită să priviți în jur cu ochi luminoși și pupilă relaxată ; potcoava e doar formal ceea ce, efectiv, vrea să fie sau ceea ce ne-am obișnuit că trebuie să fie. Cine a spus că e trist aici ?

Un fluviu de cruci de lemn, un fluviu de ani, un fluviu de nume, vorbesc despre duşii în luturi. Crucile sînt crăpate, hîlite, vechi sau foarte vechi, altele noi. Ţărina se ondulează în movilițe fără orgoliu, părînd coveți de țestoasă cu strat verde deasupra, flori, şi aşa mai departe. Aparent totul e în ordine, se urmează calea obişnuitului. Dar să privim mai atent. În mărunțele cruci exultă culorile, dansul paletei sugerează o natură de vifleim. Caruselul vieții apare aici într-o poziție complet răsturnată: un hilar joc de fluturi ne înconjură, o atițare de spirite solare, o poftă de a trăi, de a te bucura de astrul luminii, de beatitudinile darnicei naturi. Cu un molipsitor şi splendid ris homeric, teritoriul de umbre își dezminte esența tragică; abisul se transformă, printr-o ciudată mutație de spirit, în inversul său. Totul e o farsă enormă contra firii lucrurilor: Dumnezeu şi cardinalii lui n-au vrut să fie aşa. Cimitirul din nordul cel mai de nord al țării a apărut pur şi simplu, trăieşte şi se dezvoltă după legile lui. Dacă totuşi cineva a vrut să fie astfel, acela e meşterul poporan; fiind depozitar al unor taine colective, el oficiază geniul anonim.

Un splendid instinct îl guvernează pe meşter, ai senzația că se dedă unui simplu joc; dar, poate nu-i o senzație, e realitatea însăşi. Culoarea n-are corp, ea e doar fereastră spre ceea ce vor să spună chipurile bizantine sau bizantinizate de pe cruci. Ni se povesteşte, lemn cu lemn, viața celui dus, insistînd — caricatural şi cu nereținut umor — asupra momentelor de destin specifice; naratorul laudă sau dojeneşte, elogiază sau deplînge — ce? — caractere sau existențe banale, virtuți sau vicii, arderi eroice sau lașități descurajante, atitudini sau tîfne; risul coloristic devine act de arbitru, „spune pe şleau", aduce adevărul în pielea goală. Spusa cu văpsea, cu încrustătură, cu verb, acest limbaj multiform are darul să-l conducă pe privitor, labirintic, în cele mai diverse ipostaze ale adevărului dat: sugerează cadru solemn, gravitate, respect, căință, generozitate, nesfîrşit regret ori dimpotrivă repulsie, triumf al sorții justițiare, oarbă răzbunare, ură, deşănțată batjocură — după cum o cer împrejurările. Un laic şi mucalit Dumnezeu sălăşluieşte în acest cioplitor-văpsitor-poet, care şi-a luat cutezanța de a face judecata de apoi încă aici pe pămînt. Vibrează în totul vigoare şi cantități de altădată; invenția de forme libere are transparență, stil aburos, forme sumare, dure uneori, însă mereu ingenue, apte să-ți dea starea de uimire în fața existenței. Preferința arătată dreptei sau arcului (natură stilizată), accentul pus pe masa compactă (materialitatea lemnului) sau pe motivul rarefiat şi figurația naturală (frunza, floarea, ramul, pasărea, soarele) dau lucrării dimensiuni de epopee, în care măsura duratei țişneşte din substraturi magice şi o ingerească alchimie. Gustul teluric e total în aceste plăsmuiri, în care făcutul, seria, industria n-au acces; forma, culoarea şi cuvîntul nasc mereu fructul nepereche, zugrăvit în „nuanțele fine, stinse, stoarse din sîngele diafan al buruienilor" (Blaga).

Dar versul? Ar trebui să-i spunem bocet, dar e exuberant, robust, solar. Comunicarea e la persoana întîi, are forma monologului interior, e spovedanie. Cel din neființă devine convorbitor intim, neprăpăstios; nici umbră de excepțional, de ieşit din comun nu tulbură spovedania, vorbele mari lipsesc, „povestea vieții" curge limpede, etalînd lumeştile fapte ale celui dus în lături. Doi inşi, instalați la granița dintre viu şi neviu, adică în nicăierul convențional, convorbesc, ignorînd distanțele, abisul, acel necunoscut pe care îl îmbunăm în chip şi fel, îl mistificăm prin descîntece, practici oculte; dar măştile au fost izgonite din cimitir. Templul e curat. Doar realitățile primare urcă în cuvînt; şi iată cum (transcriu, mot-à-mot, cîteva texte din laicul cimitir):

Unul care a plugărit toată viața, a arat cu plăcere, vorbeşte astfel: „Aici eu mă hodinesc / şi Stan Tudor mă numesc / a lu' Ionu Băsului / din capătu' satului. / Cît am trăit pe pămînt / plugu' mi-a plăcut arînd. / Moartea, ce cu mare greață / mi-o luat a me viață. / La treizeci şi cinci de ai / viața o părăsai".

Cel pe care destinul l-a făcut polițai: „Eu aici mă hodinesc / şi Stan Iuăn mă numesc, / Iuănu' lu' Mihăiaş / şi-am fost poliţariaş / şi de-acolo la Braşeu / bun poliţari fost-am eu. / Şi amu vă dau salut / că nu ne-om vedea mai mult, / că lumea o părăsai / la cinzeci şi opt de ai".

Femeia care a țesut o viață întreagă „teară", pînză aspră de cînepă: „Aici io mă hodinesc / Pop Mărie mă numesc. / Cîte zile am avut / multă țeară am țesut / şi nu mult am bătrînit / iată moartea m-a lovit. / Şi aice m-am mutat. / Atîtea pămînt mi-au dat, / două metere pătrat. / Atîta-i averea mè / cît am trăit pe lumè. / La şaizeci şi cinci de ai / lumea asta-o părăsai".

Omul stringător, care își ratează prima şi ultima şansă de bine: „Cît am fost în lumea mè / mi-au plăcut cîtelè. / Io aici mă hodinesc / şi Danci George mă numesc. / Şi viața o lăsai / la patruzeci şi cinci de ai. / Dragă mi-o fost căpruța / că mi-o umplut găleata / Cînd am mulş-o la măsură, / două litere-mi dădură. / Şi mi-a mai plăcut una, / mult pămînt a cumpăra. / În colectiv m-am băgat / şi pămîntu' tăt l-am dat. / Cînd era să-mi fie bine / moartea după mine vine".

Cel ce-şi iubeşte calul pînă la zeificare: „Pe lume cînd trăiam eu / mă rugam lui Dumnezeu / să trăiască calul meu / şi să ne ferè de rău".

Spovedania celui fulgerat într-o hărnicie: „Aici io mă hodinesc / Stan Ion Oncu mă numesc. / Vă uitați bine la mine. / Tare mi-o plăcut pe lume / a lucra, a nu şedea, / fin la Belmezeu a fa. / Nu te supăra soție, / poate că-e-aşa au fost să fie. / ca să putrezesc sub glie. / Că la patruzeci de ai / viața o părăsai".

Cuvîntul de jertăciune al mamei ucise de propriul fiu: „Aici eu mă hodinesc. / Braic Ileană mă numesc. / Cinci feciori am avut eu. / să-i trăiască Dumnezeu. / Măi, Grigă, să fii iertat / şi dacă m-ai junghiat / cînd ai venit din sat bat. / Că bine m-ai aşezat / la umbra bisericii; / îi veni şi tu aci".

Femeia, al cărei ideal a fost să grijască bine vacile: „Eu aici mă hodinesc, / mulg vaca şi mă gîndesc, / din a mè copilărie: / Pop Iuană mi-o zis mie. / După ce m-am măritat, / Steagă Iuană m-o chemat, / a lu' Ionu' lu' Mihai. / Şi eu viața mi-a dădeai / la vr-o patruzeci de ai. / Cît pe lume am trăit / de vaci bine am grijit."

Glasul celui din leagăn: „Aici eu mă hodinesc, / Pop Griguță mă numesc. / Săracu' leagănu'meu / că tînăr l-am lăsat eu. / Hai, mămucă, mama mè, / pe mine nu mi-i avè. /

Fă altu' cocon de-i vrè. / Așa a vrut Dumnezeu / șapte luni să trăiesc eu. / Moartea cea cu urît nume / tînăr m-o luat din lume."

Mulerea care spune de îndestulare și de bunul trai : „Cînd am fost în vremea mè / și-am trăit eu pe lumè / plăcutu-mi-au prea multe. / Și a bea, și-a trăi bine, / cu om frumos lîngă mine, / Să trăiești mà, Darvai, / pe mine tot mi-i jăli, / cîte zile îi trăi, / ca mine tu nu-i găsi".

Nu-i un cimitir comod, un cimitir al celor secerați de moarte bună ; e cimitirul secerăților de învrăjbiri, de uri mocnite, de omucideri, de paricid, de crime pasionale, de blesteme transmise din generații, de nesupunere la cătănie, de neîngenunchere în fața cotropitorilor, de sfidare a celor avuți. Legile vieții de aici sînt aspre, nu urmează, de cele mai multe ori, logica civilizațiilor Europei. Conduita, comportamentul, ideea de justiție și injustiție, de drept și nedrept, de onest și ticălos, de frumos și urît, de bun și rău, diferă în destule privințe, de cele asupra cărora se convine. Oamenii din Maramureș nu acceptă nimic, sau acceptă foarte greu, după lungi chibzuințe, ce durează decenii uneori. Zicem, pe drept cuvînt, că Maramureșul și Țara Oașului sînt cele mai conservatoare zone ale României moderne, ținuturile cele mai bine păstrătoare de date (vorbă, port, datină, leagăn folcloric, virtuți, credințe, univers psihologic, umanitate aparte). Fenomenul se explică prin statornicirea, din cele mai vechi timpuri, a „țărilor" din acest extrem nordic al României : noțiunea trebuie înțeleasă nu numai în ordine geografică, pe cît în cea etică, de spirit. De aceea, potcoava din Săpînța nu este doar un muzeu de violentă originalitate ; este, înainte de toate, o cronică (bizară, e drept) dar unică în felul ei, un memento al destinului colectiv al satului maramureșean.

Mulți dintre cei pogoriți în glie au numele de Big (Big Vasile, Todor, Grigută, Ghio, Todosiie), descendenți ai unei arborescențe largi, decimați prin timp și generații. Sînt apoi cei din neamul Stega (Stega Aron, Moise, Mura, Leon, Achim, Bir). În capodopera shakespeariană se ciocnesc, învrăjbite de moarte, familiile Montague-ilor și Capuleți-lor ; un blestem cumva asemănător a măcinat în decenii, în secole chiar, familiile Stega și Big, prăbușindu-le în încleștări, vrăjbe, drame, omoruri. Ura neagră, ura vie, ura de moarte, era dată din părinte în fiu, dospită, alimentată de temperamente ațițate, în alte și imprevizibile împrejurări. Astfel, abominabila fiară, ura, își dezvelea colții tocmai cînd adversarul era gata să facă pace, să uite originile care au generat-o și — tîrziu regret — hida fiară își făcea mendrele, se ospăta copios. Încă un Big era înjunghiat, încă unui Stega i se bea sîngele, un alt Big se trezește fioros mutilat, un alt Stega jură să plătească ochi pentru ochi, dinte pentru dinte. Să privim nițel drumul fiarei, care s-a tîrît băloasă prin viețile celor două familii ; potcoava arată fidel, pas cu pas, curgerea tragică a destinelor paralele.

Sub movila asta de țărînă veche, bătută de vremuială, de ploi, de ierni, de picioare omenești, de uitare, doarme țăranul Stega Moise, străbunicul lui Augustin, îngropat în partea de sud-vest a potcoavei, părintele lui Leon, fratele lui Bir, unchiul lui Coriolan, tătînele lui Nil, bun-bunicul lui Silvăstru ; legăturile se țes și întrețes, ca firele dintr-un covor de linuri colorate vegetal. Cel de aici a iubit-o pe Irina, a ucis din dragoste pentru femeie, a dat cu cuțitul ; al de colo s-a bătut pe răzor pentru pămînt, a căzut în bătaia cu sapele ; cutare a pus doi jândari de ai lui Horthy, cu peană la pălărie, ca să-i putrezească oasele în temniță la Satu Mare; cestălalt a avut nenorocul să-i iasă în cale boierul, „hintăul" cu patru cai, a fost croit cu biciul și călcat în picioare de animale, de unde s-a prins în streanguri, a sărit pe unul dintre cai, de pe cal în trăsură, drept în grumazul boierului, grofului, căruia i-a deschis legăturile gîtului cu dinții, pe la jugulare, l-a mușcat, pe cînd cali bine hrăniți purtau „hintăul" grofesc în galop, gonind prin lărgimea cîmpiei, gonind, gonind, purtînd doi oameni îmbrățișați strîns, care mureau lent și sigur în liniștea asfințitului, pe cîmp. Acesta e mort de nuntă, a fost ucis ginere, a fost ucis beat de fericire, a fost ucis de fratele miresei cu care avusese un bucluc la cătănie ; al de aici e mort de război, mort în spatele frontului, împușcat de nemți pentru nesupunere împreună cu încă alți unsprezece, pe dealul Costreiului, pentru partizanat ; cel de colo a pierit spulberat în vîrf de moliă, pe valea Caselor, lîngă colina lui Vîrvuț tăind creangă cu creangă din acel copac al morții, purtînd în spate o rănită cu grenade, în care s-a tras o rafală de gloanțe dum-dum !, ca să explodeze frumos, violet, ca o scăpărătoare dintr-un pom de Crăciun ; în lutul ăsta șade o femeie care a ucis un hitlerist cu andreaua din păr, l-a ucis și l-a lăsat să doarmă în mere, după care i s-au stricat mințile, a umblat prin păduri, sub viscole și anotimpuri, pînă a luat-o Dumnezeu la el, lăsîndu-i oasele în potcoava Săpînței, sub un lemn de căpătîi.

Umblînd prin potcoavă sîntem (vrem, nu vrem) tălmăcitori de visuri ; realitatea groasă s-a decantat aici, s-a colbăit ori a devenit aburos—rarefiată, a migrat în vis. Cimitirul întreg e o fabuloasă carte de visuri, în care citim pe nerăsuflate — ce ? — despre Alean, Dor, Jele, Urît, Nenoroc, forme tulburate ale existenței, care n-au expresie în alte limbi, la alte popoare ; aici, la Săpînța, ele stau scrise într-o matrice stilistică unică în simboluri și parabole, iscate, deopotrivă, de etnologia, cultura folclorică, arta naivă, poezia populară, ornamentica primară, mitologia originilor, filozofia duratei, confluență a tuturor artelor, un golf al spiritului mitic maramureșean. Să ne închipuim că în potcoava Săpînței ar fi trădată ideea imanenței prin absența uneia dintre coordonatele visului : versul de lume, culoarea cu diluții de verde ori hieratismul naiv, uneori grotesc, al figurației. Totul ar deveni (soarese) steril și penibil clișeu, manifestare lipsită de nerv, de energie vizionară, substanță de unicat. Ce-i potcoava, în fond ? E memorie și atmosferă memorială. E o metaforă esențială, robustă a vieții.

Stă în obiceiul românilor să-și bată în pragul casei potcoava de noroc : săpînțenii și-au bătut în vatra satului lor o potcoavă de dimensiuni mitologice (Potcoava — Styx), în care norocul și moartea se confundă, generînd ideea de viață. Acești oameni sparg, practic vorbind, toate știutele mituri despre moarte—viață — noroc — speranță — destin. Sînt autorii propriului lor miracol, în mijlocul căruia oficiază, asemeni unui sacerdot, Ion Stan Pătraș, țăranul-cioplitor, țăranul-pictor, țăranul-poet, țăranul-gînditor. De aceea zic, veniți la Săpînța, sat maramureșean cu potcoavă de vis.

DIN SELECȚIILE „ALFRED HITCHCOCK"

CÎND LOVITURA E PREGĂTITĂ CA LUMEA

Ca și arta, știința izvorăște din cunoaștere. Nici un medic din lume nu va interveni cu bisturiul în burta unui pacient așa, „după ureche". O va face numai după ce a aprofundat știința chirurgiei. Tot așa, nici un fizician atomist nu se va apuca să dezintegreze sau să fisioneze materia după inspirație, ci după știință. Totul pe lume se învață. Așa stînd lucrurile, și gangsterii — sau cel puțin aceia dintre ei care au respect pentru meserie — vor proceda numai și numai după metode științifice. Ca noi, de pildă...

După cinci grandioase lovituri date la unele din cele mai reputate bănci din New York și Chicago, ne-am hotărît să vedem cam cum stau lucrurile și pe la țară. Simțeam că aerul proaspăt de țară ne-ar fi pe plac. Ba, chiar necesar.

Un vechi amic îmi lăudase cîndva, așa în treacăt, banca agricolă din Swinton. După părerea lui, o bancă agricolă ca cea din Swinton este un fel de gîscă grasă care nici nu așteaptă altceva decît să-i sucești frumușel gîtul și apoi s-o jumulești. Cît dreptate avea amicul mi-am dat seama numai după ce, împins de curiozitate, am întreprins anume o călătorie la Swinton și am cercetat cu ochiul meu de expert atît orașul cît și banca. M-am înapoiat la nedespărțiții mei asociați de afaceri, doi băieți strașnic de capabili, cărora le-am împărtășit în linii generale noul meu proiect. Așa cum era și de așteptat, ambii s-au înfierbîntat pe loc.

— Era și timpul — răsuflă ușurat Sam, cel mai tînăr, mai dinamic, mai ambițios. Dacă nu mă înșel — spuse el în continuare — se împlinesc trei luni în cap de la ultima lovitură. Să rugineștI, nu alta!

Nu mai este nevoie să spun că Chester, celălalt companion, era și el de aceeași părere, pe care și-o exprima cu aceeași vehemență. Felul în care au reacționat prietenii mei mi s-a părut totuși cam excesiv, încît am încercat să-i potolesc nițeluș.

— Ho, ho, — le-am spus aspru — nimic nu-i mai dăunător decît pripeala! O treabă făcută pripit nu e treabă, ci cîrpăceală. Să se știe! Iar în care au reacționat prietenii mei de mîntuială nu se bucură multă vreme de aer curat. Mă înțelegeți cam ce vreau să spun.

Înțelepciunea principiilor mele privitoare la meseria pe care am ales-o o socot — fără falsă modestie — în afara oricăror dubii. Înțelepciunea asta este un dar neprețuit făcut de bătrînul meu tată. El este cel care mi-a băgat pentru totdeauna în cap că dacă o lovitură — de la cea mai simplă pînă la cea mai riscantă — este bine pregătită, n-ai să intri la apă în vecii vecilor. Multe și mari foloase am tras eu de-a lungul anilor grei de meserie din scrisorile pline de miez și învățătură pe care tata mi le trimitea adesea din pușc..., mă rog, de pe unde se afla el. Și în toate, sfaturile împotriva grabei și pentru o pregătire migăloasă a fiecărei afaceri stau la loc de cinste. Desigur — spune el — există și un neprevăzut în viață și împotriva lui nici un sfat nu-ți poate fi de folos. Dacă ar fi să calculezi și neprevăzutul și să-ți iei măsurile cuvenite, unde ai ajunge? Presupunerile s-ar naște una din alta, la infinit, de ți-ar plesni mintea alcătuind cîte un plan pentru fiecare nouă chestie neprevăzută. Ei nu! Prea multă minte strică, după cum a spus un nu știu cine.

Așadar, am plecat la Swinton. Sam, Chester și eu. Am tras la hoteluri diferite. Și asta ține de principiile mele de lucru. Un om singur atrage mai puțin atenția decît un grup de trei. Le-am dat lui Sam și Chester dispoziții categorice ca pînă la noi ordine să nu-și părăsească locuințele. Apoi m-am dus să-mi string datele de care aveam nevoie în legătură cu banca din Swinton. Nu era o instituție prea grozavă, dar înfloritoare, după cîte am aflat curînd.

Orășelul Swinton era înconjurat de așezări bogate de fermieri. De dolari nu prea se ducea lipsă pe-aici. Iar dolarii — după bunul obicei american — se depun la bancă; în cazul nostru, la unica bancă din regiune, cea din Swinton. De ce pînă la noi, nimeni nu s-a gîndit că o asemenea băncuță merită s-o „cunoști" mai îndeaproape, asta n-am de unde s-o știu. Poate fiindcă în vremea noastră oameni cu inițiativă și oleacă de fantezie găsești din ce în ce mai puțini.

Banca își avea sediul pe o stradă comercială din centrul orașului, iar clădirea nu era de loc arătoasă, mai curînd o vechitură. Pe cele două bătante ale ușii de la stradă era scris INTRARE și respectiv IEȘIRE. Am intrat, chipurile, ca să schimb o bancnotă de zece dolari. Mi-a fost destul să arunc o privire peste toată încăperea ca să-mi dau seama cît de simplă era treaba pe care ne-o propuneam. Nu zău, banca asta cu fermierii ei de treabă parcă te poftea s-o ușurezi de ceva bănuți!

Banca avea și un paznic, un tip cam caraghios, burtos și nu prea tînăr. Stătea mereu răsturnat într-un fotoliu de răchită, somnolent și nepăsător. Purta la cingătoare un pistol, dar mă îndoiesc foarte că arma ar fi fost cîndva încărcată. Purtătorul ei n-avea de loc aerul unui erou gata să apese pe trăgaci. De altfel, impresia asta de amorțeală generală o făcea nu numai banca, ci întreg orașul: un cuib singuratic și adormit. Ei bine, o să-l trezim noi un pic, nici o grijă!

Timp de două săptămîni, am supravegheat banca zi de zi. Uneori o făceam din mașină, pe care o parcam peste drum. Alteori, de la ferestrele mari ale unuia sau altuia dintre cele două restaurante învecinate.

Nimic neobişnuit n-am apucat să observ în toate aceste zile lungi de veghe necurmată. Intra cîte un cetăţean, sau doi, sau trei, depuneau sau încasau ceva bani sau lichidau alte treburi şi plecau apoi aşa cum au venit, calmi şi indiferenţi. Vinerea după-amiază venea mereu acelaşi grup de muncitori să încaseze numerar în schimbul cecurilor primite la plata salariilor. În general, dimineaţa era ceva mai multă forfotă decît după-amiază. Am mai observat că orele de prînz, adică între orele 13,30 şi 14, erau un fel de timpi morţi.

Despre poliţia oraşului, ce-aş putea să spun decît că există, dar oamenii ei nu prea au de lucru şi, prin urmare, nici experienţă. La oarecare distanţă de bancă se afla un post fix, o „insulă", cum se numeşte, de unde un agent, mereu acelaşi, dirija circulaţia. Am constatat în timpul observaţiilor mele atente că în fiecare zi, la 13,45, cu o precizie de cronometru, agentul nostru îşi părăsea postul pentru cîteva minute şi se îndrepta spre un mic bar de zi unde consuma o cafea. Mai avea poliţia şi două autovehicule de intervenţie, dintre acelea cu sirenă, bec albastru sclipind neîncetat şi toate celelalte. Numai că traseele lor erau parcurse cu o rutină perfectă. Puteai să ştii în fiecare clipă unde se aflau şi unde vor fi în minutele şi orele următoare. Aşa, de pildă, între 13,30 şi 14 se găseau nedezmînţit în puncte aflate la cîteva mile în afara oraşului.

După ce mi-am încheiat observaţiile şi mi-am întocmit un adevărat fişier în legătură cu banca, am hotărît să convoc un consiliu cu colaboratorii mei. În cele 14 zile cît au trecut de cînd ne aflam la Swinton nu ne-am văzut de loc unul cu altul. Dar pentru completarea cercetărilor mele, Sam şi Chester au avut dispoziţia ca, fiecare pe partea şi răspunderea lui, să-şi facă propriile lor observaţii şi deducţii pe care să le rumege apoi în liniştea camerelor lor de hotel şi să-şi formuleze o concluzie limpede şi completă asupra afacerii în ansamblu. Astfel, la consiliul pe care aveam să-l ţinem împreună, urma să analizăm lucrurile dintr-un întreit punct de vedere şi să adoptăm soluţia cea mai bună. Cu alte cuvinte, informaţiile noastre reunite trebuiau să alcătuiască scheletul întregului plan de acţiune. Aşa am procedat noi întotdeauna şi aşa aveam să procedăm şi acum. Astă era, este, şi va fi criteriul sigur şi determinant al succesului nostru în afaceri.

Pentru întîlnirea noastră în trei am fixat un loc ideal pentru astfel de treburi — un vechi şopron de scînduri putrezite de ploi şi nefolosit de multă vreme, aflat într-o pădurice, la cîteva mile de oraş. Descoperisem locul ăsta cu totul întîmplător, dar apoi, cînd supravegherea băncii îmi îngăduia un răgaz, veneam să-mi fac şi aici documentarea necesară. Era un loc pustiu, singuratic, tăcut şi deşi doar la cîteva zeci de metri de autostradă, nimeni nu-i bănuia existenţa.

A sosit şi ziua fixată pentru consiliul nostru de la şopronul din pădurice. Sam şi Chester îşi jucau rolurile pe cinste. Ca doi vagabonzi, ei îşi tîrau paşii pe asfaltul autostrăzii, fără vreo ţintă precisă, aşteptînd, în aparenţă o ocazie, un „autostop" care să-i ducă spre alte meleaguri. Cînd am ajuns cu maşina în dreptul lor, am oprit, i-am invitat să se urce, şi ne-am îndreptat spre locul binecunoscut de mine. Am ajuns şi am trecut numaidecît la treaba propusă: ne-am expus fiecare planul, iar concluzia unanimă a fost aceea că plănuita lovitură la banca fermierilor din Swinton e, nici mai mult, nici mai puţin decît o joacă de copii.

— Cam prea frumos, a spus Sam. Dar remarca lui era a unui optimist şi nicidecum a unui superstiţios sau defetist.

— De acord, am încuviinţat eu, adăugînd că din cele aflate, banca asta n-a mai fost niciodată atacată pînă la noi.

— Cu atît mai bine pentru bancă — a replicat inteligent Chester — fiindcă următoarea lovitură nu ar mai fi chiar atît de simplă.

Chester avea perfectă dreptate. La urma urmei noi aducem, într-un fel, importante servicii băncilor în care ne băgăm nasul. Toate băncile, fără excepţie, pe care le-am uşurat de dolari, au luat — după lovitură — măsuri straşnice de securitate. În felul ăsta, şi întreprinderile care se ocupă cu instalarea diverselor sisteme de alarmă în bănci îşi sporesc cifra de afaceri. Iată dar o latură socială pozitivă a activităţii noastre în bănci. Proprietarii acestora învaţă cum să-şi apere pe viitor prestigiul lor şi avutul depunătorilor. Dar, după cum se ştie de cînd lumea, învăţătura costă bani.

Să ne întoarcem însă la consfătuirea noastră din pădurice. Aşadar atacul asupra băncii din Swinton trebuia, după toate datele, să fie cea mai facilă lovitură din întreaga noastră carieră. Cum se vor desfăşura evenimentele precis planificate de noi? La volanul maşinii va sta, ca de obicei, Sam. Va staţiona în faţa intrării băncii fără să oprească motorul. Îşi va lua o mutră potrivită împrejurării, adică una nevinovată, ba chiar puţin timpă. Se pricepea Sam al nostru la de-alde astea! Eram convins că-şi va păstra mina asta de bleg chiar şi atunci cînd eu şi Chester ne vom arunca în maşină cu prada.

Chester şi cu mine vom intra în bancă succesiv, la un interval cronometrat de 30 de secunde. Primul va intra Chester. Se va prezenta la ghişeu cerînd să i se schimbe o bancnotă de zece dolari în monedă mărunţă. În momentul în care voi apărea eu, Chester, cu o voce energică şi intransigentă, va informa pe funcţionar despre motivele reale ale prezenţei noastre acolo. În acest timp eu mă voi apropia cu paşi hotărîţi de paznic căruia îi voi propti în coaste ţeava pistolului. Sarcina lui Chester se simplifica astfel la maximum posibil. Lui nu-i mai rămînea practic altceva de făcut decît să îndese bancnotele în sacul anume pregătit. Dacă în aceste momente-cheie ale operaţiei, cineva ar fi intrat pe uşă, eram gata să-l primesc cît mai prietenesc cu putinţă şi să-l pun în temă.

Poate că a venit momentul să lămuresc şi chestia cu revolverele. Şi eu şi Chester vom fi, ca de obicei, înarmaţi. Vom purta adică, fiecare din noi, un pistol în buzunarul hainei. Numai că, tot ca de obicei, revolverele noastre nu vor avea nici urmă de cartuş. Şi ăsta face parte din sfaturile babacului. „Fiindcă — spunc el — dacă pentru jefuirea unei bănci te alegi doar cu cîţiva anişori, pentru expedierea unei fiinţe omeneşti pe lumea cealaltă te alegi cu un scaun". Iar mie personal, mobila asta îmi produce o alergie nesuferită cînd este prevăzută cu nişte conductoare electrice. Prin urmare, în timp ce amicul Chester îşi va face de lucru îndesînd de zor dolari în sac, eu, cu glasul meu plăcut, urma să-i poftesc pe eventualii intruşi să binevoiască să ridice braţele deasupra capului şi, fără multe fasoane, de altfel inutile, să se întoarcă cu faţa la perete

şi să admire tapetele băncii din Swinton fără să se sinchisească de starea lor jalnică.

În sfîrşit, am prevăzut şi ce se va întîmpla dacă totuşi careva din cei prezenţi, ţinuţi la respect de revolverul meu gol, ar izbuti să acţioneze sistemul de alarmă. În acest căz ne mai rămîneau exact 15 secunde în care, mulţumindu-ne cu ceea ce a intrat pînă atunci în sac, aveam tot timpul s-o ştergem. Teama excesivă de clopotul de alarmă, după părerea mea, e doar o prejudecată. Clopotele astea nu împuşcă. Cel puţin nu imediat. Gîndesc că nu-i greu de priceput ce vreau să spun.

Am stabilit momentul pentru declanşarea acţiunii — ora „H", cum îi spun strategii — pentru 13,45. Probabil că şi 13,30 era o oră la fel de convenabilă, dar eu m-am hotărît pentru 13,45. Şi cu asta, consiliul nostru a luat sfîrşit. I-am luat pe asociaţi în maşină şi i-am condus încă o bucată bună de drum. Apoi au coborît, desigur nu amîndoi o dată, şi şi-au continuat drumul pe jos. Mai înainte însă de a ne strînge mîna, i-am pus să recapituleze locul şi ora exactă a întîlnirii noastre decisive.

A doua zi de dimineaţă m-am prezentat cu maşina la un „Autoservice" la cîteva mile de oraş şi i-am cerut mecanicului să-mi revizuiască motorul cu multă atenţie ca pentru un drum lung. Omul a ridicat capota, s-a uitat ce s-a uitat, a mai pipăit aici o şaibă, colo un şurub şi a zis că totul e O.K. „Bun — am răspuns eu — acum te rog s-o iei dacapo cu şi mai multă atenţie ; nimic să nu-ţi scape". Omul s-a pus din nou la treabă şi după ce s-a jurat pe amintirea bunicii din partea mamei, care l-a crescut, că totul e în cea mai perfectă ordine, i-am dat pace la care am adăugat şi un bacşiş bunicel. O maşină ireproşabilă este o altă condiţie esenţială a succesului în meseria noastră 'grea dar rentabilă.

M-am întors la hotel şi mi-am făcut bagajul. Revolverele, fără gloanţe — cum am arătat — le-am pus pe banchetа din spate a maşinii ; tot acolo am pus sacul în care aveam să strîngem... recolta. Întocmisem din timp nişte schiţe pe care erau trasate cu exactitate parcursul pînă la bancă, punctul de parcare, interiorul băncii cu poziţia ghişeului casierului, postul paznicului etc. Schiţele astea, care vor putea servi cîndva urmaşilor ca model pentru un stil de muncă superior, le-am vîrît într-unul din buzunarele portierei de la maşină.

Am achitat nota la hotel şi am plecat. În drum i-am luat şi pe partenerii mei, iar Sam şi-a luat locul la volan. Am mai aruncat în jur o privire scrutătoare, iar simţul meu profesional, infailibilul meu simţ, îmi spunea că totul a fost pregătit în chip desăvîrşit.

Swinton moţăia la ora aceea de amiază. Pe agentul de la postul fix de dirijare a circulaţiei l-am zărit doar o clipă, fiindcă în clipa următoare — aşa cum prevăzusem — şi-a părăsit podiumul lui de dirijor şi s-a dus să-şi soarbă cafeluţa.

Era o zi toridă de vară, fără o adiere. Cîţiva cetăţeni treceau pe stradă cu paşi leneşi, neinteresaţi de nimeni şi de nimic. Maşina noastră nu le atrăgea atenţia. Şi de ce le-ar fi atras-o ? Avusesem grijă, pentru orice eventualitate, să-i schimb numărul de circulaţie cu unul ce purta indicativul oraşului.

— Gata, băieţi !, am spus.

Chester şi cu mine ne-am vîrît pistoalele în buzunar, iar primul a ascuns sub haină şi sacul. Sam a parcat la bordură, milimetric, ca un maestru ce era şi a lăsat motorul — conform dispoziţiilor — să zumzăie uşor în ralenti.

— Pe curînd !, a spus Chester şi a deschis portiera în timp ce eu începeam să cronometrez. Au trecut exact 11 secunde cînd s-a auzit un ţipăt ascuţit, iar pe uşa băncii au ieşit în goană doi indivizi mascaţi, purtînd un sac ca al nostru, numai că al lor era doldora. Au smuls pur şi simplu portiera unei maşini parcate în faţa maşinii noastre, au ambalat, iar maşina a pornit, ba nu, nu a pornit, mai curînd a făcut un salt incredibil şi a demarat ca un bolid. Imediat a apărut şi Chester, un Chester exploziv cum nu mai văzusem. S-a aruncat în maşină urlînd, sufocat de furie :

— Canaliile... canaliile au jefuit tot.

— Bandiţi afurisiţi — am ţipat şi eu înnebunit. După ei, băieţi.

Sam apăsă pe accelerator de parcă ar fi vrut să strivească cu talpa o dihanie scîrboasă şi maşina noastră o zbughi şi ea ca din tun.

Nu-mi amintesc să fi fost vreodată mai furios ca atunci. Mă simţeam înjosit, trădat, înşelat. Niciînd etica noastră de bandiţi profesionişti nu fusese mai grosolan călcată în picioare. Dezgustător. Pur şi simplu dezgustător. Şi înfam pe deasupra.

— Nu-i lăsăm ! Nici în ruptul capului nu-i lăsăm. După atîta timp şi osteneală cheltuite, după ce am pregătit totul fără greş...

— E ca şi cum ne-ar fi scos banii din propriile noastre buzunare. Ca la cei din urmă fraieri, se lamenta Chester.

— Aşa o ruşine n-am să înghit, orice s-ar întîmpla. Dă-i bătaie, Sam !, am ordonat scurt.

— Ce să-i dau ? Bătaie ? Poate că nu observi, Ben, că dacă mai apas puţin pe pedală, ies cu ea pe partea cealaltă. Atîta poate maşina asta şi mai mult nu, nici dacă am s-o omor.

Din păcate, exact aşa stăteau lucrurile.

— Ce crezi, mă întrebă Chester, cam ce fel de tipi or fi ticăloşii ăştia ?

— Habar n-am şi, la urma urmei, puţin îmi pasă. S-ar putea să fie profesionişti şi să fi băgat de seamă cam ce manipulăm noi în jurul băncii. Dar s-ar putea să fie şi nişte nenorociţi de amatori. Ei bine, fie că-s profesionişti, fie că-s amatori, n-o să le permit nici în ruptul capului să-şi bage nasurile lor infecte în afacerea atît de ştiinţific pregătită de noi.

Dar ameninţările noastre cumplite n-aveau nimic de-a face cu distanţa dintre noi şi cei urmăriţi — care creştea văzînd cu ochii.

— Măi, măi — se minuna Sam ! Ce afurisită de maşină or fi avînd lichelele astea ? Ia priviţi indicatorul nostru : 150 km la oră, dar pierdem mereu teren.

— Nu vreau să ştiu, am ţipat scos din fire. Şi dacă va trebui să-i urmărim pînă la Polul Nord, pînă la Polul Nord o să-i urmărim.

Mi-amintesc şi astăzi de cursa aceea smintită. Cînd depăşeam maşinile de pe autostradă aveam impresia că sînt parcate. Numai de maşina inamicului nu ne apropiam nici cu un centimetru. Dimpotrivă ! Ni se strîngea inima cînd o vedeam micşorîndu-se din ce în ce pînă cînd pieri la orizont.

Sam scoase o injurătură cumplită dar n-a putut-o duce pînă la capăt. Fiindcă pentru o fracţiune de secundă, scăpă controlul asupra volanului. Ar trebui să aveţi oleacă de imaginaţie ca să vă daţi seama ce se întîmplă cînd scapi volanul din mînă, fie şi pentru o fracţiune de secundă, la viteza de 150 km pe oră

Desigur, întîmplările astea ar fi rămas nepovestite din lipsă de povestitori dacă, spre marele noroc al acestora, alături de autostradă nu era un ogor, proaspăt arat, cu solul destul de moale ca să amortizeze, salvator, şocul. Vehiculul a mai patinat vreo zece metri, a fărîmat un zaplaz, şi s-a oprit într-un măr, după care motorul n-a mai zis nici pîs.

Am coborît, cam năuci dar teferi, şi — se înţelege — cu sticleţii alături. Aveau toţi pistoalele îndreptate spre noi şi pariez că pistoalele astea erau încărcate după legea lor.

— N-ar fi rău — le-am spus — s-o lăsaţi mai uşor cu jucăriile astea. Sînt cam periculoase, iar noi, se întîmplă să fim nişte cetăţeni onorabili şi cu impozitele plătite la zi.

— Ia uită-te, domnule !, se minună unul din ei. Şi banii băncii din Swinton ?

Cînd am auzit şi gluma asta ne-a apucat rîsul. Dar aşa cum ne-a apucat, aşa ne-a şi lăsat. Fiindcă s-au pus copoii să cotrobăiască prin maşină şi întîi au găsit sacul, un sac aidoma cu cel folosit de rivalii noştri : „Unde, mama naibii, aţi pus banii ?" — ne-au întrebat. Apoi au găsit pistoalele care, chiar fără cartuşe, tot pistoale se cheamă că sînt. În sfîrşit, tot scotocind, au dat şi de blestematele de schiţe pe care nu le-am distrus la timp numai din orgoliul meu de a fi pomenit de posteritatea gangsterească. Ce să mai lungim vorba ? Adevăraţii autori fiind mascaţi, orice împotrivire a noastră devenise jalnic de inutilă. Şi ne-au umflat.

. . . . . .

Cîteva săptămîni mai tîrziu, mă plimbam în cere în curtea unei închisori, alături de tatăl meu. Era o pură întîmplare că ne-am întîlnit în aceeaşi... pensiune. Îi spuneam babacului că poate, totuşi, în pregătirea unei lovituri ar trebui să te gîndeşti şi la neprevăzut. Dar bătrînul, înţelept şi cu o experienţă cum nu se mai află, mi-a spus, pe un ton ce nu admitea să fie contrazis, că asta este cu neputinţă.

Încă o dată, bătrînul avea perfectă dreptate.

În româneşte de E. DASCĂLU

DISCUŢIE NOCTURNĂ

de Eugen FRUNZĂ

Era miezul nopţii. Luna scînteia cu maximă vigilenţă. Dar în ciuda acestui fapt am trecut uşurel pe lîngă nasul portarului adormit şi m-am introdus în instituţia I.D.R.C.H.P. ca în propriul meu apartament. Am dat într-un coridor, am aprins toate becurile, am deschis o uşă pe care scria „Inspector" şi am pătruns în bezna dinăuntru. Aici însă m-a întîmpinat un glas cam sec, somnoros şi prăfuit :

— Dumneata cu ce problemă, tovarăşe ?

— Eu... scuzaţi... am intrat din curiozitate. În fond, cu cine am onoarea ?

— Cu fotoliul, tovarăşe. Fotoliul inspectorului I.D.R.C.H.P.

— Aşa.... Îmi pare bine. Chiar simţeam nevoia să discut cu cineva competent.

— Atunci ia loc, mă invită fotoliul.

Am pîlpăit în jurul meu, am găsit un scăunel şi m-am aşezat. Storurile fiind coborîte nu vedeam absolut nimic. Fotoliul scîrţîi cu oarecare aplomb şi spuse :

— Poftim, întreabă !

Mi-am pregătit repede în gînd întrebările, ca pentru un interviu, şi am lansat prima dintre ele :

— Sînteţi de mult în serviciul I.D.R.C.H.P. ?

— De trei inspectori, tovarăşe.

— Înseamnă că aţi acumulat multe observaţii. Îmi puteţi spune ceva despre inspectorii care s-au succedat ?

— Să-i luăm pe rînd, acceptă fotoliul. Primul mi-a scos sufletul.

— Cum aşa ?

— Dacă şedea într-una ! Nu se scula de pe mine decît în ocazii rare de tot. Asta m-a nenorocit. Mi s-a ros pluşul, mi-au şubrezit picioarele. Să mă iertaţi, dar aşteptam ca pe o izbăvire clipa cînd era nevoit să iasă pentru niscai treburi personale...

— Înţeleg. Şi al doilea ?

— Deh, fiecare în felul lui. Avea un obicei tare prost. Îmi crea impresia că sînt total inutil. Abia dacă-şi băga capul pe uşă şi pleca din nou. Cică era om de teren, nu se încurca în chestii birocratice. Mă rog, n-ar fi fost rău. Numai că terenul purta minijupă şi se plimba cu maşina instituţiei... Aşa, va să zică am terminat, tovarăşe. Nu mai am nimic de spus. Noapte bună !

— Un moment, vă rog, un moment ! L-aţi uitat pe-al treilea...

Dar fotoliul se retranşase într-o tăcere ciudată. Nu se auzea decît scîncetul unui arc bolnav. Ceva, ca un duh al discuţiei timorate, plutea în jur. Abia tîrziu fotoliul şopti ca din altă lume :

— Nu pot, tovarăşe, nu pot.

— Vai, dar ce s-a întîmplat ? Mă faceţi şi mai curios. Probabil că e vorba de un caz aparte... ?

— Omule, ţi-am greşit cu ceva ? Vrei să fiu scos la reformă, să mă scadă din inventar ? Pricepe o dată !

— Ce să pricep ? ! Eu nu vă cer decît un cuvînt sau două despre actualul insp...

— Pssst !, mă întrerupse alarmat fotoliul. Pleacă, nu mă nenoroci !... E... cumnat cu directorul...

Atunci m-am retras numaidecît. Am stins lumina de pe coridor şi am ieşit în stradă. Portarul dormea dus. Luna se rumenise între timp şi atîrna ca o gogoaşă, exact deasupra firmei cu inscripţia I.D.R.C.H.P.

Ajuns acasă, m-am gîndit să transcriu interviul şi să-l dau la tipar a doua zi. Însă am renunţat din milă pentru fotoliu. Am aşteptat pînă azi, cînd cumnatul, fiind transferat la P.H.C.R.D.I., a lăsat în locul său pe unul dintre verii primari.

SFATURI (fără pretenție)
PENTRU FEMEILE MĂRITATE

de Martti LARNI

Mă duc cu mare plăcere la dentist, fiindcă de fiecare dată învăț ceva. Intîi am învățat să deschid gura fără să spun o vorbă. Pe urmă, îi admir pur și simplu pe oamenii care își asigură traiul din dantura aproapelui. Dar mai ales mă instruiesc citind vechi reviste ilustrate pentru femei, împrăștiate pe măsuța din sala de așteptare. Mă întreb adesea de ce chiar și medicii de sex masculin preferă aceste reviste pentru sala lor de așteptare. Or fi mai eficiente în uitarea durerii de dinți? Mă îndoiesc. Cred mai degrabă că magazinele feminine publică o grămadă de lucruri interesante și pentru bărbați. Citindu-le, aceștia se pot contempla de la oarecare distanță. Asta îi ajută să înțeleagă un adevăr care pînă atunci le fusese ascuns. Anume, că bărbatul de azi este o ruină fizică, el a devenit mult mai slab și rămîne din toate punctele de vedere în urma strămoșului său preistoric.

Am învățat cu toții că Dumnezeu l-a făcut întîi pe bărbat și abia pe urmă, ca să nu-i fie urît, pe femeie. De unde opinia generală că bărbatul ar avea întîietate în toate, iar femeia trebuie să se tîrască în urma lui. Lectura revistelor feminine te ajută să respingi aceste credințe vechi, să stîrpești rămășițele mistice din alte vremuri.

Ca să-mi plombez trei dinți a trebuit să mă duc la dentist de cîteva ori, ceea ce mi-a permis să înghit mii de rînduri de articole excelente, veninoase, pasionante, emoționante, adesea umilitoare și întotdeauna instructive. Într-un articol, de exemplu, un soț modern era supus unei analize atît de profunde încît nu mai rămăseseră din el decît vagi molecule. Sînt convins că dacă bărbații ar citi mai des atare articole și-ar pierde cu desăvîrșire orgoliul. Anumite pasaje și fraze au produs asupra mea o impresie de neșters. De pildă, ce este un soț neînțeles? Un soț pe care nevasta îl înțelege prea bine. Soțul ideal este însurat întotdeauna cu altă femeie. Înainte de căsătorie, bărbații sînt atenți și galanți cu logodnicele, dar îndată după nuntă se schimbă radical. Ei devin puțin vorbăreți, iritabili, dificili. Unii uită de casă și își petrec timpul în alte părți. Aceia care vin, totuși, acasă, își vîră nasul în ziar sau înțepenesc în fața televizorului, uitînd de tot că mai există și o nevastă. Ei își pierd adesea sîngele rece — de-altminteri, practic, altceva nici nu mai au ce pierde. De regulă, ei sînt, din punct de vedere spiritual, cu trei capete mai jos decît femeile lor. Vorbesc de egalitate, dar nu ajung nici pînă la degetul cel mai mic al tovarășelor de viață.

De cînd mi-am pus dantura la punct sînt privat de o sursă de informații neprețuită și nu mai pot urmări lupta dintre sexe în arena publică. E ca și cum m-aș fi mutat din fotoliul de orchestră la galerie. Dar conștiința nu-mi îngăduie să rămîn deoparte. De aceea vin cu o propunere: ca să sfîrșim cu războiul rece și cald care face ravagii dintotdeauna între bărbați și femei, să acceptăm un compromis.

Dragi femei, și în primul rînd dragi femei măritate! Bărbatul e așa cum îl educați. Dacă sînteți nemulțumite de rezultatele educației, cine-i de vină? Un bărbat binecrescut devine un soț model cu care se poate ajunge ușor la un compromis. Un soț din această categorie se va scuza dacă are dreptate și va tăcea modest dacă va observa că soția lui nu are. Întotdeauna și în toate împrejurările el va avea pregătită o a doua explicație, în cazul că prima nu este crezută. Și nu uitați că bărbatul îmbătrînește mult mai încet decît femeia, de aceea, chiar dacă a trecut binișor de 40 de ani trebuie tratat ca un copil.

La noi, la Melbourne, funcționează un cabinet de consultații pentru soții. Inspiratorul lui este, bineînțeles, un celibatar înverșunat, de aceea se simte în drept să dea sfaturi femeilor măritate. În cartea lui de rețete de fericire conjugală găsești o sumedenie de sfaturi amănunțite despre cum și ce trebuie să faci ca să păstrezi cît mai intact lirismul relațiilor conjugale. De exemplu, e bine să porți minifustă, genunchii îndeplinind misiunea extrem de importantă de a atrage privirile bărbatului. Apropo de genunchi, am să-mi îngădui o mică digresiune. Vara trecută am făcut o croazieră cu familia. Eram pe puntea vaporului și privirea mi-a alunecat din întîmplare pe genunchii soției mele. I-am șoptit la ureche:

— Iartă-mă, draga mea, dar nu ți-ai întins bine ciorapii. Fac cute.

Ea mi-a răspuns înțepată:

— Schimbă-ți ochelarii: n-am ciorapi pe mine!

Fie ca acest mic episod să servească de avertisment femeilor care își descoperă genunchii pentru a atrage privirile bărbaților.

Dar cum nu sînt celibatar, nici cineast, nu țin să dau sfaturi femeilor și am să mă păstrez la un ton de șuetă.

Dacă soțul dv. este enervat și începe să ridice vocea, rugați-l să înjure, dar politicos. Va tăcea imediat, neștiind cum să o facă. Dacă soțul dv. nu vă ajută la gospodărie, dăruiți-i de ziua lui un șort de care prindeți o fotografie de pe cînd era copil. Mulți mi-au spus că asta amintește de vremea cînd își ajutau mamele la bucătărie. Dacă soțul dv. vă cere să bea ceva înainte de masă „pentru poftă de mîncare", turnați-i un pahar de lapte spunîndu-i: „Laptele prelungește tinerețea bărbatului și previne chelia precoce". Dacă vreți ca soțul dv. să vă spună numai adevărul, nu-l întrebați niciodată unde a fost și ce a făcut. Dacă soțul dv. a devenit tăcut și posac, cumpărați un papagal și învățați-l să spună: „Mi-ai făcut capul calendar, acum du-te la culcare!" Dacă soțul dv. vă spune o vorbă, răspundeți-i cu zece, potrivit zicalei: „După ploaie vreme bună".

Repet, n-am făcut aici decît niște propuneri fără nici o pretenție și întrucît prevăd tot felul de ipoteze și supoziții ironice la adresa mea, mă grăbesc să recunosc cu toată sinceritatea că eu personal n-am verificat nici una. Dar, nu-i așa, nu sîntem obligați să facem tot ceea ce scriem...

Traducere de Iulia SCUTARU

CAFENEAUA CAPȘA

de I. PELTZ

Decenii de-a rîndul, cafeneaua bucureșteană Capșa din Calea Victoriei a fost frecventată exclusiv de politicienii vremii, de moșieri, de proprietari urbani, de deputați și senatori, și de băieți de bani gata, fii de fabricanți, de bancheri, de avocați și de medici cu clientelă în lumea „mare".

După primul război mondial, localul și-a schimbat clientela. Puținele „edecuri" din lumea veche s-au văzut, pur și simplu, asaltați de o faună cu totul deosebită: poeți, prozatori, critici, pictori, actori, muzicieni.

Treptat-treptat, vechii „capșiști" au fost nevoiți să-și caute alte „adăposturi" și localul a devenit cetate cucerită de artiști: ai condeiului, ai penelului, ai cîntecului, ai scenei. Totuși au mai rămas o duzină, două de „vechi" și învechiți clienți — parlamentari, samsari de lux, ciocoiași care își făceau veacul la cafenea. Îndeosebi la masa din fund, cea mai lungă, veneau zilnic să-și bea cafeaua și să pună planeta la cale un fost ministru, un industriaș, un — pe-atunci — președinte al Camerei deputaților, și doi-trei ziariști din „protipendadă". La masa asta n-aveau acces ceilalți clienți, boema literară și artistică.

La Capșa am intrat întîia dată acum cincizeci de ani și mai bine.

M-a poftit acolo N.D. Cocea, inimă caldă, prieten devotat al tineretului, căruia îi deschidea coloanele ziarelor și revistelor pe care le conducea. În pofida afirmațiilor unor denigratori, ale unor zoili detestabili, Cocea era un *generos* în cel mai deplin înțeles al cuvîntului.

La masa din fund apărea, în fiecare dimineață, la aceeași oră, președintele, de atunci, al Camerei deputaților: Nicolae Săveanu. După el, în chip de umbră, Vasile Negreanu, casierul.

— Ai multe hîrtii?, îl întreba Săveanu, care „lucra" mai mult acolo decît în cancelaria sa prezidențială.

— Am destule!, răspundea slujbașul.

— Dă-mi p-alea mai importante!

Negreanu alegea din maldărul de petiții care îi umpleau servieta un număr de hîrtii pe care i le supunea președintelui.

Săveanu semna fără a citi cuprinsul lor.

Într-o zi, Minulescu l-a întrebat pe casier:

— Ce-ar fi dacă i-ai da să-și semneze demisia?

— Ar semna-o, sînt sigur că n-o citește.

— Încearcă!

Bineînțeles că n-a încercat.

În timp ce pe celelalte canapele rînduite de-a lungul pereților stăteau la discuții scriitori și muzicieni, pictori și actori, ziariști și regizori, — afară, o duzină de băieți famelici priveau pe fereastră la gloriile zilei: n-aveau curajul să intre în local și nici n-aveau cu ce-și plăti ceaiul sau cafeaua; erau „aspiranții" la glorie, minuitori ai versului sau ai prozei, neizbutind încă să iasă din anonimat...

Cînd l-am cunoscut pe Alexandru Cazaban, nuvelist și vînător, îl numeam: *maestre*.

După vreo zece ani: „coane Alecule", după alți douăzeci, „nene Alecule".

Tot așa cu Ion Iancovescu (pentru prieteni, Puiu), un actor care, ca și Oscar Wilde, și-a cheltuit talentul pe scenă, iar geniul la cafenea. M-a prezentat marelui actor pictorul Satmari.

— Uite, Puiule, pe cel mai tînăr capșist!

— Îmi pare bine de cunoștință, dar...

Și, fixîndu-mă cu ochii lui mari în care ardeau doi cărbuni aprinși, continuă:

— Să nu te ții prea mult de Capșa; numai așa ai să rămîi tînăr. Ca mine! Că eu nu vin aici zi de zi... Cînd vin aici, e sărbătoare! Pricepi?

Am priceput.

Alexandru Teodor Stamatiad era poet, profesor, cînd de română, cînd de franceză, și era, mai presus de orice, o Himalaye de egoism.

Mi-am îngăduit, într-o revistă pe care o scoleam acum patruzeci de ani („Zodiac"), să fac o însemnare inofensivă despre o carte a sa de poezii „Din trîmbițe de aur", sau așa ceva.

M-a întîmpinat cu figura cruntă în pragul cafenelei:

— Cum ai cutezat, mizerabile, îmi țipă el, să nu te ocupi serios de versurile mele? Cum? Ce fel de revistă literară e *Zodiac*-ul ăsta al tău, dacă mă ignorezi *pe mine*?

Am rămas stană de piatră.

A intervenit Cazaban:

— Ți-a făcut un serviciu, Stamatiad, că nu te-a recenzat!

— Un serviciu?

— Da!... Că dacă te recenza era mai rău: spunea adevărul și era vai și amar de trîmbițele tale...

Stamatiad teroriza întreaga cafenea. Nimic nu-i plăcea. Nimic nu suporta. Ca să nu-l întărîte, lumea îl tolera.

Numai de Stan Palanca se ferea el.

Cine era Stan Palanca?

Poet-trubadur, n-avea casă, n-avea masă — dar unde venea, în orice local și la oricare dintre prieteni, găsea de toate. Era iubit și pe dreptate: talentat, plin de vervă și inimos întreținea o noapte și o zi și o altă zi și o altă noapte, el singur, o societate — fie ea de intelectuali, fie ea de oameni simpli. Stan Palanca n-avea nici o profesiune. Îl „ajutau" cînd unii, cînd alții dintre admiratori. Era prieten cu miniștri, cu hamali din gară, cu academicieni, cu birjari, cu artiști, cu chelneri — frecventa toate mediile posibile.

La Capșa intra numai ca să-și verse focul pe cîțiva „gulerați" — și numai după ce făcea cîteva halte serioase la diferite bodegi.

Atunci, proptindu-se de ușă, izbucnea:

— Mă-ă..., mă, caraghioșilor...

Privea de jur împrejur, îmbrățișînd cu o privire mulată în zeflemea cafeneaua și continua:

— Ramoliților! Matofiților! Nătărăilor! Nuuu... Nu intrați în istoria literaturii române! Nu!

Cînd îl zărea pe Stamatiad se aprindea:

— Mă, ăla mustăciosul, mă ji-godie, mă, neghiobule..., mă, ăla cu nasu-n vînt...

Stamatiad, în pofida temperamentului său fugos, se strecura, grăbit, pe ușa de serviciu a cafenelei: nu putea să-l înfrunte pe Palanca (repet: numai de el se temea).

Avea, acest copil al străzii, și preferințe.

În focul discursurilor pe care le pronunța, așa, cum se afla, proptit de ușa cafenelei, mai emitea și judecăți de valoare:

— Minulescu! Daa! poet! Bravo! Corneliu Moldovan: buun director de teatru... După Davila, cel mai bun vătaf al *Naționalului*... Bravo, Arghezi!... Ce să mai vorbim! Steaua stelelor!... Eftimiu!... Bravo!

Cu Stan Palanca am colindat în tinerețile mele cartierele Bucureștilor, întîrziind adesea la un pahar de vin și primind „confidențele" lui:

— Uite, ăsta sînt: nu mă pot aduna! N-am să ajung nimic! Am să mor la spital... Dă-mi voie să mai comand o sticlă: eu o comand tu o plătești?

— De acord!

După cîte o noapte petrecută în vreun local de margine, avea dorința să ne fotografiem. Alergam, cu sufletul la gură, în Mihai Vodă, pe un loc viran, unde se afla de dimineață pînă seara un fotograf „la minute":

— Arde-ne una!, poruncea Stan Palanca.

Zeci de asemenea fotografii am făcut. N-am păstrat nici una (dacă mai trăiește cineva din familia lui Stan Palanca, i-aș adresa o rugăminte: să se despartă măcar de una din fotografii și să mi-o dea. Mi-ar face o imensă bucurie.) Cîteodată, Stan Palanca simțea nevoia să se explice. Tot proptit de ușa Capșei, striga:

— Măă... eu cînd zic: caraghioșilor, matofiților, neghiobilor nu mă refer la toți — nu! Mă refer la Stamatiad care n-are talent — ce să-i faci? n-are! — la Caton Theodorian, ăla cu sticla-n ochi, la Sin-Giorgiu, la Dragoslav și la alte cîteva caracude! Da *dumneavoastră*, ceilalți, aveți talent cu ghiotura!

Și, trecînd de la *dv.* la *voi*, pe un ton care nu suporta replica:

— Voi, da, voi intrați în istoria literaturii române! P'onoarea mea!

Și ochind pe cîte-un „indezirabil":

— Cum? Ce? Ai zis ceva? Care ești?

De la sine înțeles că nimeni „n-a zis" nimic.

Satmari, o figură simpatică, umană, de care îmi amintesc înduioșat: pictorul Satmari. Barbă stufoasă, ochi ageri, zîmbet a-multe grăitor — omul te cucerea de la prima întîlnire. Și măcar că ierta multe și pe mulți, era totuși necruțător cu proștii.

Se întîmpla ca vreunul, sărac cu duhul, să intervină într-o discuție — să zicem despre arta rococoului și s-o nimerească întocmai ca Eremia. Atunci Satmari se burzuluia. Cu vocea care se străduia să fie cît mai moale, artistul glăsuia:

— Scumpule, dumneata, după cîte știu, ești funcționar la Finanțe. De ce nu-ți vezi de treabă? De ce te vîri printre noi?

Și-apoi, către ceilalți:

— Eu mă amestec în finanțe?

— Ce bine ar fi să te amesteci!, îl ironiza Corneliu Moldovan, poetul cu un deosebit simț gospodăresc. (S-a dovedit, de altminteri, că era un bun administrator atunci cînd a condus, în calitate de director, Teatrul Național din București.)

Cine ne-a impresionat pe toți care veneam pe vremea aceea la Capșa, era Brațu, un original, un personaj făcut parcă anadins pentru alde Matei (sau Mateiu) Caragiale.

Înalt, bine zidit, brunet — cap de proconsul roman — Brațu avea o cultură excepțional de întinsă. Era la el acasă în toate disciplinele. Se plimba, ca pe niște latifundii proprii, în literatura franceză, ca și în cea germană, în literatura engleză, ca și în cea italiană. Era cunoscător în artele plastice și putea, cu multă ușurință, să-ți facă un curs de estetică, sau de istorie universală, sau de arheologie.

Întreg acest bagaj (uriaș bagaj) de cunoștințe nu l-a folosit. N-a făcut, cum se zice, purici nicăieri.

La început a fost în diplomație. Nu s-a înțeles cu superiorii săi ierarhici, pentru că își dădea seama că de fapt el știe mai mult și mai bine decît ei. Și a demisionat, sau l-au demisionat.

A fost profesor undeva la un liceu în provincie.

Dar metoda lui de predare n-a fost acceptată și a trebuit să plece și de-acolo.

Brațu avea limba cam otrăvită, dar plină de haz.

Într-o zi compozitorul Castaldi lăuda pe Mussolini.

— Un adevărat Cezar!, spunea el.

— Ce zici că-i Mussolini? se prefăcu Brațu că n-a înregistrat spusa lui Castaldi.

— Mussolini, repetă compozitorul, un adevărat Cezar!

— *Sidoli!* replică Brațu (exista pe vremuri la noi circul Cezar Sidoli).

Un profesor universitar, uluit de cîtă carte știa Brațu, l-a invitat să scrie cîte-un studiu de sociologie sau de filozofie, vreo recenzie științifică sau vreun articol.

N-a izbutit să-l convingă: Brațu a ridicat din umeri:

— Nu, nu scriu nimic. Dacă aș scrie un studiu filozofic, de pildă, nu l-aș întrece pe Kant. Dacă aș face critică literară, nu l-aș ajunge pe Sainte-Beuve. Dacă aș face sociologie, nu l-aș depăși pe Spencer. Și dacă aș scrie teatru, nu l-aș egala pe Shakespeare. Atunci? Nu, nu scriu nimic.

Și a continuat să stea la cafenea...

Cînd, după multe stăruințe ale prietenilor săi, a consimțit să scrie un articol, rezultatul a fost dezastruos: în cinci file de manuscris, Brațu citase douăzeci de autori. Articolul n-a putut fi publicat: era sufocat de erudiție.

Altă figură de capșist: Clarnet.

A plecat, de foarte tînăr, la Paris: fără relații, fără cultură, fără nici o bază materială. În adolescență intrase ca ucenic la un atelier de lucrat cufere. N-a stăruit în meserie. La Paris a dus-o foarte greu, a luptat eroic cu toate adversitățile posibile și pînă la urmă și-a însușit o cultură serioasă. S-a înapoiat în țară și a devenit clientul diurn și seral al Capșei. Avea un condei sprinten, un stil literar și putea să facă o carieră strălucită în presă. Dar... abulia l-a jucat festa. Era atît de „ocupat" la Capșa că n-avea timp să scrie. Cînd însă izbutea să se așeze, nu la masa cafenelei, ci la masa de lucru, rezultatele erau bune. Articolele sale erau pline de poezie. Între altele, a publicat un fel de studiu dedicat lui D. Anghel. Un studiu care era mai mult un admirabil poem în proză (Mitif, așa era numit în intimitate poetul florilor).

Cum trăia Clarnet, din ce trăia?

Din cînd în cînd se abătea la Capșa Arghezi. Se întîlnea cu Cocea. Discutau despre cărți, despre teatru, despre pictură.

Volubil, Cocea critica febril cel mai recent roman, cea mai nouă expoziție de artă plastică, ultimul concert. Arghezi, domol, zvîrlea cîte-o frază care infirma sau confirma pe fugosul său prieten de-o viață întreagă.

Cocea se arăta cîteodată — ca și Satmari — revoltat de puținii intruși care mai viciau atmosfera Capșei.

— Să-i dăm afară, Theo, dragă, ce caută ăştia aici ? (lui Arghezi i se spunea în adolescenţă şi în prima tinereţe Theo).

Arghezi îl calma :

— Lasă-i, Nicule, o să mai vină ei aici o dată, de două, de nouă ori — şi-apoi dispar : cafeneaua asta nu le prieşte. Aici nu e loc pentru ei !

Şi totuşi...

Am întîlnit la Capşa cîţiva „directori" de gazete... confidenţiale. Nimeni nu ştia cînd apar, cînd dispar. Dar directorii aceştia o duceau foarte bine : trăiau din şantaje. Unul simţea nevoia să-şi etaleze „cultura" şi se exprima cam aşa :

— A venit la mine Braniştе cu un articol. I-am spus : cît ceri pe el, atît îţi dau. Eu în chestii *banale* sînt *filotim !*

Sau :

— L-am întîlnit pe Enăşescu. Vai de capu' lui ! I-am dat un pol şi i-am spus : în fiecare zi am să te *onorez ;* te iau sub *pelerinajul* meu !

Sau :

— Mi-a dat, dom'le, poetul Ciclop o poezie... Bună, n-am ce zice, da-i prea scurtă !

Cineva cutează :

— Păi e *sonet !*

— Sonet — sonet, da' putea să fie mai lungă !

Sau :

— Am fost aseară la teatru. Mi-a plăcut *Hamletu'* ăsta ! Da' ar fi avut succes mai mare dacă îi mai ardea francezu' nişte glume ! Să mai rîdă puţin publicul.

Alt tip, un mare negustor din strada Lipscani, venea în fiecare după-amiază căutîndu-l pe A. de Herz, dramaturg de mare succes, pe vremuri. Venea ca să-l pisezе cu proiectele sale de... reformă financiară.

A. de Herz, care habar n-avea de finanţe, îl asculta şi-l aproba cu gîndul aiurea.

— Da, da, spunea el, ideea e grozavă.

— Ei, atunci... să faci din ea o piesă de teatru ! Ai ideea, restul merge ca pe roate !

Într-o zi, sătul să-l tot asculte, l-a sfătuit :

— Du-te la Caton Theodorian, el e şi mare om de finanţe şi dramaturg, mai ceva ca mine, şi o să colaboraţi.

— Crezi ?

— Sînt sigur !

Caton Theodorian a scris puţin, dar s-a lăudat mult. Era un ins plin de el şi pe deasupra purta monoclu.

Negustorul începu să-l pisezе zi de zi cu reformele sale financiare. Atîta l-a sîcîit încît Caton Theodorian a evadat de la Capşa...

Cîteodată întîrziam seara, ascultînd versurile lui Fundoianu. Era foarte tînăr pe-atunci (22 sau 23 de ani) şi îşi făcuse o cultură bogată. Aidoma lui Ion Minulescu era în curent cu cele mai noi producţii literare din lume, îndeosebi cu cele din Franţa. Ne vorbea despre poeţi şi scriitori de care Capşa auzea pentru întîiaşi dată : Proust, Gide, Breton etc.

Ion Barbu era, pe-atunci, un tînăr matematician foarte studios şi un poet încă necunoscut.

Preţuit era, doar, în cercul nostru restrîns, al *capşiştilor* şi al *Sburătoriştilor.*

Venea la cafenea încruntat, se aşeza la masă şi comanda... o banană (mai tîrziu, ajuns profesor universitar şi poet al cărui geniu devenise notoriu, Barbu comanda... zece banane).

Nu prea avea prieteni. De altfel, nici nu-i căuta. Se aşeza la masă, scotea cîteva foi de hîrtie şi se afunda în scris. Formule algebrice ? Versuri ? Poate şi unele, şi altele.

Într-o noapte, după ce am colindat cu el cîteva localuri, spre crăpat de zi, mi-a spus că după ce va publica o carte de poezii — una — se va sinucide.

Relatîndu-i această mărturisire lui Tudor Vianu, solemnul nostru contemporan mi-a spus :

— Tu nu l-ai înţeles bine pe Barbu. Şi mie tot aşa mi-a spus. Se va sinucide ca poet — ăsta-i sensul, va continua să trăiască şi să rămînă ca matematician !

Tudor Vianu a avut dreptate !

De cine îmi aduc aminte cu emoţie e Bogdan Amaru.

A fost un talent viguros, un nabab al metaforei, un extraordinar minuitor al unei proze personale care, din păcate, nu s-a convertit într-o operă masivă : Bogdan Amaru a murit prea devreme. Mare, adîncă, netărmurită durere am încercat la prematura sa trecere pe tărîmul celălalt...

O VIZITĂ LA ŞCOALA DE SPIONAJ NR. 27

de Pierre DAC

Vicepreşedintele : *Domnule preşedinte, un porumbel vrea să stea de vorbă cu dumneavoastră.*

Preşedintele : *Un porumbel ?*

Vicepreşedintele : *Da, dar, scuzaţi, un porumbel călător.*

Preşedintele : *Ei bine, să intre. Bună ziua, domnule Porumbel ; scuzaţi-mă, nu sînt obişnuit să stau de vorbă cu semenii dumitale şi nu ştiu nimic din limba porumbeilor... Doriţi puţin porumb ?*

Porumbelul : *Dacă nu vă deranjează, aş prefera un deget de vin...*

Preşedintele : *Ah, bine... Atunci nu sînteţi un porumbel veritabil ?*

Porumbelul : *Da şi nu. Sînt mai degrabă un om deghizat în porumbel.*

Preşedintele : *Tocmai, îmi spuneam şi eu... Am mai văzut porumbei, dar de 0,75 m înălţime... În sfîrşit, domnule, o să-mi explicaţi de ce v-aţi deghizat ca porumbel ? Carnavalul a trecut...*

Porumbelul : *Mai încet... Sînteţi sigur de oamenii care vă înconjură ?*

Preşedintele : *Tot atît de sigur pe cît nu-s sigur de ei.*

Porumbelul : *Bine. Permiteţi-mi să mă prezint : M.X.-215 G. 7. Intelligence Service.*

Preşedintele : *Permiteţi-mi să vă felicit... Dacă n-aţi fi spus că sînteţi un fals porumbel, n-ar fi durat mult pînă să vă fi pomenit cu un mic stagiu în cratiţă. Mai ales că din cauza cravatei dumitale cu boabe mici de mazăre, iluzia e completă.*

Porumbelul : *Sst ! Uitaţi-vă pe aripa mea stîngă.*

Preşedintele : *Oh ! Iată un tub de aluminiu, care con-*

ține o hîrtie pentru mine. Să vedem ce spune: „Anana, bum a". Trebuie să fie un limbaj cifrat. Ah! păi, bineînțeles! Am priceput. Acum cîtva timp am adresat în numele S.D.I. o cerere pentru a vizita școala de spionaj nr. 27, filială a Biroului central al lui Intelligence Service. Și tocmai această autorizație îmi parvine prin mijlocirea onorabilului porumbel... Vă mulțumesc, domnule... eh, Cum?

Porumbelul: Julien Pană, strada Zborului, din Porumbești.

Președintele: Atunci ce am de făcut, domnule?

Porumbelul: Vreți să luați, domnule președinte, de sub aripa mea dreaptă instrucțiunile ce vă sînt adresate, cu itinerarul de urmat pentru a ajunge la locul desemnat? Plec pentru a anunța sosirea dumneavoastră. Vreți să aveți amabilitatea de a-mi deschide fereastra? E mai bine să ies pe acolo... Ar părea mai verosimil...

* * *

Cîteva ore mai tîrziu, în plin cîmp, într-un loc care ar fi dat fiori oricui. Natura are aerul că a fost fabricată pe de-a întregul. E mai cu seamă un cîmp care seamănă, ca două picături de apă, cu un comisariat de la siguranța națională. Dar platanul își pune tocmai o cracă pe gură pentru a recomanda discreția.

Președintele: Nici o vorbă domnilor, nici un gest în afara indicațiilor mele. Uite, să consult instrucțiunile. „Cățărați-vă în părul de la stînga noastră". Portar, ia ajută-mă să mă urc. Bine, mulțumesc. „Sprijiniți-vă pe-a șasea pară de pe craca a patra". Ulultor! E o pară de cauciuc. „După asta, apăsați energic pe mărul lui Adam al celui de-al treilea străjer situat sub al doisprezecelea bulgăre de pămînt pornind cu piciorul drept de la copac în direcția sud-sud-est". Chiar așa e, uite-l pe străjerul despre care e vorba. Apăsați deci pe-al său măr al lui Adam.

Străjerul: Aoleu!

Președintele: Ah, l-am nimerit bine, strigătul străjerului a făcut să răsune o sonerie în depărtare. E uimitor... Un strat de țelină și napi se ridică, lăsînd să se vadă intrarea într-o subterană în care o să pătrundem.

O voce: Opriți-vă!

Președintele: De unde vine această voce?

Vocea: La stînga împrejur. Așezați-vă unul în spatele celuilalt, pe patru șiruri; al treilea șir la nivelul primului. Sprijiniți-vă de zid. Închideți ochii.

Președintele: Foarte curios. Împins de noi, zidul s-a deplasat și iată-ne acum într-o imensă sală decorată cu o frescă reprezentînd un voiajor comercial, victimă a unei întoarceri de manivelă... Ah! dar iată-l pe porumbelul nostru... De data asta e camuflat în andive cu sos și e însoțit de un gentleman îmbrăcat cu un costum care imită atît de bine fripturа de vacă încît te poți înșela.

Porumbelul: Domnilor, vă prezint pe 1 242 RB 7, care va face onorurile casei. Dar, mai întîi, o mică formalitate de îndeplinit... Vă rog să treceți unul după altul sub această găleată din tablă galvanizată care e atîrnată aici.

Președintele: Vreți să-mi explicați de ce e obligatorie această lovitură pe craniu?

Porumbelul: E găleata secretului, domnule, și oricine intră aici trebuie să treacă pe dedesubt.

Președintele: Așadar, e o școală de spionaj aici?

Omul: Poate...

Președintele: Sînteți mulți?

Omul: Ceva mai mult.

Președintele: Niciodată mai puțin?

Omul: Niciodată.

Președintele: Și ce este contraspionajul?

Omul: Este spionajul în fața căruia s-a pus cuvîntul contra...

Președintele: Dumnezeule! M-am ars la un radiator.

Omul: Atenție, domnule, nu vedeți că radiatorul e bolnav?

Președintele: Bolnav?

Omul: Da, e numărul 4327 JG, are o febră grozavă. La noi, îndată ce un elev are febră, e pus să îmbrace costumul reglementar nr. 2 de radiator și, prin intermediul unei întreprinderi de încălzire centrală care e la ordinele noastre, este instalat în salonul unei ambasade sau unui consulat străin, pentru ca să poată culege informațiile fără a trezi bănuieli.

Președintele: Și nu s-au întîmplat niciodată accidente?

Omul: Rar. În ultima vreme totuși am avut un neajuns: agentul TR 4 63—54 s-a lăsat prins, în mod stupid, mîncînd un sandviș. Un radiator care mănîncă un sandviș, asta trezește neîncrederea...

Traducere de V. ONOFREI

Contribuție la studiul furtului în viteză

O GLUMĂ POLIȚISTĂ

de Nelu IONESCU

1

Datorită telefonului colonelului Bog, directorul închisorii m-a primit excelent. Entuziasmul lui a scăzut însă vizibil cînd, din teancul de dosare privind infractorii recidiviști l-am ales pe cel al lui Dobre. E adevărat, Dobre era un client pe constanța căruia instituția, condusă de directorul aici de față, putea conta; e adevărat, Dobre era un as al furturilor în viteză; totuși, Dobre rămînea un puneas de duzină.

Am încercat să mă explic și i-am vorbit, circa un sfert de oră, directorului, despre pasiunea mea pentru cine-vérité și, cu asta, am reușit

să-mi pierd orice urmă de importanță în ochii domnici-sale.

Mi-a promis că-mi va telefona, cu o zi înainte, ora precisă cînd Dobre va fi eliberat, m-a condus pînă la ușă și chiar mi-a zîmbit, dar ar fi însemnat să fiu prostește de închipuit să nu-mi dau seama că toate amabilitățile astea lui Bog îi erau adresate.

2

Din clipa în care a ieșit pe poarta închisorii m-am ținut scai de Dobre, nici mai mult, nici mai puțin de 19 zile. Plictisitor, groaznic de plictisitor! Îmi venea să las totul dracului, cînd în sfîrșit, minunea s-a produs.

Și-acum, a venit momentul să vă întreb: știți ce sînt furturile în viteză?

Mă îndoiesc! Nici chiar victimele lor nu sînt în stare să explice, pe urmă, ce s-a petrecut cu ele. Și nici chiar eu, care îmi îngădui să vă întreb, nu știam înainte de seara aceea, cînd Dobre s-a decis să-și reînceapă activitatea profesională.

Ca „fruct de cules" și-a ales un vînzător ambulant de lozuri în plic. Directorul închisorii avea dreptate: Dobre este un mediocru.

Vînzătorul ambulant de lozuri în plic nu-i decît o loterie pentru pungile modeste. Dar o loterie care te urmărește peste tot. În piață, pe stradă, în magazine, în trenuri, tramvaie sau autobuze. Vînzătorul ambulant de noroc întîrzie noaptea prin restaurante, fiindcă este interesat — partea lui de cîștig depinde direct de numărul, mai mare sau mai mic, de bilete vîndute. În asta constă virtutea și pîinea lui. Este un remizier. Și de aceea îl poți vedea, întorcîndu-se spre casă, noaptea tîrziu.

Sub brațul drept își ține, strîns lîngă corp, geanta, poate de piele, dar cel mai adesea de mușama, în care are banii încasați pe biletele vîndute și — subînțeles — restul biletelor nevîndute. Banii îi va depune a doua zi, la prima oră, la casieria agenției centrale. Pînă atunci însă e nevoit să-i țină asupra sa. Cercetează cu grijă strada, dar nu vede pe nimeni. Vînzătorul nostru e mulțumit. Pustietatea este preferabilă unor necunoscuți.

Strada este lungă, bine luminată, vînzătorul a privit înainte și înapoi, și-acum calcă mai sigur. Deodată însă, simte ceva nedefinit iscîndu-se și venind peste el din spate. Ca o formidabilă rafală de vînt sau ca un automobil în mare viteză, dar fără absolut nici un zgomot. E tot ce poate să înțeleagă, fiindcă după aceea cade ușor și fără nici un strigăt, pe trotuar sau în mijlocul străzii — de obicei merge prin mijlocul străzii, ca să fie cît mai departe de case și umbrele lor.

Cînd se trezește, simte o durere, de altfel nu prea grozavă, în moalele capului și o confuzie în gîndire, care nici ea nu ține prea mult. Firește, primul gest de luciditate este căutarea genții. N-o găsește, se amărăște, dar se mîngîie cu gîndul că a scăpat el. A doua zi ori după temperamentă chiar atunci, noaptea, povestește întîmplarea la o circumscripție de miliție. Bineînțeles, fără să poată da vreo lămurire cu privire la persoana atentatorului sau atentatorilor. Aceasta este participarea victimei la un furt în viteză.

Participarea atentatorului este cu mult mai serioasă. Implică răbdare, disciplină, antrenament tehnic, inițiativă. E adevărat, și avantajele sînt altele.

Să nu vă închipuiți că, atunci cînd l-am văzut pe Dobre repezindu-se la nenorocitul ăla de vînzător, lăsîndu-l jos și ștergînd putina cu geanta lui, m-am apucat să intervin. Nu-s un om cu frămîntări morale, mi se pare o impietate să deranjezi cursul istoriei și, la urma urmei, pîndeam de 19 zile și nopți atacul ăsta. Nu de altceva, din dragoste pentru ciné-vérité. Cu alte cuvinte, eram prea preocupat să găsesc unghiurile cele mai favorabile pentru obiectivul aparatului meu de filmat ca să mai am timp să mă gîndesc la loviturile căzute pe capul bietului vînzător.

Și-apoi, Dobre ăsta îmi făcea — fără să știe — un serviciu: îmi oferea toată cultura, toată tehnica sa, căci, de-abia cînd am developat filmul și l-am rulat de vreo cîteva ori cu încetinitorul mi-am dat seama că atît de disprețuitul furt în viteză implică o știință și un antrenament deosebite.

Intuisem bine, nu-mi pierdusem cele 19 zile în zadar, directorul închisorii se dovedise un nătărău, într-un cuvînt, aveam toate motivele să mă simt bine dispus și generos.

Așa se face că, în aceeași noapte, i-am făcut o vizită lui Dobre. L-am invitat la mine acasă, l-am rulat și lui filmul, iar a doua zi, cei de la miliție au avut o mare surpriză, chiar de dimineață: vechiul lor amic Dobre le-a adus o geantă cu lozuri și bani, din care nu lipsea nimic, geanta pe care Dobre susținea că o găsise pe stradă în zori, cînd se ducea să-și cumpere niște lapte. Din pricina ulucelii, milițienii s-au purtat atît de frumos cu Dobre — se pare că i-au și mulțumit — încît omul a început să bănuie că viața cinstită poate totuși oferi și bucurii.

3

Din pricina furtului de la pinacotecă, colonelul Bog m-a sculat la două și zece noaptea. Mi-a făcut o mare plăcere. De fapt nu prea înțeleg ce rost a avut să mă amestece tocmai pe mine în afacerea asta: cele două tablouri erau cotate la un preț enorm de către experți, dar mie nu-mi plăceau de loc.

Furtul se petrecuse abia de jumătate de oră. Miliția a fost sesizată imediat fiindcă autorul lui fusese surprins de un paznic, tocmai cînd escalada, spre stradă, grilajul care înconjura clădirea pinacotecii. Paznicul îl somase, alergase după el, și chiar trăsese trei focuri de revolver, dar distanța era prea mare, nu reușise să-l nimerească și hoțul, cu tablouri cu tot, reușise să dispară.

Cu toate că Bog povestea frumos, cu toate că era vorba și de împușcături, am toate motivele să cred că în fotoliul — periculos pentru cei ca mine, adică făcuți să doarmă — eu, într-adevăr, dormeam.

Nu m-a înviorat nici soneria destul de stridentă a telefonului de pe biroul lui Bog. Abia veștile spuse lui Bog au avut darul să mă învioreze întrucîtva.

4

Tot în noaptea aceea, alt agent de pază, unul de la o ambasadă, auzise, în clădirea ambasadei, o împușcătură. Se alarmase, dar degeaba, nu se întîmplase nimic prea grav. Unul dintre funcționarii ambasadei — vînător pasionat — pe cînd își curăța una din armele din colecție, avusese o surpriză: arma se descărcase. Desigur, un cartuș uitat pe țeavă. Spaimă mare, din fericire însă urmări nu prea grave — doar o zgîrietură destul de adîncă și dureroasă la un braț. Fusese chemat un medic care-l pansase, și apoi toată lumea se culcase iar.

Să te culci, ce fericire!

5

L-am rugat pe Bog să-mi afle numele tuturor celor care, a doua zi, plecau peste graniță; l-am stă-

tuit să dea imediat un anunț care să apară chiar în gazetele de dimineață, anunț prin care marele public să fie informat despre furtul de la pinacotecă și să fie invitat să ajute miliția cu orice informație de natură a duce la descoperirea autorilor — fiindcă eu altă șansă nu mai vedeam pentru depistarea lor — și, împăcat, am adormit.

După o jumătate de oră tot glasul lui Bog m-a trezit. Cu toate că eram așa cum mă lăsase el, în fotoliul lui, adică îmbrăcat, mi-a țipat că-s dracul gol și că prinsesem bine firul: sărmanul funcționar de ambasadă, care se rănise cu arma de vînătoare, își rezinuse un bilet de avion pentru o linie internațională.

L-am sfătuit să-i cotrobăiască bine, înainte de plecare, prin bagaje; lui să-i ia tablourile, iar pe mine să mă lase să dorm în continuare.

Aici, Bog mi-a țipat să nu fac pe deșteptul, că la atîta îl duce pe oricine capul și, în general, a făcut o criză de nervi. Iar cînd mi-a spus totul, i-am dat și dreptate: pur și simplu, valiza iubitorului ăla de artă era declarată diplomatică.

Cu alte cuvinte, nu se putea umbla la ea, doar pentru că îmi trăsnise mie prin cap să fac o legătură între furtul de la pinacotecă și accidentul lui cu pușca de vînătoare.

Vestea asta nu mi-a făcut nici o plăcere, simțeam că noaptea mea normală de somn este din ce în ce mai mult pusă sub semnul întrebării. Am căutat să salvez din ea cît mai putea fi salvat. De aceea, l-am rugat pe Bog să mă mai lase să dorm în fotoliul lui încă 10 minute, doar 10 minute, iar dacă n-o să se îndulocșeze pînă atunci de chinurile mele, are tot dreptul să mă trezească chiar el. Bog a mormăit ceva printre dinți — mi-a făcut impresia că ceva foarte urît — dar a stins lumina și-a ieșit din birou.

Împotriva speranțelor mele însă exact după 10 minute, a reapărut. Mi-a băgat lumina în ochi și a zbierat la mine de parcă întrasem în anchetă și trebuia să recunosc tot.

Pe scurt, vroia să știe dacă am vreo idee. Atunci, m-am revoltat. I-am spus că n-am idei, că vreau să dorm, că eu nu-s făcut pentru munci de noapte, fiindcă maică-mea m-a făcut plăpînd, și-am încheiat, cerîndu-i o coală de hîrtie și-un stilou.

El s-a grăbit să mi le dea, probabil spera c-am să-i fac acolo cine știe ce plan de bătălie. Am mîzgălit cîteva fraze cu caligrafia mea celebră și i-am înapoiat stiloul și hîrtia.

Bog a citit-o, s-a înroșit, a zis că-s dement, și, ca să nu se lase mai prejos, mi-a aprobat-o. Era demisia mea.

Nu era frumos să-l las pe Bog în așa încurcătură, dar prea mi-era somn. Am și pornit, de altfel, imediat spre casă. Am mai trecut doar pe la o tipografie care mi-era în drum. Țineam să dau mîna cu un meșter. Mîna în care aveam o hîrtie de 10. Meșterul mi-a arătat foile gazetei care urma să fie vîndută în zori. Pe una dintre ele era trecut anunțul cu privire la furtul de la pinacotecă. L-am rugat pe meșterul acela să-mi dea un exemplar din gazetă, lucru pe care el l-a făcut cu cea mai mare plăcere, altfel nu-mi explic de ce m-a invitat să mai trec pe acolo cînd oi avea o nevoie. I-am mulțumit, am băgat în buzunar coala aia care mai mirosea încă a cerneală, m-am dus acasă și m-am trîntit în pat.

6

A doua zi, la aeroport, m-am suit în turnul de observație. De acolo l-am văzut pe Bog și încă vreo cîțiva băieți de-ai lui. Aveau niște figuri pleoștite de parcă așteptau, fără posibilitate de împotrivire, să le pice vreun avion exact în cap. Le-am urmărit privirile și toate s-au adunat, cu precizie, pe valiza din mîna unui tip, destul de scorțos îmbrăcat, și care avea mîna cealaltă, cea fără valiză, cam țeapănă. După treaba asta, m-am declarat, singur, satisfăcut, și-am coborît din turn. Și-am stat ascuns, treaba mea unde, exact pînă cînd tipul cu brațul țeapăn se îndrepta spre avion. Atunci m-am purtat exact ca Dobre, cel pe care-l pîndisem 19 zile să-l filmez. Cînd s-a dezmeticit ăla cu mîna țeapănă, toată lumea, în general, și chiar și Bog — eu reușisem să dispar.

Bog era lîngă victima mea — un funcționar de ambasadă, după cîte spuneau unii — și încerca să-l calmeze, asigurîndu-l că hoțul va fi prins, cînd, tocmai atunci, l-am chemat eu la telefon. A venit valvîrtej. I-am spus unde sînt, i-am spus că nu-mi dau prea bine seama ce-aș mai putea face eu, dar că el ar proceda foarte bine dacă m-ar aresta.

Lucru pe care Bog s-a și grăbit să-l facă. Apoi, a anunțat pompos că oamenii lui l-au prins pe infractor și că păgubașul îl poate însoți să-și recapete valiza.

Desigur, înainte de a veni Bog să mă înșface, am rugat tot pe unul dintr-ai lui să-mi pună niște cătușe. Încît Bog cînd a văzut că mă și arestasem, a făcut ochii cît cepele.

Mi-a smuls valiza din mînă și i-a dat-o tipului ăla scorțos, rugîndu-l să verifice dacă lipsește sau nu ceva. Eu am protestat, doar nu avusesem timp să umblu la ea. Bog însă mai ales fiindcă funcționarul acela de ambasadă zbierase — înainte de a fi prins eu — că înăuntru sînt documente care reprezintă un bagaj diplomatic inviolabil și ceruse să nu-i fie deschisă valiza nici chiar de miliție, a insistat să verifice el însuși și singur, dacă nu cumva îi lipsește ceva. Ăla n-a mai avut ce face și s-a executat. A deschis valiza, a aruncat o privire înăuntru, s-a îngălbenit deodată, dar a închis-o, a făcut ceva cu mușchii gurii, despre care unii au zis că ar fi putut fi interpretat ca un zîmbet, și i-a spus lui Bog că totul e în ordine. Apoi s-a uitat lung la mine și-a declarat că n-ar face un asemenea lucru în alte condiții dar, dat fiind conținutul special al valizei, este obligat să ceară trimiterea în judecată și aspra mea condamnare.

Bog l-a asigurat că instanțele noastre judecătorești îmi vor da pedeapsa cuvenită și că, de altfel, el va avea grijă să comunice ambasadei o informare privind judecarea și condamnarea mea.

Cu aceste cuvinte ne-am despărțit. Plecarea avionului fusese și așa prea mult întîrziată. Ultima privire a funcționarului a fost către mine. Cum nu sînt rănchiunos, i-am zîmbit și i-am făcut cu ochiul. Am simțit că de-abia acum l-am dat gata, că l-am dezorientat și că mă reconsideră.

El a plecat cu avionul, eu, cu duba miliției.

7

În prima instanță am ieșit destul de bine, mi-au dat doar trei luni de închisoare corecțională. Și totuși nu mă simțeam mulțumit. Era prea puțin!

Nimerisem tocmai în închisoarea către al cărei director mă recomandase Bog și m-am gîndit să profit de această cunoștință. I-am cerut o audiență, mi-a acordat-o și, cînd am

rămas numai cu el, l-am rugat să-i comunice lui Bog că-l rog să uzeze de toată trecerea lui ca să mi se majoreze pedeapsa la cel puțin șase luni.

Directorul m-a invitat, cu mult umanism, să-i spun dacă nu prefer să consult un bun psihiatru. Omul ăsta iar nu înțelegea nimic. Ar fi fost stupid să ratez o atît de minunată ocazie de instruire directă de la cadrele de înaltă specializare pe care le avea el adunate acolo. I-am amintit că doar pentru însușirea cunoștințelor lui Dobre trebuiseră să alerg 19 zile. Or, acolo erau specialiști cu o pregătire mult superioară și mult mai diversificată decît a tehnicianului unilateral care era Dobre. Și tot așa, eu am insistat, directorul i-a comunicat doleanțele mele fierbinți lui Bog, iar Bog m-a înțeles. Procuratura a făcut recurs și a doua instanță de judecată mi-a dublat pedeapsa. Mă așteptau șase luni de perfecționare.

A, da! Bog s-a ținut de cuvînt și a anunțat și ambasada scorțosului ăluia. Încît, pînă la urmă, toată lumea a fost mulțumită.

O ZI CU GHINION

de Henry SLESAR

Toate micile nenorociri ce pot fi văzute la cinematograf : toastul ratat, parbrizul țăndări, coaja de bană alunecoasă și periculoasă, toate astea păreau să se abată asupra Charlottei Beckwith, proaspăt căsătorită. După cîțiva ani de căsnicie, soțul său, Kenny, își dădu seama că și la o vîrstă mai coaptă Charlotte va fi o menajeră stîngace și ghinionistă.

Așa se întîmplă și în ziua aceea...

Kenny, care lucra la serviciul de reclame al unei firme industriale, era preocupat de o schimbare de orientare în instituție. Patronul, George Lederer, hotărîse schimbări radicale în echipa sa. Pînă aici, aceste modificări nu-l atinseseră pe Kenny și nici salariul său stabilizat încă de acum doi ani. Pentru a-l mări, Kenny acceptase lucrări suplimentare la redacția de campanii publicitare — adică un soi de lucru de „negru" pe care dl. Lederer l-ar fi dezaprobat în mod energic. Dar Kenny avea nevoie de bani. Era mereu ceva de reparat, un parbriz de înlocuit, de plătit o rată de asigurare pentru accident.

Ceea ce Charlotte descrise mai tîrziu ca, probabil, cea mai îngrozitoare zi din viața ei (mă întreb oare de ce „probabil"), fu o zi însorită de început de iulie. Totul începu după-amiază la ora două și jumătate, printr-un telefon dat de Kenny.

— Charlotte, ascultă-mă. Lederer tocmai a ieșit din biroul meu. M-a anunțat că astă-seară e liber, nevastă-sa fiind în vacanță, iar tipul cu care avea întîlnire a luat avionul spre Oshkash sau așa ceva.

Charlotte nu înțelese nimic din acest discurs și Kenny îi explică răbdător :

— Amintește-ți ce ți-am povestit acum două săptămîni... Lederer mi-a spus că ar veni cu plăcere să ia masa cu noi dar nu știe cînd e liber. Îți dai seama ce înseamnă asta cu toate evenimentele ce se petrec acum ? Dacă patronul vrea să vină să mănînce... În sfîrșit, nu contează, vine și trebuie să facem totul cum e mai bine.

— Dar, Kenny, nu poate veni astă-seară, se smiorcăi Charlotte, știi bine că hotărîserăm să mîncăm ce-a rămas din puiul de ieri.

— Trebuie să facem mai mult decît asta. Cumpără un cîrcan sau ceva în genul ăsta, prepară cartofii care sînt specialitatea ta, cartofi umpluți cu cremă.

— Kenny, e aproape trei !, murmură Charlotte, n-am timp !

— Caută să faci cît mai bine, iubito. Ah, uitam, Lederer spunea că va veni în jurul lui șapte, dar eu risc să întîrzii un pic. Trebuie să-l văd pe Joe Frame cu privire la broșura aceea și voi fi probabil reținut. Vin îndată ce scap, dar prepară cîteva sandvișuri pe care i le vei servi cu aperitivul, ca să nu se plictisească.

— Vrei să spui că va trebui să-l primesc singură, gemu Charlotte. Kenny, nu poți să-mi faci una ca asta.

— Voi fi probabil acolo, nu te neliniști. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu-i spune unde sînt. Nici un cuvînt. Nu-i vorbi de Joe Frame lui Lederer... Dacă ar ști că pregătesc o broșură pentru concurentul său numărul unu, am putea spune adio bănuților noștri. Înțelegi, Charlotte ?

— Dar Kenny... oftă Charlotte.

Kenny, totuși, nu mai avea nimic de spus. Înăbușindu-și cîteva suspine, Charlotte închise telefonul și se grăbi spre rafturile cu provizii. Găsi din fericire un muștei în frigider, legume și cartofi în sacoșă. Masa devenea o problemă rezolvabilă, dar gîndindu-se la sandvișuri fu cuprinsă de panică ; nu făcuse așa ceva în viața ei. În sfîrșit unse pe biscuiți sărați mici bucăți de sardele, tomate și ouă tari, acoperind amestecul cu cremă de brînză.

Sandvișurile îi luară o oră prețioasă, cartofii umpluți alta, curățatul, îmbrăcatul și machiatul încă două, rămînîndu-i încă treizeci de minute pînă la sosirea lui Lederer. Dar, întrînd în bucătărie pentru a supraveghea umplutura cartofilor săi, își dădu seama că a uitat să cumpere pîine, că nu avea desert, nici vin, nici o față de masă prezentabilă, nici zahăr pentru cafea, nici cafea.

Supermagazinul era la cinci minute distanță ; Charlotte nu putea să nu se ducă. Ținînd seama de starea nervilor săi și de realizările din acea după-amiază, era remarcabil faptul că reuși să facă drumul fără incidente. Trecu pe la casă într-un timp record și se afla pe drumul de întoarcere la șapte fără zece, amețită de un sentiment de triumf.

O încîntătoare împrejmuire acoperită cu tufe de măceși separa casa familiei Beckwith de stradă și o ascundea parțial privirilor indiscrete. În momentul în care Charlotte coti pe alee, mașina ei zgudui violent spatele unui Lincoln care tocmai intrase înaintea ei. Portbagajul era armonică, farurile — sparte, parbrizul — țăndări.

Charlotte, aiurită mai întîi, își vărsă apoi furia spre necunoscutul care își garase mașina în grădina sa fără să fie invitat. Dar cînd intrusul își făcu apariția vorbindu-și lui însuși, ea înțelese că era evident vorba de dl. Lederer. Se grăbi spre el, bîlbîind scuze.

— Totul e bine, spuse el caritabil, dar vocea îl trădă. Totul e bine, doamnă Beckwith, vă garantez. Sînteţi asigurată, nu-i aşa... Kenny este acasă?

— Nu, răspunse Charlotte cu un nou tremur în glas, dar trebuie să vină dintr-o clipă în alta. Intraţi deci, domnule Lederer, pariez că nu veţi refuza să beţi ceva.

— Într-adevăr, mă simt capabil de asta, răspunse el, cu un glas pe care Charlotte l-ar fi admirat, probabil, dacă-ar fi fost mai calmă.

În salon, Charlotte îl puse pe divan şi se duse să caute coctelul. Charlotte ar fi fost incapabilă să prepare unul, chiar sub ameninţarea unui revolver, dar Kenny lăsa băutura întotdeauna în shaker. Charlotte umplu un pahar şi aduse invitatului amestecul călduţ. Dl. Lederer îşi mulse buzele şi luă o înghiţitură. Ochii se măriră, gîtlejul emise un fel de gîlgîit.

— Oh, Dumnezeule, reluă Charlotte, cred c-ar fi trebuit să pun cuburi de gheaţă.

— Nu, răspunse dl. Lederer cu o voce răguşită, nu, e perfect aşa.

Dar puse paharul alături şi luă o ţigară. Charlotte înşfăcă îndată bricheta de pe birou şi avansă în direcţia fumătorului învîrtind inconştientă rotiţa. Flacăra ţîşni şi înroşi vîrful nasului domnului Lederer. Acesta emise un scheunat şi îşi protejă arsura cu mîna stîngă.

— Oh! Sînt atît de dezolată, strigă Charlotte. Dar, v-am ars nasul.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, reluă Lederer scoţîndu-şi batista.

— Dar nasul dumneavoastră e absolut negru! Mă duc să caut unt.

— E un pic negru din cauza fumului, nimic altceva.

— Dar eu simt miros de ars! Ce miros groaznic!...

— Nu cred să fie de la nasul meu, doamnă Beckwith, vine mai degrabă din bucătărie.

Charlotte păru şi mai nenorocită de această sugestie şi se grăbi să vadă ce se întîmplase cu cartofii. Tuberculii nu mai erau decît bucăţi de cărbune chircite. Drumul la bucătărie îi aminti Charlottei de sandvişuri, pe care le aduse în sufragerie unde Lederer, aşezat pe marginea unui scaun, părea pe punctul de a se pregăti de plecare.

— E aproape şapte şi douăzeci, spuse el, nu-i puteţi telefona lui Kenny, doamnă Beckwith?

— Mi-e imposibil să-l chem de la lucru, răspunse ea cu un aer încurcat. Sînt sigură că va fi aici în două-trei minute.

— Oh, dar la ora asta nu mai lucrează, a plecat de la serviciu.

— Ştiu, dar acum nu lucrează acolo. Trebuie să-l vadă pe cel pentru care scrie acum o broşură: domnul Frame.

Batista căzu de pe nasul înnegrit al lui Lederer.

— Joe Frame? Kenny s-a dus să-l vadă pe Joe Frame?

— Redactează o revistă pentru el. Munceşte enorm. Kenny lucrează atît, nici nu vă închipuiţi... Apoi, deodată, amintindu-şi avertismentul lui Kenny: Oh, nu voiam să spun asta!, reluă ea cu un ton disperat, nu voiam să spun, domnule Lederer.

— Deci Kenny lucrează pe ascuns pentru Joe Frame? Iată o noutate plăcută, doamnă Beckwith, o noutate foarte plăcută.

— Vă rog nu-i repetaţi lui Kenny ceea ce v-am spus. Nu aveam intenţia. Şi el îmi recomandase...

— De asta nu mă îndoiesc.

— Vă rog, domnule Lederer, luaţi un sandviş, propuse Charlotte, ca şi cum a-l face să mănînce ar fi putut să şteargă amintirea cuvintelor sale.

— Iată noutăţi interesante, reluă Lederer luînd un sandviş. Vă sînt absolut recunoscător, foarte recunoscător, doamnă Beckwith. Aş vrea să vă spun ceea ce pregăteam pentru soţul dumneavoastră. Ceea ce pregăteam.

— Vă rog, nu fiţi supărat pe Kenny, spuse Charlotte gata să izbucnească în plîns. Încerca numai să cîştige ceva mai mult, atîta tot.

— Bineînţeles, reluă Lederer, umplîndu-şi gura, bineînţeles. Fiecare îşi caută un loc mai bun pe lume, nu-i aşa? Şi uite pe cine voiam să numesc director al serviciilor de vînzare. Şi uite mulţumirea lu care trebuia să mă aştept.

— Oh, vă rog, suspină Charlotte. Nici nu ştiam ce spun...

Lederer se întoarse spre ea pentru a-i răspunde. În loc de aceasta, vomită ceea ce tocmai înghiţise, ochii i se bulbucară, faţa îi deveni stacojie. Scotea zgomote teribile. Începu să tuşească, se sufoca, apoi alunecă de pe scaun şi se rostogoli greu pe covor.

— Ce-i?, strigă Charlotte. Pentru Dumnezeu, ce vă s-a întîmplat?

Îşi duse o mînă la gît, cu cealaltă arătă platoul cu sandvişuri şi ochii îngroziţi formulară acuzarea. Într-o clipită Charlotte îşi aminti că pusese un pateu alterat într-un vas de sticlă cu dulceaţă şi remarcase cît de mult semăna la culoare cu crema de brînză.

— Un doctor, urlă ea, ca şi cum ea însăşi ar fi fost victima. Căutaţi un doctor.

Lederer făcea mari eforturi pentru a se menţine în picioare, respira mai uşor acum după ce vomitase sandvişurile otrăvite. Se îndreptă clătinîndu-se spre uşă, încercînd să spună că-l va vedea pe Kenny a doua zi la serviciu.

— Nu, suspină Charlotte, nu, nu puteţi pleca astfel, domnule Lederer, nu puteţi.

Îl trase de braţ şi el opuse o slabă rezistenţă. Charlotte îşi dădu seama în acest moment că îl domina fizic. Scoase deci un papuc şi începu să-l lovească în cap. Nu avea încă nici un plan, dar se gîndea că aducîndu-l într-o stare de inconştienţă ar fi avut timpul necesar unor reflecţii mai adînci.

— Încetează, termină o dată, nebuno, urlă el, lasă-mă să trec... Lasă-mă să trec.

Era evident că lucrurile mersează un pic cam aşeparte. De aceea, Charlotte oftînd în nenorocirea ei, puse mîna pe candelabrul de bronz — cadoul de nuntă al mamei sale — şi lovi cu toată puterea în craniul chel al lui Lederer. Acesta încetă să mai lupte şi se prăbuşi pe jos. Pentru a se convinge că e mort de-a binelea şi nu-i va ameninţa fericirea conjugală, Charlotte îi mai aplică o lovitură. Îl tîri apoi pînă la uşa pivniţei şi lăsă corpul să se prăbuşească pe scara de lemn.

Kenny sosi zece minute mai tîrziu.

— Ce se întîmplă, întrebă el cu o voce suavă, parcurgînd cu privirea camerele goale. Unde-i Lederer?

Charlotte îl trase lîngă ea pe divan:

— Ascultă-mă, iubitule, aş vrea să-ţi spun ceva... Numai te rog să-mi promiţi că n-ai să te înfurii prea tare.

Traducere de Virgil BECEANU

HOȚUL DE CACTUȘI

de Karel CAPEK

Vreau să vă povestesc cum mi-a fost dat să prind un hoț de cactuși. Cum știți, bătrînul domn Holben este un renumit cultivator de cactuși, colecția lui numără — nu exagerez — 35 000 de exemplare, fără a mai pune la socoteală unicatele. Bătrînului domn îi face o deosebită plăcere să-și expună colecția ca să o vadă cît mai multă lume. „Holan — obișnuiește el să-mi spună — dragostea pentru cactuși este o pasiune nobilă, ea trebuie cultivată". Eu cred de altfel, că dacă un biet amator fără gologani vede — să presupunem — un Gruson auriu, care costă o avere, nu i se sfîșie inima la gîndul că nu-l va putea procura niciodată? Dar dacă bătrînul așa vrea, treaba lui. Anul trecut, am băgat de seamă că au început să ne dispară cactușii, și nu din soiurile obișnuite, ci tot exemplare rare. O dată ne-a dispărut un Echinocactus Wislizen, apoi un Graesner, după el un Wittia, adus tocmai din Costa Rica, pe urmă cîteva soiuri noi trimise de Fritsch, un Melocactus Leopoldi, unicat care de cincizeci de ani nu mai fusese adus în Europa, și în cele din urmă un Pilocereus Phimbriatus din San Domingo, exemplar unic în Europa. Deci hoțul era un cunoscător. Nu vă mai spun ce furios era bătrînul. „Domnule Holben — îl sfătuiesc eu — mai bine închideți sera și gata". „În nici un caz — urlă el — asta-i o pasiune nobilă, un bun al întregii societăți! Mai bine prinde-l dumneata cît mai repede pe nenorocitul de hoț!"

Cultivatorii de cactuși sînt ca o sectă de dervișI, la fel de obsedați și de pătimași. La noi există două secte de felul acesta: „Uniunea cultivatorilor de cactuși" și „Asociația cultivatorilor de cactuși". Prin ce se deosebesc, habar n-am. Poate că unii cred în nemurirea sufletelor de cactuși, iar ceilalți le aduc jertfe. O fi așa sau altfel, în orice caz cele două secte se dușmănesc de moarte. M-am dus la președinții ambelor secte și, povestindu-le ce s-a întîmplat, m-au informat confidențial că cine ar fi putut (după părerea lor, bineînțeles, un membru al sectei adverse) să fure cactușii lui Holben. Cînd le-am spus ce cactuși ne-au dispărut, amîndoi președinții m-au asigurat cu toată convingerea că nu poate fi vorba de cineva din tabăra cealaltă, pentru că acolo s-au adunat toți ignoranții, mărginiții și impostorii care n-au auzit în viața lor de Wislizen sau Graesner, ca să nu mai vorbim de Pilocereus Phimbriatus. Cît privește proprii membri, puneau mîna în foc pentru cinstea și corectitudinea lor. Absolut toți sînt incapabili să fure ceva — poate doar un cactus; însă dacă cineva ar fi procurat un Wislizen l-ar fi expus negreșit înaintea celorlalți, pentru închinăciune și alte ritualuri. Or ei, președinții, nu auziseră de așa ceva. La sfîrșitul convorbirilor noastre au considerat de datoria lor să mă informeze că dincolo de hotarele ambelor secte legale și admise, în natură există — ca să le spunem așa — cultivatori de cactuși sălbatici, neamul de oameni cel mai rău: din cauza anarhismului lor nu se pot încadra în nici o sectă moderată, fiind înclinați spre tot felul de erezii și excese. De la dînșii te poți aștepta la orice.

Întorcîndu-mă de la cei doi domni, m-am cățărat într-un superb arțar din parcul nostru și m-am pus să meditez. După părerea mea nu există loc mai bun pentru meditație decît copacii. Omul se simte acolo liber ca pasărea cerului, se leagănă ușor și pe deasupra privește totul din cel mai înalt punct de vedere. Cred că filozofii ar trebui să trăiască în copaci. Dar să revenim: sus în copac mi-a venit în minte un plan. Întîi am trecut pe la toți prietenii mei: „Băieți — i-am întrebat — n-aveți niște cactuși putrezi? Bătrînul domn Holben are nevoie pentru experiențele lui". Am strîns vreo două sute de „invalizi" și i-am cărat noaptea în sera noastră. Peste două zile am publicat în toate ziarele următoarea notiță:

Colecția de faimă mondială a domnului Holben este în primejdie.

Aflăm că o mare parte a serelor Holben este atinsă de o boală necunoscută, adusă, se pare, din Bolivia. Cei mai vulnerabili s-au dovedit a fi cactușii. Perioada de incubație este foarte lungă, apoi încep să putrezească rădăcinile și tulpina.

După zece zile — timp în care am stat ascunși ca să scăpăm de asaltul cultivatorilor de cactuși — am trimis la ziar o a doua notiță:

Colecția Holben va putea fi salvată?

Sîntem informați că profesorul McKenzie din Kew a reușit să determine ciudata maladie care a atins faimoasa colecție Holben. E vorba de o ciupercă tropicală — Malacorrhiza Paraquaensis Wild. Profesorul a recomandat un tratament simplu și eficace: stropirea exemplarelor contaminate cu tinctura Harvard-Lautsen.

Experiențele făcute pe scară mare în serele Holben au dat rezultate excelente. Tinctura Harvard-Lautsen poate fi procurată și la noi la...

În ziua cînd a apărut notița, la locul indicat se și postase un agent de poliție, iar eu stăteam lipit de telefon. După nici două ore îmi telefonează polițistul: „Domnule Holan, l-am prins". În zece minute eram acolo și țineam de guler un omuleț firipiriu, zgîlțîindu-l ca pe un copac.

— Stai, domnule, protestia el, ce ai cu mine? Am venit aici să procur faimoasa tinctură Harvard-Lautsen.

— Las'că știu eu cine a inventat faimoasa tinctură și boala necunoscută! Va să zică dumneata ești ticălosul care ne-a furat cactușii!

— Slavă Domnului că nu-i vorba de nici o boală!, a exclamat omulețul fericit. Mi s-a luat o piatră de pe inimă! Zece nopți n-am închis ochii de teamă că au să-mi moară toți cactușii.

Ținîndu-l bine de guler l-am suit în mașină și împreună cu polițistul ne-am îndreptat spre casa hoțului. Ce mi-au văzut acolo ochii, n-aș fi crezut niciodată! Omul locuia la mansardă, într-o cameră de trei pe patru. Într-un colț înghesuise o saltea, o măsuță și un scaun, iar tot restul era ocupat de cactuși — tot unul și unul.

— Care dintre exemplarele de aici au fost furate de la dumneavoastră?, mă întreabă polițistul.

Mă uit la hoț — tremură și își înghițea lacrimile.

— Nu văd nimic mai de soi, așa cum credeam. Puteți comunica la secție că pagubele nu depășesc cincizeci de coroane.

Cînd am rămas singuri, l-am spus hoțului:

— Ei, și-acum scoate tot ce ai furat de la noi!

El s-a uitat la mine implorator și cu lacrimi în ochi mi-a șoptit:

— Vă rog, domnule, nu s-ar putea să fac închisoare și să-mi lăsați cactușii?

— Nici pomeneală — am răcnit — întîi trebuie să ne înapoiezi tot ce ai șterpelit!

Cu o grijă infinită a început să aleagă bucată cu bucată — în total vreo optzeci. Nici nu ne dădusem seama că lipsesc atîția cactuși; omul se îndeletnicea cu treaba asta de un an. Mai mult din precauție — eram convins că nu-i mai rămăsese nimic de-al nostru — am țipat: „Cum, asta-i tot?" În clipa aceea i-a țîșnit din ochi un torent de lacrimi. Perpelindu-se ca pe jeratic, a mai scos un De Laiti alb și un Corniger de toată frumusețea și le-a adăugat la grămadă suspinînd:

— Jur că altceva nu mai am!

— Asta rămîne să mai vedem. Spune-mi mai bine cum de ai reușit să furi atîtea exemplare?

— Vedeți... mă travesteam în... femeie...

— În ce?!

— În femeie, vă rog să mă iertați.

— Dar de ce tocmai în femeie?

— Fiindcă nimeni nu bagă în seamă o femeie bătrînă. Și nimănui nu i-ar trece prin cap să o bănuiască. Femeile, domnule, au toate pasiunile posibile dar, niciodată nu le-a plăcut să facă colecții! Ați auzit dumneavoastră vreodată să adune timbre, insecte, incunabule sau altceva? Niciodată, domnule! Femeile n-au destulă răbdare, nu se lasă pradă pasiunilor. Sînt ființe prea lucide. Cea mai mare deosebire dintre bărbați și femei stă, după mine, tocmai în asta: numai noi sîntem capabili să facem colecții. Pentru mine, de exemplu, Universul nu-i altceva decît o colecție de stele; cîndva, un zeu, bineînțeles bărbat, s-a apucat să colecționeze lumi, de aceea sînt așa de multe. Ah, dacă aș avea eu spațiul și mijloacele lui! Știți, uneori inventez noi soiuri de cactuși și visez noaptea, la ele... De exemplu, un cactus cu puf auriu și flori albastre, l-am botezat Cephalocereus Nympha Aurea Racek — pe mine mă cheamă Racek, sluga dumneavoastră. Sau un Mammillaria Colubrina Racek, sau un Astrophitum Caespitosum Racek.

— Ia stai — l-am întrerupt eu — spune-mi mai bine cum ai transportat cactușii?

— În sîn — mi-a răspuns timid Racek. Înțeapă atît de plăcut!

Vă rog să mă credeți: după aceste cuvinte parcă nu mi-a mai venit să iau înapoi cactușii. „Știi ce facem?" — i-am propus. Te duc la bătrînul domn Holben, să facă ei ce o crede de cuviință.

Doamne, ce a fost cînd s-au întîlnit! Toată noaptea și-au petrecut-o în sere, luînd pe rînd toate cele treizeci și cinci de mii de exemplare. „Holan — mi-a spus încîntat domnul cel bătrîn — este singurul om care se pricepe în adevăr la cactuși". N-a trecut nici o lună și domnul Holben — cu lacrimi în ochi și cuvinte de binecuvîntare — l-a trimis pe Racek în Mexic după cactuși. Amîndoi credeau cu sfințenie că undeva pe acolo trebuie să crească Cephalocereus Nympha Aurea Racek. Peste un an am fost înștiințați că domnul Racek a murit ca un martir. A găsit la un trib un cactus sfînt, Chiculi, pe care ei îl cred fratele zeului lor suprem, și nu se știe ce s-a întîmplat: ori nu l-a cinstit cum se cuvine, ori, pur și simplu, l-a furat. Înfuriați și jigniți, drăguții de indigeni l-au legat fedeleș și l-au așezat pe un Echinocactus Visnaga Hooker — un cactus mare ca un elefant, plin de țepi cît baioneta și acolo bietul nostru compatriot, abandonat destinului său, și-a dat duhul.

Traducere de Alina CIUREZ

UMOR DE PESTE HOTARE

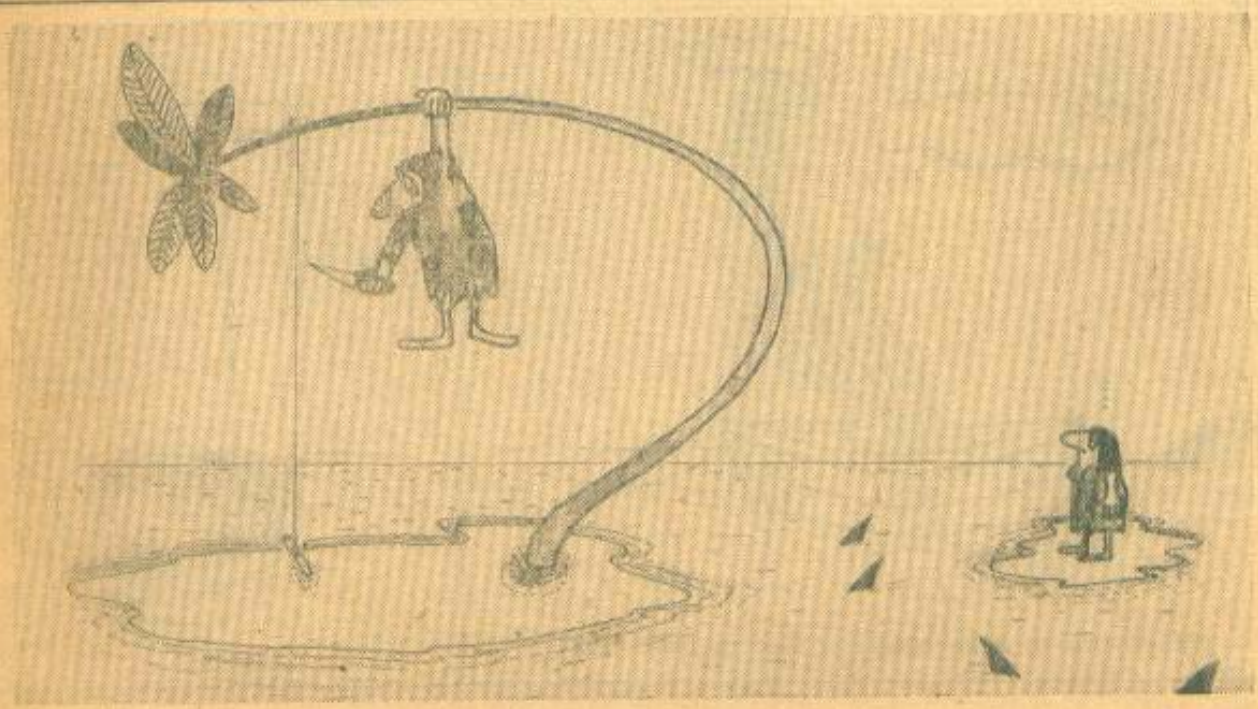

UMOR DE PESTE HOTARE

Vînătorul

Mumia

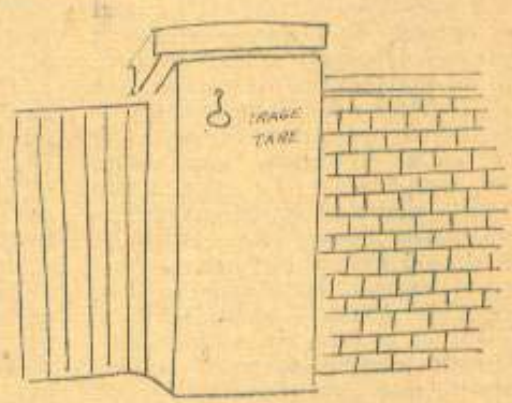

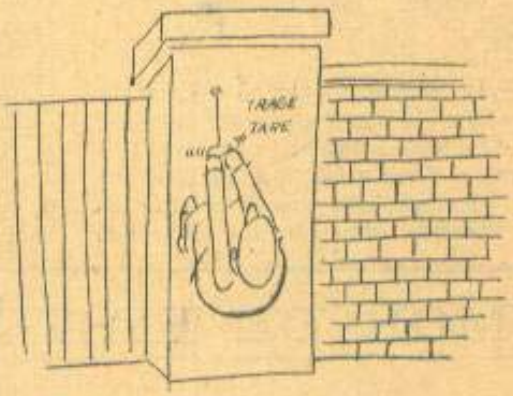

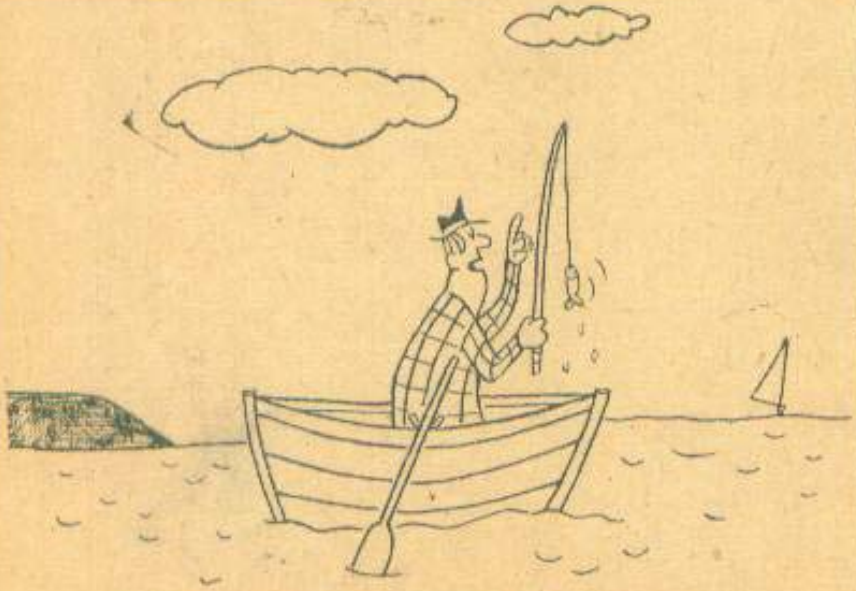

— Nu pe tine te caut, micule, îl caut pe tatăl tău.

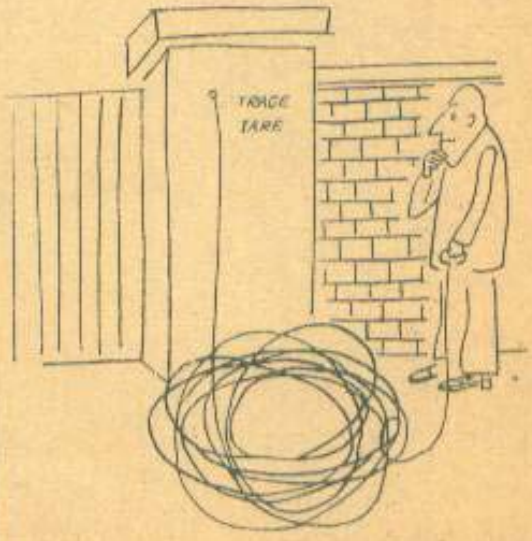

— *Cum ? Iar ? Dar ţi-am dat 10 000 lire azi dimineaţă !*

— *Scumpa mea, mă întorc mult mai tîrziu. Sînt reţinut în casa unor amici.*

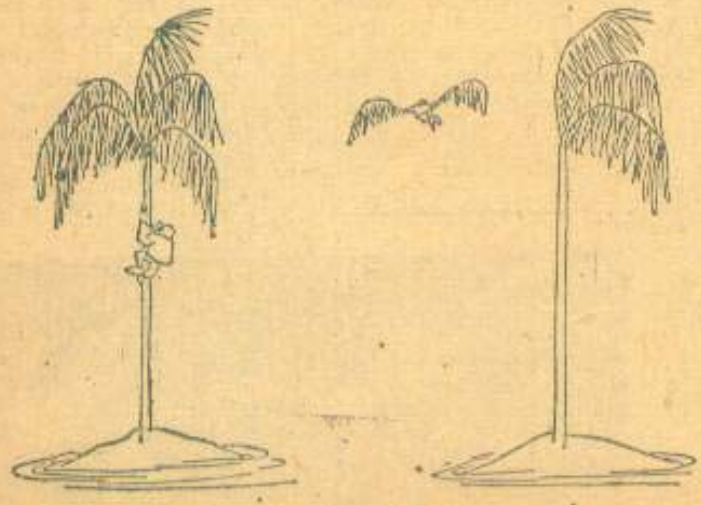

— *Îmi pare rău, acest număr nu mi-a reuşit. Cine mai vrea să încerce ?*

— *Eşti sigur, tinere, că poţi întreţine o familie ? Noi sîntem în total nouă.*

note ştiinţifice

LUMINA ESTE MESERIA LOR

Insolita apariţie din fotografia nr. 1 nu este un marţian în vizită pe meleagurile noastre, ci un aparat proiectat de specialiştii Laboratorului de tehnică a luminii din Moscova, pentru măsurarea luminozităţii sferice a clădirilor. Rezultatul: acest bloc al luminii de pe Bulevardul Păcii din capitala U.R.S.S. (fotografia nr. 2), la construcţia căruia a fost solicitat — şi ascultat! — sfatul „specialiştilor luminii".

①

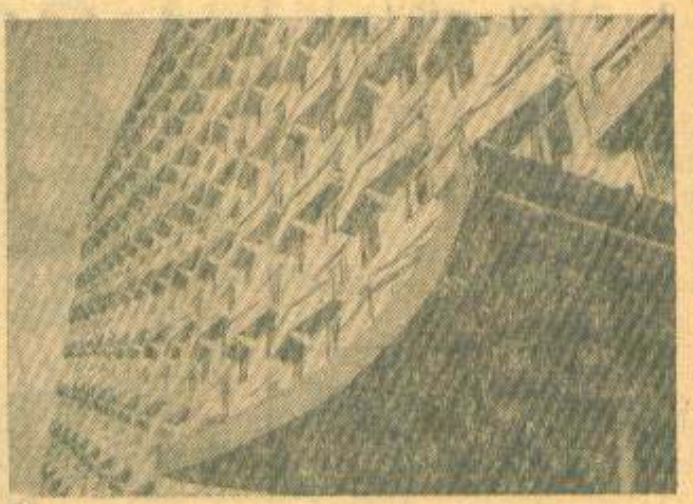

②

PENTRU FUMĂTORII ÎNVETERAŢI

Un nou mijloc pentru a te lăsa de fumat: o serie de şocuri electrice de intensitate variabilă în braţ, declanşate în timpul fumatului sau în momentul începerii unei noi ţigarete. Cinci şedinţe de acest fel, a cîte 30 de minute fiecare, ajung în general pentru a produce un dezgust salutar faţă de fumat — afirmă specialiştii de la spitalul Maudley din Londra, care au aplicat noua metodă.

N.B. Ea nu a fost aplicată încă fumătorului înveterat din fotografie.

PESTE 15 ANI AEROGLISOARE PESTE ATLANTIC?

Conducătorul ambarcaţiei din fotografie, André Helbert, are o particularitate care îl deosebeşte probabil de toţi confraţii săi — căpitani de cursă lungă... sau scurtă. El se pregăteşte asiduu pentru obţinerea brevetului de pilot de aviaţie clasa a II-a.

Ambiţia d-lui Helbert nu este gratuită, ci dictată de progresul tehnic. D-sa se află la volanul naviplanului care, pe perna sa de aer, zboară (la propriu şi la figurat) cu 100 km/oră pe traseul Nisa — San Remo — Saint Tropez — Cannes — Monaco.

„Peste 15 ani aeroglisoare de 15 000 tone vor traversa Atlanticul" — este de părere Abel Thomas, preşedintele lui „Société d'études et de développement des aéroglisseurs marins". Tot ce se poate. Pînă atunci, chiar şi aeroglisoarele mai mititele îţi dezvăluie tot mai mult avantajele. Iute ca săgeata, între cer şi apă...

File de cronică

din volumul bucureșteană

„JURNALUL UNUI SPECTATOR"

Însemnări 1920 — 1940

de Constantin POPESCU

Fragmente din jurnal:

19 iunie 1920: „Sezonul artistic la Sinaia se anunță cît se poate de strălucit. Iată că ziarele anunță sosirea unui valoros ansamblu francez alcătuit din actori de la teatrele Variétés, Athénée și Palais Royal, în frunte cu: Raimu, Betty Daussmond și Alerme. Acești cunoscuți actori de teatru și film vor juca pe scena Cazinoului o serie de succese ale teatrului de bulevard parizian, dintre care am reținut: *L'Ecole des cocottes* de Armont și Gerbidon; *Feu la mère de madame* de Feydeau; *La belle aventure* de De Flers și Caillavet; precum și *Le gendre de Mr. Poirier* de Augier, jucat în costumele epocii. Amuzant este felul în care este prezentat *Raimu*. După ce este înfățișat ca un „artist parizian a cărui forță comică este neasemănată și care cu talentul său face pe spectator să treacă de la rîs la plîns, cu o naturalețe și o convingere deconcertantă", ni se spune textual: „E un bărbat care face cît doi, fiindcă este din sud". Sloganul aparține desigur impresarului francez, singurul în măsură să explice cititorului perplex de ce un meridional „face cît doi". Cît despre Betty Daussmond, ni se spune că „un sezon la Sinaia fără B.D. n-ar fi complet"... Nu știu cum va fi sezonul fără sus-numita doamnă, dar aștept cu legitimă nerăbdare turneul actorilor francezi și-mi promit să nu scap un spectacol..."

HAIDUCII noștri naționali, spectacol eminamente popular (1929).

21 ianuarie 1928: „Am văzut în sfîrșit aseară la sala „Marioara Voiculescu" *Ulița durerii* de G. W. Pabst. O risipă de vedete nemaiîntîlnită încă, sub bagheta unui magician care știe să «picteze» pe viu, cu ferocitate, minuind, ca un vrăjitor ce este, umbrele și luminile. Un mediocru roman polițist cu implicații social-psihologice de Hugo Bettauer devine aci un excelent studiu de moravuri și un tulburător film de atmosferă (Viena de după război). Interesantă este confruntarea dintre două vedete nordice, o stea care urcă: *Greta Garbo* și una care apune: *Asta Nielsen*. De reținut un amănunt: filmul se menține pe afiș de trei săptămîni (veritabil record), iar ziarele menționează că numai în primele 9 zile a fost văzut de 35 863 persoane. Hotărît, bucureștenii au gust..."

22 aprilie 1927: „La premiera de gală, deosebit de strălucită de la *«Odeon»*, de miercuri 20 aprilie, cu filmul-moloh al lui Fritz Lang, *Metropolis*, au fost invitați întreg corpul diplomatic, presa, artiști, literați ș.a. Ziarele de vineri relatează că a fost nevoie de intervenția poliției pentru a se menține ordinea, că de cînd există capitala nu s-a văzut la un cinematograf o afluență atît de mare. Entuziasmul publicului — se spune mai departe — s-a manifestat prin elogii și aplauze repetate. E perfect adevărat. Am fost și eu acolo. Numai că spectacolul era atît de copleșitor că n-am mai putut aplaudа..."

O vedetă care urcă: GRETA GARBO în Ulița durerii de G. W. Pabst (1926).

File de cronică bucureşteană

1 ianuarie 1930: „Un eveniment naţional: premiera pentru-public a filmului românesc mult aşteptat: *Haiducii*, la sala «Femina». Desigur, filmul e mut şi acompaniat de obişnuita orchestră şi chiar de un taraf. Spectatorii, încă ostili noii invenţii a „sonorului", se mulţumesc cu apariţia pe scenă a actorilor „în carne şi oase", jucînd „pe viu" o scenă din film. Animat de nobile sentimente patriotice, publicul nostru aplaudă cu foc isprăvile acestor „justiţiari". De ce să nu avem şi noi westernul nostru naţional? Peisaje avem, cai iuţi avem, figuraţie docilă există. Cineaşti şi actori nu prea avem. Şi bani..."

18 ianuarie 1930: „Bucureştenii şi-au putut revedea idolul, pe «divina» Garbo, într-un vechi film: *Femeia vampir*, ABC al seducţiei feminine. Pînă vor auzi-o şi vorbind, va mai trece cîtva timp. Deocamdată publicul nostru preferă tăcerile ei atît de grăitoare..."

23 ianuarie 1930: „Filmele sovietice sînt încă atît de rare pe ecranele noastre, încît trebuie să mergem neapărat să vedem la «Femina» *Nebunia pasiunii*, inspirat după romanul Hromoi Barin de Aleksei Tolstoi, să admirăm arta unui mare cineast (şi actor), Constantin Eggert, şi a unei frumoase actriţe de dramă: Vera Malinovskaia".

ADIO, ARME de Hemingway, în viziunea lui Jean Negulescu (Gary Cooper, Helen Hayes, Adolphe Menjou) (1933).

1 februarie 1930: „Toţi cei care iubesc aventura, care adoră acrobaţiile şi surîsul lui Douglas Fairbanks, se duc să-l vadă azi, încrucişînd spada în ultimul său film (mut): *Masca de fier* la «Regal». D'Artagnan moare însă la sfîrşit. Nu ştim de ce, dar nouă ni se pare că de fapt Doug e cel care moare, îngropînd cu el un gen. O dată cu bunul, cu iubitul nostru film mut care se stinge într-o splendidă apoteoză..."

5 februarie 1930: „Am văzut azi la «Capitol» un film german, *Vipera*. Dar de data aceasta nu m-a interesat morga domnului Fritz Körtner, ci protagonista, o debutantă (?) pe nume Marlene Dietrich. Are facies-ul slav al Olgăi Cehova şi nimbul de mister al lui Garbo. Şi nu seamănă totuşi cu nimeni. Nu ştiu nimic despre ea. Nu-mi dau nici seama dacă e o bună actriţă. Tot ce ştiu e că este fascinantă. E imposibil să nu mai auzim despre ea. Va face, sigur, o mare carieră..."

16 februarie 1930: Aflu din revista „Cinema" că scriitorul Tudor Arghezi a tradus dialogurile filmului american *Rio-Rita*. Nu putem decît să salutăm această lipsă de prejudecăţi a marelui nostru scriitor (pe care-l ştiam mare amator de film), care s-a „îndurat" să curme în sfîrşit suferinţele bieţilor spectatori români, sistematic maltrataţi de textele agramate ale diverşilor traducători de ocazie. Facă zeii ca această îndrăzneaţă iniţiativă să nu rămînă izolată şi scriitorii să-şi spună cuvîntul şi în acest sector atît de vitregit..."

11 aprilie 1930: „Sîntem literalmente copleşiţi de atîtea vizite ilustre. După Cecile Sorel şi Lugné-Poë, după Raoul Aslan şi ansamblul de la Burgtheater, iată doi agreabili mesageri ai teatrului şi filmului francez, de autentic farmec parizian: Marie Bell şi Charles Boyer. Ei ne-au oferit cîteva spectacole de mare rafinament cu piese de Bernstein, Paul Géraldy şi Giraudoux. Mi-a reţinut în special atenţia Charles Boyer, actor de rasă, de o mare eleganţă în ţinută şi un farmec personal deosebit. Fără să vorbim de vocea-i cu inflexiuni de violoncel. Va fi desigur un excelent actor pentru filmul vorbitor..."

21 septembrie 1933: „Premiera de aseară de la «Select» a fost un prilej de multiple satisfacţii, estetice şi... patriotice. E vorba de filmul lui Borzage: *A Farewell to Arms* (Adio, arme) după Hemingway (botezat în româneşte, numai cerul ştie de ce, *Supremul păcat*), interpretat dumnezeieşte de Gary Cooper

O întîlnire memorabilă: Bette Davis și Humphrey Bogart în FEMEI DE NOAPTE (1937).

a

b

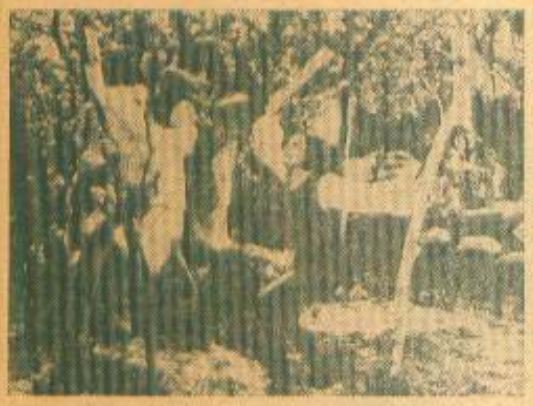

SHAKESPEARE pe ecran:

a) Feeria VISUL UNEI NOPȚI DE VARĂ văzută de Max Reinhardt (Olivia de Havilland, Dick Powell) (1935).

b) Comedia CUM VĂ PLACE transpusă de Paul Czinner (Elisabeth Bergner) (1936).

c) Tragedia ROMEO ȘI JULIETA adaptată de George Cukor (Norma Shearer și Leslie Howard) (1936).

și Helen Hayes. Un imens sentiment de orgoliu național ne-a cuprins cînd am aflat că cel căruia îi datorăm originalitatea și grandoarea scenelor de război, absolut apocaliptice, este un compatriot al nostru, pe nume Jean Negulescu, în calitate de coregizor, de „art director" și supervizor al fotografiei. Este un eminent artist român care studiază pictura în America și care de cîțiva ani se ocupă la casa Paramount de partea plastică a filmelor. Efectele de clarobscur pe care le distribuie el în aceste coșmaresti viziuni ale cîmpului de bătălie sînt incontestabil opera unui mare artist plastic..."

1 decembrie 1936: „Inaugurarea unei noi și elegante săli de pe Bulevard: «Carlton» cu un spectacol «hors-série»: *Romeo și Julieta.* Iată deci a treia transpunere shakespeariană la un interval atît de scurt. Este interesant cum fiecare dintre cele trei ecranizări ne-a oferit cîte o viziune total diferită, conform personalității cineaștilor — în speță Max Reinhardt, Paul Czinner și acum, George Cukor — și, desigur, categoriei speciale din care fac parte piesele înseși. Dacă în *Visul unei nopți de vară*, feeria originală era restituită de un mare regizor teatral bucuros de a-și putea amplifica mizanscena prin toate imensele posibilități tehnice ale filmului puse în mișcare, în *Cum vă place* regăseam toată încărcătura de poezie și umor a unei piese care n-are nevoie de prea multe „adăugiri" cinematografice. În schimb, *Romeo și Julieta*, versiunea lui Cukor, sfidînd desfășurarea clasică a tragediei, a eliminat tot ce era convenție teatrală, ambiționînd să fie înainte de toate o cronică renascentistă, minuțios reconstituită, cu toată opulența și somptuozitatea cu-

File de cronică bucureşteană

veniţe, cu o Julietă botticelliană (Norma Shearer) şi un Romeo mai puţin exuberant, deja marcat de destin (Leslie Howard). E, dintre toate cele trei adaptări, poate cea mai cinematografică, fără a fi pierdut nimic din paroxismul tragic al originalului shakespearian..."

6 ianuarie 1937: „N-am ştiut pînă acum că viaţa de toate zilele poate fi trăită, exprimată prin dans. După ce am văzut «Piccolino», «Veniţi cu flota» şi de curînd «Swing-Time», asistînd la evoluţiile acestui dublu miracol care se cheamă Fred Astaire — Ginger Rogers mi-am dat seama că cinematograful ne mai rezervă încă multe surprize..."

23 octombrie 1937: „Am văzut aseară la „Scala" un zguduitor film cu valoare de document, *Marked Women* (Femei de noapte), în care ni se istoriseşte trista odisee a unui grup de femei exploatate cinieşte de un mare boss-gangster şi clica lui. Bette Davis este, conform tradiţiei, genială. Dar marea revelaţie a filmului este tînărul actor Humphrey Bogart (judecătorul). Nu e nici urît, nici frumos. Are o fizionomie dintre cele mai derutante. O mască dură dar nelipsită de umanitate. O voce aparte şi reacţii imprevizibile. Nu este de ajuns pentru a deveni un mare actor de film?"

18 noiembrie 1938: „O baie de poezie pură, de întoarcere la vechile surse ale inocenţei originare, acolo unde sufletele surori se descoperă şi-şi vorbesc fără grai. Nu m-aş fi aşteptat să găsesc asta într-o comedie trăsnită americană. Şi totuşi, iată marea minune a filmului *Vacanţa* (Holiday) semnat de George Cukor. În care două creaturi croite desigur după alte tipare decît noi, muritorii de rînd, pe nume Katharine Hepburn şi Cary Grant, ne fac să înţelegem marele fior al comuniunii unor suflete..."

În lumea miraculoasă a dansului, cu Fred Astaire şi Ginger Rogers (1937).

Pe aripile fanteziei: Katharine Hepburn şi Cary Grant în gluma dramatică: VACANŢA de George Cukor (1938).

12 DINTRE ACTORII CREAȚI DE ACEST DECENIU

Ștefan BĂNICĂ

Numele lui, instalat la loc de cinste pe afiș, are forță magnetică. Apariția lui, fie și într-un colț al micului ecran, stîrnește mult rîvnitele reverberații comice, jocul lui pe scenă stabilește întotdeauna acea nevăzută — dar cît de vitală necesară artei — punte de comunicare între actor și public.

Ștefan Bănică e, în plinul sens al cuvîntului, ceea ce se cheamă un actor popular. Hazul lui e hazul omului de pe stradă — iar strada nu e chiar cea din centru —, zîmbetul lui larg, cu toți dinții la vedere, e cel al unui băiat bun, dar cu omenești și simpatice lipsuri, jocul lui are firescul gesturilor noastre cele de toate zilele.

Un disc l-a făcut celebru, o melodie predestinată să devină șlagăr, un text cu nuanțe de parodie: «Gioconda se mărită». De pe scena (excelentă, dar cît de departe de habitudinile de comoditate ale spectatorului din centru!) Teatrului Giulești, Bănică era propulsat dintr-o dată la teatrul «Bulandra» și aici își demonstra cu strălucire nu numai registrul său comic (în «D-ale carnavalului»), ci și nebănuitele sale valențe în cheie tragică (în rolul din «Victimele datoriei» de Eugen Ionescu).

Dar Bănică nu e doar «Omul care a văzut moartea» (și cît de comercial au mai speculat afișele acest titlu și această coincidență, după dramaticul său accident de mașină!), ci și omul care nu uită de unde a plecat. Revenit, cu credință, pe scena Giulețtiului, Bănică a dat, în stagiunea trecută, un Figaro de esență populară, un Figaro care nu e numai pus pe șotii nevinovate, ci știe să protesteze, să săvîrșească salutare gesturi vindicative, să conducă magistral firele unei acțiuni cu substrat social.

Bănică este omul care aduce rîsul, omul care-ți descrețește fruntea, omul care te face să vezi parcă viața mai ușoară. Și cum s-ar putea să nu fie deci și omul care-și aduce sieși succesul?!

Ion CARAMITRU

În plină eră a bărbaților duri și cinici și în plină glorie a actorilor cerebrali, în plină campanie antisentimentală și în plină modă a distanțării, un actor romantic cucerește lumea. Actorul nu e ceea ce se cheamă un june-prim, nu e un frumos, nu are gestul patetic, vocea nu-i gîlgîie de emoție în gît și nici nu izbutește să frîngă inimi de la prima vedere. Dar el arde în scenă. Cînd apare la rampă, în «Leonce și Lena», în pantalonul și cămașa roșii ca sîngele proaspăt, actorul pare, o clipă, o flamă vie, mistuitoare.

În «Romeo și Julieta» — mai demult, la Național — a gonit lacrima de pe mormîntul amanților eterni și a chemat meditația asupra condiției umane. În «Candida» a fost sentimentul în acțiune, înduioșător de ridicol și violent (căci «inima are rațiunea sa pe care rațiunea nu o cunoaște»), iar în «Moartea lui Danton» a întruchipat patima ideii.

Da, cred că acesta este Ion Caramitru: rațiunea sentimentului, patima gîndirii, forța ardentă a sensibilității. Actor romantic prin excelență, Ion Caramitru simte romantismul prin sensibilitatea lucidă a epocii noastre și a dat noțiunii acea culoare, acel parfum, acele nuanțe pe care nu le putea avea decît numai azi și numai aci.

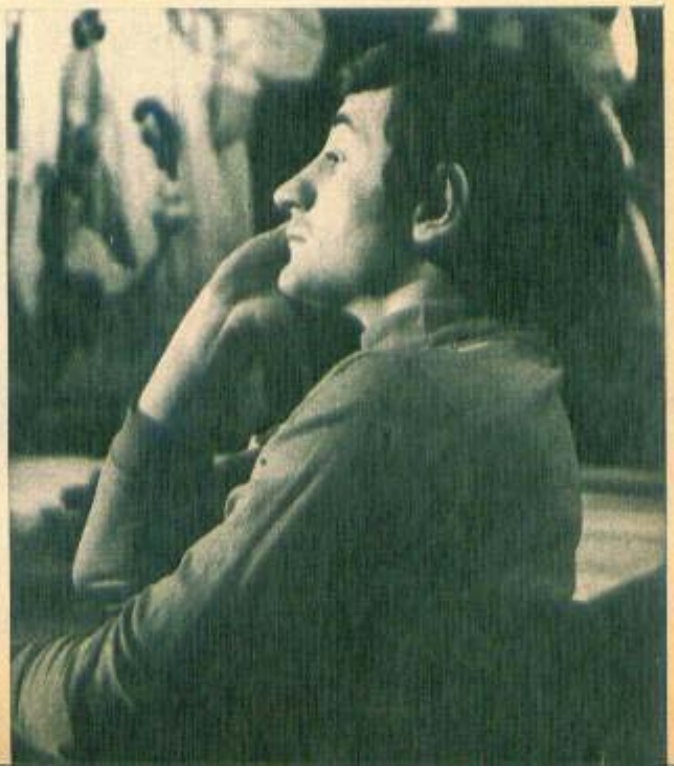

George CONSTANTIN

O statură atletică. O barbă măruntă care încearcă zadarnic să asprească rotunjimile prea acuzate ale obrazului. O privire în care se aprind şi se sting într-una sclipiri maliţioase, şi o vorbă strecurată, parcă cu greu, printre dinţii strînşi.

George Constantin este realmente ceea ce se numeşte o prezenţă. La apariţia lui pe scenă, cei din jurul său — cel puţin pentru o clipă — dispar din văzul nostru: i-a înghiţit personalitatea aceasta copleşitoare, tumultul acesta vital, puterea aceasta de a fi exact personajul în exact situaţia dorită, pe exact tensiunea necesară momentului scenic.

Cînd cu vreo zece ani şi ceva în urmă, George Constantin era distribuit în dr. Higgins din «Pygmalion»-ul lui Shaw — cu riscul de a fi total handicapat de verva dezlănţuită a florărcsei, Liliana Tomescu — ochii de cunoscători (dar nu şi ceilalţi!) intuiau în actorăşul subţirel şi cu dicţie imperfectă ceva din talentul acesta masiv, viril, colţuros şi totuşi plin de fineţe, care avea să fie, în cîţiva ani doar, o primă vioară a scenei româneşti. Şi fără a avea norocul să-i întîlnească vreodată pe Shakespeare sau să joace un Brecht, George Constantin reuşea să se impună definitiv publicului nostru, demonstrînd dintr-o singură lovitură şi harul propriu şi valorile potenţiale ale dramaturgiei originale.

«Act veneţian», «Jocul ielelor», «Steaua polară», «Simple coincidenţe», «Petru Rareş», «Omul care şi-a pierdut omenia» şi acum, recent, «Regele Lear» au fost pentru Constantin tot atîtea etape ale afirmării proprii şi ale unor succese — disputate ori nu — ale trupelor respective («Nottara» şi Teatrul Mic), au fost acumulările care au dus la această permanentă explozie de talent care e actorul.

Ciudat destinul scenic al lui George Constantin: primul drum pe scenă l-a făcut în paşi de comedie, în compania lui Caţavencu şi a lui Tipătescu, dar apoi comedia l-a renegat, oferindu-i prilejul de a cădea cu brio la examenul de intrare în institut. Se pare că de atunci relaţiile lui Constantin cu scrisul comic s-au rupt definitiv, dar poate că nu-e tocmai foarte rău că cei care l-au servit pe Constantin, şi care au fost admirabil serviţi de el, se numesc Cehov, Pirandello, Dostoievski, Mrozek, Albee, Camil Petrescu. Nu credeţi?

DINICĂ-MORARU

Nu ştiu dacă istoria scenei a notat, de-a lungul ei, existenţa vreunui genial cuplu actoricesc de gemeni. Nu ştiu dacă există în lumea teatrului nostru, sau aiurea, o asemenea pereche strălucită cum o alcătuiesc cei doi actori, atît de profund şi de structural deosebiţi unul de altul, ca Gheorghe Dinică şi Marin Moraru: primul e expresia încrîncenată, e sensibilitatea dură şi scrîşnită, celălalt e umorul îmbelşugat şi spontan, e uimirea dulce şi naivă, contrafăcută cu ironică luciditate. Şi totuşi, pentru noi, în fixaţiile noastre artistice, numele lui Dinică merge mai întotdeauna împreună cu al lui Moraru, chipul cu trăsăturile săpate, aspre, al lui Dinică se învecinează întotdeauna cu cel candid, senin, luminat de precocea pleşuvie amuzantă a lui Moraru; iar treaba aceasta i-o datorăm fără doar şi poate lui David Esrig, cel care i-a alăturat, uluitor de îndrăzneţ la prima vedere, în memorabilul dialog scenic care este «Nepotul lui Rameau».

Sigur, pe Dinică l-am văzut de atîtea ori şi în atîtea creaţii strălucite pe scena Teatrului de Comedie, în «Umbra», «Capul de răţoi», «Opinia publică», «Somnoroasa aventură», «Rinocerii», sigur, hazul savuros al lui Moraru ne-a delectat realmente în «Leonce şi Lena», în «Transplantarea inimii necunoscute», sigur i-am văzut pe Dinică şi Moraru împreună încă din acel admirabil spectacol polemic «Troilus şi Cresida», montat tot de Esrig. Dar Moraru-Diderot şi Dinică-Rameau au fixat în istoria teatrului românesc acel moment antologic, acel moment în care orologiile bat ceasul cel mare, acel moment peste care nimeni şi niciodată nu va putea trage cu buretele, acel moment care ne-a fixat un loc de vîrf şi în palmaresul teatrului internaţional.

Acum, îi aşteptăm pe Dinică şi Moraru — conduşi de aceeaşi baghetă magică şi cumplit trădătoare a lui Esrig — îi aşteptăm în «Aşteptîndu-l pe Godot». E noua marea promisiune a acestui genial cuplu actoricesc de gemeni, născut în dureri fericite.

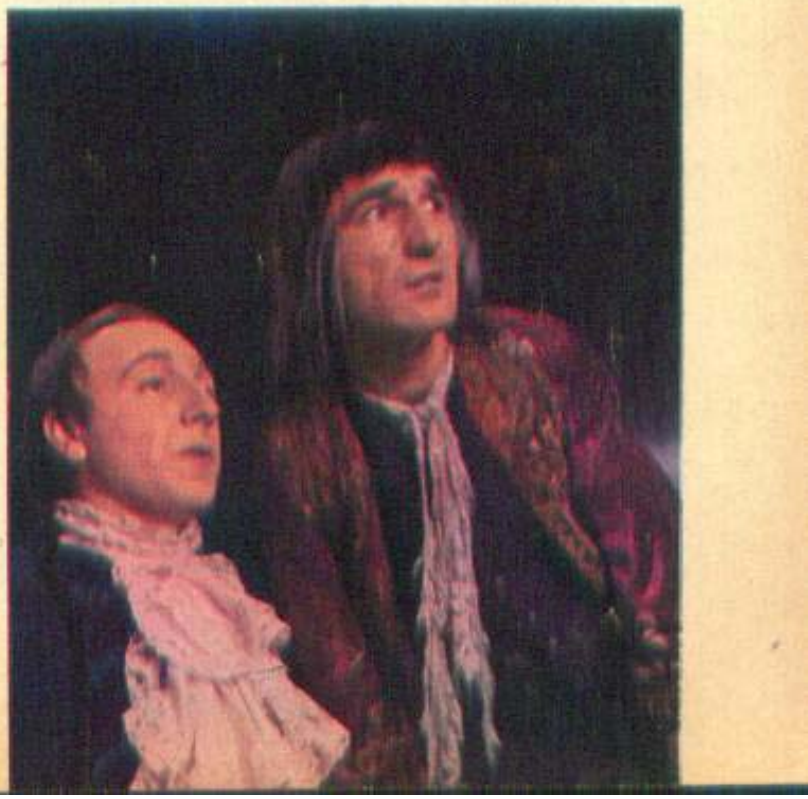

Octavian COTESCU

Acum vreo zece ani, regizorul Lucian Pintilie făcea unul din primele sale gesturi care au uimit lumea: distribuia, în virulenta piesă a lui Mazilu «Proștii sub clar de lună», un actor de tip romantic, cu timidități la vedere și un dulce accent moldovenesc la auzire. Tînărul jucase pînă atunci, cu sfioșenie, alături de d-na Bulandra, în «Pădurea» lui Ostrovski, își schițase, cu aceeași sensibilitate delicată, rolurile din «Menajeria de sticlă» și «Învățătoarea», apăruse în piesele Luciei Demetrius, și pretutindeni, și întotdeauna, cu o modestie net neavantajoasă.

«Niciodată un actor strălucit nu a mimat mai desăvîrșit, și cu mai multă viclenie, cenușiul, din timiditate, din lene și tactică», **spunea mai tîrziu Pintilie.** «Cred că lenea de care vorbește era mai curînd îndoială, o îndoială dublată de răbdare», **mărturisește însuși actorul.**

În «Proștii...», timiditățile erau spulberate, discretiile romantioase aruncate cît colo și din jocul său țîșneau, în jerbe scenice, ironia acidă, luciditatea caustică, inteligența necruțătoare — toate acestea pe care, de fapt, un ochi atent le putuse întui, pe undeva, prin sclipirile de vicleniе jucăușă din privirile lui Octavian Cotescu. Și parcă numai așa îl vedem și astăzi: jucînd cu o distanțare lucidă și ironică, persiflîndu-și personajele, bătîndu-le pe umăr cu o superioritate tolerantă sau neîngăduitoare; așa cum l-am văzut în «Biedermann și incendiatorii» și «Fii cuminte, Cristofor», în «Amooor» și «Tango», în «Tandrețe și abjecție». Și chiar dacă îndrăznelile de distribuție ale lui Ciulei ni l-au arătat pe Cotescu în «Macbeth» și «Horia», chiar dacă actorul a arătat că știe să fie mereu altceva, mereu altul, Cotescu rămîne pentru noi acel tip unic și inimitabil, care face tot timpul joc dublu în scenă, care își joacă și își dejoacă eroii, care «nu se cufundă în personaj ca într-o apă, nu plutește, ci învață febril, în sensul și chiar împotriva curentului interior al personajului» — cum singur ne-o mărturisea odată.

Ion MARINESCU

Lui Ion Marinescu îi place să spună despre sine că a ajuns în teatru dintr-o pură întîmplare: «Leneș de felul meu, mi s-a părut că scena mi-ar putea asigura o viață mai tihnită, sau, mă rog, mai amuzantă». Eu una nu-i cred, îl bănuiesc că se răsfață puțintel, și v-aș sfătui și pe dv. să nu-i dați crezare. Adevărul e că rar am văzut un actor cu o mai pantagruelică forță și poftă de muncă, cu o mai aprigă tenacitate, un actor care să știe a străbate drumurile bolovănoase ale scenei cu dinții și cu pumnii atît de strașnic strînși. Iar drumurile acestea el a început a le bate de pe la 15 ani, cîntînd prin restaurante, spunînd cuplete în pauzele de la cinema, făcînd numere de circ și fiind angajat la Naționalul craiovean cînd mai avea o lună să împlinească 17 ani.

Ion Marinescu, actorul cotat la ora actuală printre primele cîteva nume ale scenei românești, actorul care, fără patalama de institut teatral la mînă, ține sub fascinația sa, ca sub hipnoză, săli arhipline, Ion Marinescu a ajuns tîrziu pe scena bucureșteană. A colindat întîi prin teatrele țării: opt ani la Craiova, un an la Ploiești, un an la Reșița, trei ani la Oradea, trei la Teatrul regional, cu totul 16 din cei 25 de ani de teatru ai săi — 16 ani în care se știau puține despre el, din spusele zgîrcite ale cronicarilor ori din cele lăudăroase ale localnicilor. Și i-au trebuit doar ultimii cîțiva ani pe scena Teatrului Mic ca să se impună definitiv conștiinței publicului.

Marinescu face parte din acea rară specie de actori care poate juca totul, absolut totul, de la comedia bufă la tragedia răscolitoare, cu egală putere de comunicare. Sigur, îl simțim mai acasă, poate, în «Jocul ielelor» sau în piesele lui Miller — «Prețul», «Incident la Vichy» — în «Omul care aduce ploaie» sau în «Camera de alături», aici îi simțim sensibilitatea întinsă, vibrînd ca o coardă de arc și îi urmărim seismele sufletești; dar oare în «Cyrano» și «Ofițerul recrutor», în Caragiale și Goldoni a fost mai puțin convingător, mai puțin sincer?!

Acum, pe Marinescu au început să-l ispitească, pare-se, uneltele regizorului: stagiunea trecută a montat «Dezertorul» lui Sorbul; din păcate, cu un succes destul de modest. Dar eu cred că și în această zonă Marinescu mai are de spus un cuvînt, cel puțin interesant.

Gina PATRICHI

Cînd încerci să schițezi biografia artistică a Ginei Patrichi nu te poți refuza unui simțămînt de uimire: acestei actrițe care n-a rîvnit niciodată premiul I la un concurs de frumusețe și care a consacrat la noi, într-un fel, tipul antivedetei, acestei actrițe pe care amatorii de cinematografie comparată o aseamănă cînd cu Annie Girardot, cînd cu Jeanne Moreau și pe care eu o găsesc greu — dacă nu de loc — comparabilă, acestei actrițe care a venit tîrziu pe o scenă bucureșteană, după opt ani petrecuți la teatrul din Galați, i-au trebuit doar cîțiva ani și cîteva roluri la «Bulandra» ca să se rîndulască în față, cu strălucire, printre actrițele de frunte ale teatrului nostru. Dar cele cîteva roluri au dovedit că Gina Patrichi poate juca totul, absolut totul, cu egală fervoare: comedia lirică («Jocul de-a vacanța») și drama absurdă («Victimele datoriei»), marele repertoriu shakespearian («Iuliu Cezar») și vodevilul frenetic («Puricele în ureche»), piesele furioase ale englezilor («Privește înapoi cu mînie») și, într-o tonalitate cu totul nouă, farsa caragialiană («D-ale carnavalului»).

Actrița a ajuns la această mare mobilitate interpretativă — firește, după ce trecem la socoteală în primul rînd talentul și sensibilitatea ei cu totul neobișnuite — pentru că la Galați a jucat imens, de toate, fără nazuri, fără pretenții, și roluri importante și roluri mărunte. Cred că Gina a demonstrat — ca și Ion Marinescu, de altfel — că scena de provincie poate fi o școală admirabilă, că aici actorul tînăr, folosit intens și cu pricepere, își poate forma personalitatea și stilul într-un ritm mult mai rapid decît pe o scenă bucureșteană unde, vrea-nu vrea, trebuie să-și aștepte răbdător rîndul la noroc și roluri.

Gina Patrichi obișnuiește să spună că, după ea, talentul înseamnă să faci ușor, bine, și cu plăcere ceea ce altora le vine greu, dacă nu chiar imposibil. Eu aș adăuga neapărat și noțiunea de muncă, de muncă grea și dăruită, pe care Gina Patrichi a ilustrat-o necontenit în cei 14 ani de teatru din cei 34 de ani de viață ai dumisale.

12 DINTRE ACTORII CREAȚI DE ACEST DECENIU

Florin PIERSIC

Florin Piersic a pășit pe scenă într-un ceas bun, avîndu-i la dreapta pe Peer Gynt și la stînga pe Scapin, în timp ce la căpătîiul său vegheau, pe funcție de ursitori cumsecade, Esrig și Cernescu — colegii înțelepți și miruiți de la ciasa de regie. Prin 1957-1958, în ultimii ani de studenție, cînd actorașii își pierd tuleiele și ticul de a-și imita dascălii, Piersic a irupt pe scena românească, cu cei pe atunci (și poate și azi!) neegalați 1,92 m ai săi, cu zîmbetul deschis de băiat bun pe față, cu o apreciabilă cantitate de farmec și talent în stare potențială, cu o strașnică voință de a-și găsi un loc sigur și cît mai în față pe pămînturile acestea aluneconse ale scenei.

Într-un singur an el făcea drumul București-Piatra Neamț-București, era angajat în trupa cea mai prestigioasă a țării — cea a Naționalului bucureștean — și se instala aici, cu strălucire, pe postul de june-prim cu recorduri în distribuție și la corespondența primită de la admiratoare. E bun în Mortimer din «Maria Stuart», foarte bun în Alekseï din «Tragedia optimistă», joacă 500 de spectacole cu rolul dublu din «Mașina de scris», cade cu strălucire în «Discipolul diavolului» și cucerește toate inimile slabe de femeie din București cu singuraticul, ciudatul Xavier, îmbrăcat în haină de șarpe, din «Orfeu în infern».

Și totuși, pe adevăratul, pe neștiutul, pe nebănuitul Florin Piersic îl descoperă ceva mai tîrziu regizorul Al. Finți. Cu Finți, Piersic a ajuns la rolurile de vibrație tragică în care trebuia să-și uite farmecul și zîmbetul, și să-și răscolească sensibilitatea, trăirile adînci; cu Finți a ajuns la Lennie din «Oameni și șoareci», la «Idiotul» și la Orin din «Din jale se întrupează Electra», cu ajutorul lui Finți lumea află că Piersic nu e numai un «Harap Alb» ca-n filme, un roman viteaz și orbit de soarta-i crudă, un vajnic haiduc cu mustața pe oală sau un june blond și seducător în zilele «Frumoaselor vacanțe»...

În acești zece ani de scenă ai săi, Florin Piersic a reușit să facă publicul să-i uite chipeșa înfățișare și dulcele-i surîs, și să-i aprecieze în primul rînd harul actoricesc.

Cred că treabă mai bună nici nu putea face!

12 DINTRE ACTORII CREAȚI DE ACEST DECENIU

Florian PITTIȘ

L-ați văzut, sînt sigură, în «Puricele în ureche». Cine n-a văzut, în București, «Puricele», cine nu a rîs pînă la lacrimi de comicările grave ale băiețandrului ce vorbea fermecător de peltic și se mișca precum săltat de arcuri, cine nu s-a lăsat vrăjit de acest adolescent cu o mutră dulce, cu ochi rotunzi și părul aspru ce-i invadează, în inele netunse la timp, și ceafa și fruntea? Pittiș e pentru noi toți, spectatorii, adolescentul, imaginea prospețimii juvenile și ușor neajutorate, dar să fim prudenți și să nu dăm crezare aparențelor. «Pustiul» acesta, care face curînd 27 de ani, e unul dintre cei mai fanatici, mai ambițioși mai truditori actori pe care i-am cunoscut. De cînd îl știu — și chiar dinainte — Pittiș luptă. A luptat cu «r»-ul său, pentru că grasaia cumplit și a căzut din cauza aceasta la examenul de intrare în institut. «R»-ul a fost învins și examenul cîștigat în anul următor. A luptat cu cele 12 luni de febrilă așteptare, între un examen și altul: stînd cu sputul de lumină în mînă, ca electrician nepătit pe scena Teatrului «Bulandra» și învățînd, pe de rost, mai tot repertoriul teatrului. A luptat cu aparențele sale candori adolescentine, care-l condamnau la unul și același gen de roluri. Aici însă, sincer vorbind, nu știu dacă a cîștigat partida: Pittiș e, mai departe, așa cum a fost în «Harfa de iarbă», în «Transplantarea inimii necunoscute» sau în «Puricele în ureche», același Cherubin timid și încurcă-treabă, același tip de îndrăgostit pînă peste urechi și fără prea multe speranțe, același tînerel cu tuleiele abia ivite. Sigur, acesta nu poate fi un destin definitiv, dar poate că dacă însuși actorul s-ar lua nițel mai în serios și nu s-ar juca chiar atît de des de-a muzica ușoară pe micul ecran, poate-poate că și regizorii s-ar convinge că Florian Pittiș s-a făcut, în sfîrșit, băiat mare.

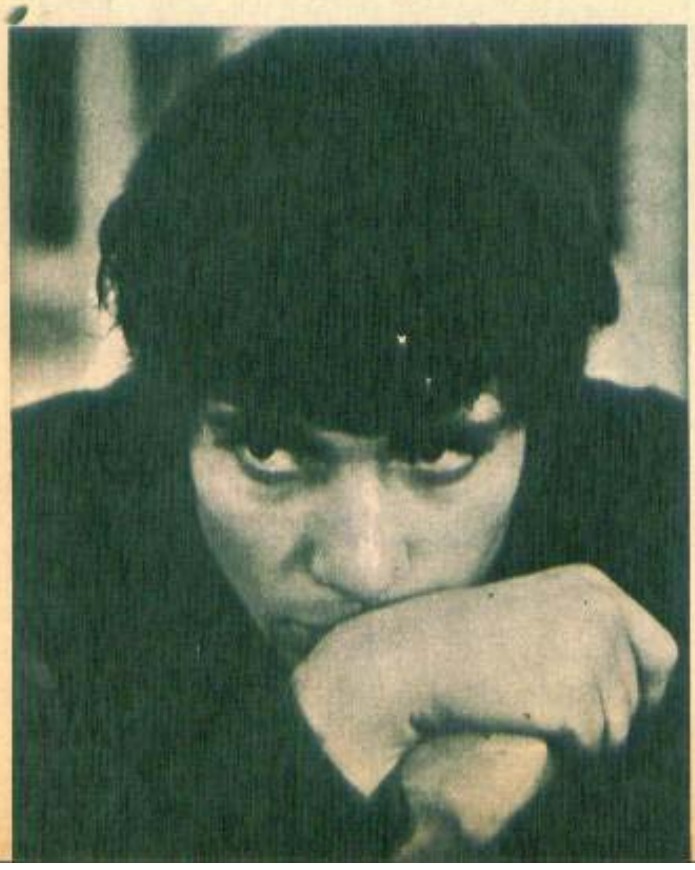

Stela POPESCU

Cînd Lucian Giurchescu o distribuia, în stagiunea trecută, pe Stela Popescu în piesa lui Brecht «Dispariția lui Galy Gay», cineva îl apostrofa cu uimire: «Cine, cîntăreața de la revistă? Dar știe să spună și vorbe?!»

Timp de șapte ani Stela fusese steaua revistei românești, mica bombă atomică de la «Tănase», picioarele cele mai frumoase, ochii cei mai șiunecoși, temperamentul scenic cel mai vulcanic, apariția cea mai picantă. Unii știau despre dînsa doar acestea. Unii credeau că revista încă se mai face în primul rînd cu picioare desăvîrșite și doar în al doilea, cu spiritul foarte ascuțit. Stela Popescu venea — după celebra Mia Apostolescu, care obișnuia să picure boabe de melo peste nurii ei atrăgători, după apariția hazlie, clocotitoare a Elenei Burmaz, după hazul popular și ingenuu al lui Zizi Șerban — să impună un alt gen de actriță de revistă, actrița totală, care știa să fie de fiecare dată tipul, personajul, cerut de cuplet și niciodată tipul Stela Popescu. Aceasta a fost calea prin care Stela a ajuns la succes și stabilitate în lumea cu atîtea stele căzătoare ale revistei: cea a teatrului trăit cu sinceritate, lucrat cu gravitate, calea ce ocolea deliberat, cu fermitate, manierismele, fixațiile, trucurile și gagurile scenice.

Lucrurile erau explicabile: Stela Popescu venea la revistă după trei ani de teatru de dramă petrecuți pe scena brașoveană, trei ani în care jucase tot — tragedie, dramă, comedie — și în care repurtase succese de zile mari în «Pogoara iarna» și «Flori vii», în «Secunda 58» și «Chirița în provincie».

După șapte ani de revistă, angajată de prestigioasa trupă a Teatrului de Comedie, Stela Popescu se reîntorcea cu dezinvoltură, cu calm, cu siguranță, la scena-mamă, la teatrul de proză. Și succesul a fost din nou exploziv: într-o singură stagiune, în doar două spectacole (al doilea fiind «Mandragora»), Stela Popescu dovedea că acolo unde există talentul adevărat, nimic nu se pierde, nimic nu se alterează, totul se transformă. Se transformă întotdeauna, printr-o magică operație de alchimie scenică, în artă adevărată...

Rodica TAPALAGĂ

Orice dialog cu Rodica Tapalagă riscă să se transforme — dacă nu ești tare de înger — într-un mic duel în care scapără, mai în glumă, mai în serios, scînteile disputei. «Am 30 de ani, cariera unei actrițe, ca și a unui fotbalist, e scurtă; pentru cei zece ani de teatru ai mei am făcut puțin, mult prea puțin». **Sigur, o contrazici. Sigur, îi amintești că rolurile jucate cu atîta aplomb pe scena Teatrului «Bulandra» — în «Proștii sub clar de lună», «Nu sînt Turnul Eiffel», «Opera de trei parale», «D-ale carnavalului», «Meteorul», «Melodie varșoviană» și altele — au lansat-o cu forță în conștiința publicului. Sigur, nu uiți nici mulțimea de roluri de la televiziune.** «Mă irită mai ales „amploaul" de cocheta căruia am fost sortită; aș vrea să joc orice, orice în afară de tipul acesta livresc și nefericit în țarcul căruia am fost consemnată, orice, chiar o Nora, chiar o Desdemona».

Înzestrată cu acest aprins simț al contrazicerii, Rodica Tapalagă și-a început parcă și cariera teatrală invers decît în mod obișnuit, venind dinspre film (pe care de atunci l-a dat complet uitării) spre scenă: studentă în anul III la Institutul de teatru — după ce în prealabil fusese absolut decisă să urmeze chimia — ea a jucat împreună cu fratele său, pe atunci scrimer, Ștefan Tapalagă, în filmul «Alo, ați greșit numărul».

Cred, sînt convinsă că Rodica poate face o admirabilă Nora sau o Medee, dacă ține neapărat, dar la temperamentul ei tumultuos, la jocul ei plin de zvîcnet și nerv, la umorul ei (pe care le-a vădit din belșug de la prima ei apariție pe ecran), la mutra ei nostimă, teamă mi-e că va fi încă multă vreme de aici sortită rolurilor pe care — spune ea — le detestă. Și chiar atunci cînd va încerca să se confunde cu eroine dureros-sensibile și sentimental clorotice, ea tot va ajunge să-și parodieze cu nițică furie personajul — așa cum i s-a și întîmplat de altfel, cu bună știință, în «Gaițele». Sper totuși ca Rodica Tapalagă să nu-și contrazică un singur amănunt din biografie: strada dorohoiană pe care s-a născut se numește strada Gloriei. Și se pare că strada aceasta nu-și va lua numele în deșert, de vreme ce tot într-una din casele ei s-a născut și Octavian Cotescu...

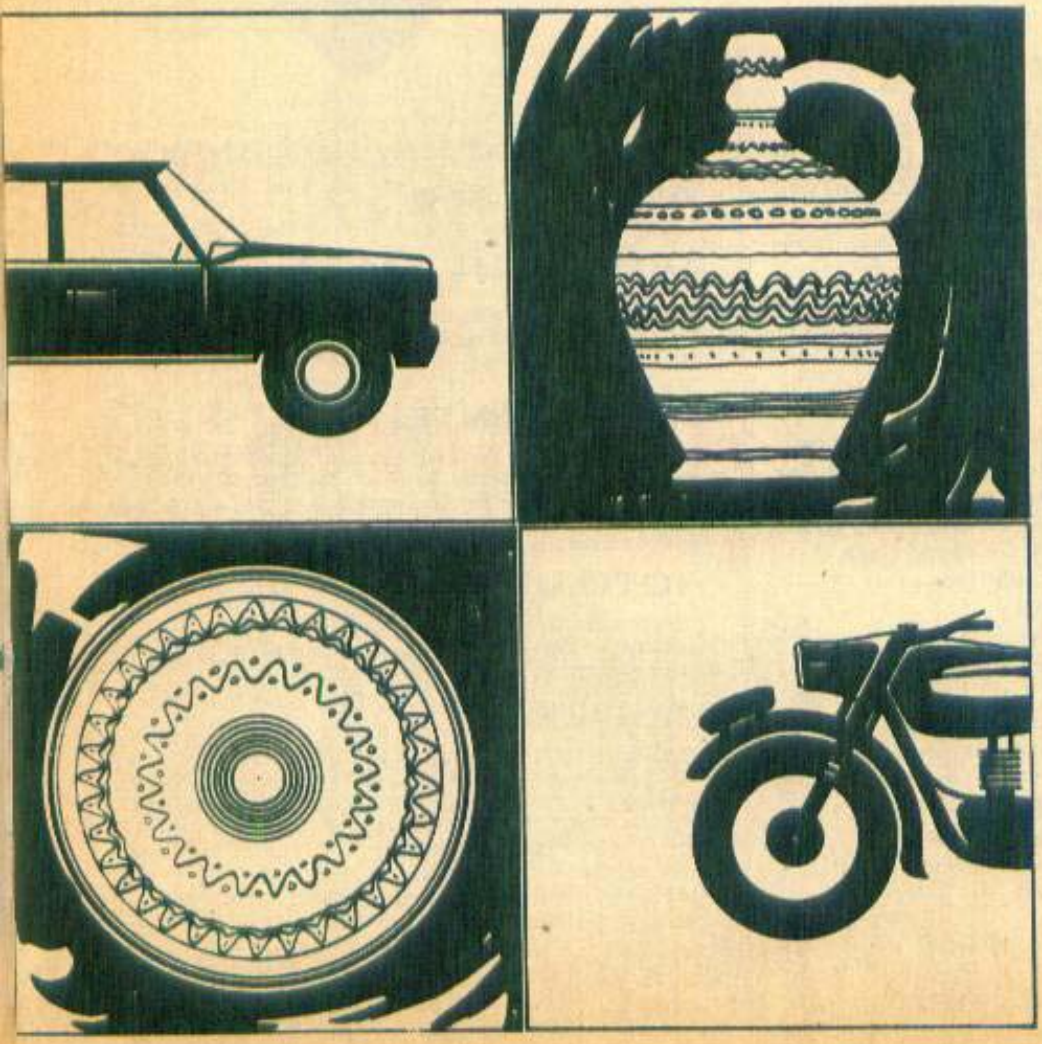

U.J.C.M.-Sibiu

SUVENIRURI — obiecte de uz și artistice, confecționate manual, le găsiți într-o mare varietate în magazinele noastre speciale:

SIBIU — Piața Republicii 7
MEDIAȘ — Piața Republicii 31
AGNITA — Piața 23 August 10

Stațiile noastre AUTOSERVICE, modern utilate, repun în funcțiune rapid automobilul dv.:
SIBIU — Șos. Alba Iulia 7
MEDIAȘ — str. Română 4
AGNITA — str. Gării 28

ARTICOLE PENTRU EXCURSII ȘI ECHIPAMENT SPORTIV găsiți întotdeauna la centrele noastre de închiriere:
SIBIU — str. Tribunei 5
MEDIAȘ — str. Republicii 7

TUTUROR CELOR CE ÎNTREPRIND O CĂLĂTORIE LE STĂM BUCUROȘI LA DISPOZIȚIE.

Uniunea județeană a cooperativelor meșteșugărești U.J.C.M.-Sibiu.

FLACĂRA-VARIETĂȚI

REGINA JUNGLEI

Din cele mai vechi timpuri, cultul frumuseții feminine se află pe locul de onoare la toate popoarele, fie ele din zonele marilor civilizații, fie din junglele cele mai îndepărtate. Femei frumoase pot fi întîlnite pretutindeni, iar concursurile anuale pentru alegerea «reginelor» se organizează nu numai în marile metropole, ci și în desișul pădurilor. Ochiul magic al atotvăzătorului aparat fotografic are multe de spus în această privință. Să-i dăm cuvîntul.

În fiecare primăvară, în pădurile de vest ale Ecuadorului au loc serbările dedicate alegerii reginelor junglelor. În această regiune trăiesc ultimii indieni din fostul trib Colorados, care acum o jumătate de secol era format din cîteva mii de indivizi (astăzi au mai rămas numai cîteva sute). Colorados înseamnă, în limba spaniolă, oameni vopsiți, nume care li s-a dat din cauza vopselei roșii folosite la pictarea corpului.

Moștenită din străbuni, cochetăria indienilor Colorados întrece poate pe a tuturor popoarelor din America Latină. Un Colorado fără oglindă este ca un vînător fără pușcă. Au nevoie de această ustensilă pentru a-și supraveghea permanent coafura și liniile trase pe față cu vopsea. Cochetăria începe din copilărie — mai ales la fete, acestea fiind învățate de mamele lor să-și vopsească frumos fața, mîinile și picioarele și să-și pudreze părul.

O dată cu venirea primăverii, triburile își aleg noile regine ale frumuseții. Candidatele trebuie să îndeplinească numeroase condiții de participare la concurs, între acestea castitatea fiind pe primul loc. În fotografia 1: noua regină aleasă, purtînd însemnele demnității sale. În fotografia 2: regina care «a predat ștafeta».

La antipodul Ecuadorului, în insula Borneo, trăiesc daiacii, urmașii temuților «tăietori de capete» din secolul trecut. Ei și-au părăsit vechile obiceiuri și trăiesc astăzi integrați în viața organizată de statele din care fac parte. Grațioasa fată daiacă din foto 3 s-a pregătit, cu toate podoabele de care dispune (un kilogram de inele de cupru agățate de urechi!), pentru a participa la marele concurs anual ce se organizează în tribul său în vederea alegerii reginei frumuseții de pe insulă.

În văile adînci ale Pakistanului de Nord se află mica țărișoară Hunza, al cărei popor se trage, după cum spune legenda, din familiile întemeiate de trei soldați ai lui Alexandru cel Mare, stabiliți aici, cu femeile lor aduse din Persia. Hunzucuții sînt în număr de aproape 25 000. Trăiesc din agricultură, cultivînd micile fîșii de pămînt dintre stînci. Specialiștii care au cercetat Hunza și s-au ocupat de condițiile de viață ale locuitorilor ei afirmă că aceștia sînt cei mai sănătoși oameni de pe glob, bolile molipsitoare nefiind cunoscute de ei. Trei factori principali determină domnia absolută a sănătății în regiune: apa de băut, bogată în săruri minerale, legumele, care se pare sînt mai vitaminizate decît cele din restul lumii și... mersul pe jos, practicat intens de toți hunzucuții. O dată pe an, în Hunza se alege o regină a sănătății, care este lipsită de podoabe — după cum se vede în fotografia 4 — dar pe fața căreia se oglindește atributul esențial competițional — sănătatea.

Nici triburile nomade, care trăiesc în pustiurile Saharei, nu sînt mai prejos cînd e vorba de frumusețea femeii. Cu mult înainte de vîrsta mariticului — care este de obicei la 12 ani — fetele din triburile Bororo sînt «îndoctrinate» în arta frumuseții. O fată Bororo trebuie să aibă, necondiționat, următoarele atribute ale frumuseții: un ten curat, pe care «picturile» să se poată evidenția perfect; un corp înalt și slab, care se obține prin cumpătarea în alimentație; un nas drept; o frunte înaltă, naturală, sau, în caz de nevoie, «extinsă» prin raderea părului; un gît lung și — condiție principală — dinți albi, pe care și-i menține strălucitori prin frecare, de mai multe ori pe zi, cu bucățele de lemn aspru. O dată pe an, deținătoarele acestor atribute se adună într-un loc anumit, pentru alegerea tradițională a frumuseților neamului. În foto 5 și 6 vedem două concurente Bororo, venite la concurs cu fețele pictate și cu «bijuteriile» de familie (inele și brățări din cupru) prinse la urechi și la mîini. În foto 7: o Bororo care încalcă regulile, înfățișîndu-se la competiție cu obrazul nepictat, dar mai încărcată de podoabe...

4

5

6

1

2

3

7

Aţi putea spune că pledoaria pro comics pe care o sugerează titlul articolului de mai jos este, oarecum, inutilă, aţi putea spune că batem la uşi de mult deschise, că astăzi comics-ul nu mai are nevoie de apărători patetici. Şi cred că aţi avea dreptate: comics-ul se apropie, ca să zic aşa, de epoca sa de clasicism, comics-ul e azi consacrat, eroii săi colindă întreaga lume, eroii săi ne sînt prieteni, nimeni nu le mai contestă farmecul, voinicia şi priza. Dacă, totuşi, autorul articolului a simţit nevoia să-i pună într-o atît de puternică lumină virtuţile e pentru că, uneori, comics-ul a căzut şi în păcat, pentru că spaţiul benzii desenate a fost uneori folosit pentru elogiul violenţei, al pumnului, al raptului, că uneori comics-ul — ca şi TV de altfel, sau filmul, sau presa unor ţări ale lumii — a otrăvit în loc să lumineze. Dar dincolo de momentele-i de rătăcire, comics-ul ne-a rămas prieten, un prieten jovial, viteaz, amuzant, tonic.

ÎN APĂRAREA COMICS-ULUI

de Iordan **CHIMET**

Comics-ul şi-ar putea sărbători în acest an *un veac şi jumătate de existenţă*, dacă faimoasele «images d'Épinal» ale lui Jean Charles Pellerin ar putea fi considerate drept actul de naştere al genului. La început întîmplător, prin suitele de desene ale lui Gustave Doré, Wilhelm Busch (părintele triumfător al lui Max şi Moritz, primii farsori ai acestei lumi), Caran D'Ache, apoi din ce în ce mai imperativ, banda desenată începe să ocupe un loc tot mai important în paginile ziarelor şi revistelor din lumea întreagă. Denunţat drept un drog al secolului, de către unii sociologi contemporani ai culturii, *comics-ul* este apărat de către alţii drept o autentică bucurie, o sursă de delectare, rafinată, nu de puţine ori, a spiritului.

Renumitul apărător al cauzelor pierdute pe nedrept, Chesterton, a omis să pledeze în favoarea *comics-ului*. Cel puţin nu l-a citat în mod direct, dar i-a exprimat, cu alte ocazii, raţiunea de a exista şi comunica, de a fermeca şi de a fi iubit. Pentru Chesterton, *comics-ul* s-ar fi integrat nu artei cu rigorile ei, ci operelor de ficţiune care răspund altor necesităţi, se supun altor legi, îşi organizează alt fel mijloacele de expresie.

«Aspiraţia oamenilor simpli — scria el — către o lume ideală, unde se mişcă personaje de vis, este mult mai profundă, mai străveche şi mai importantă decît toate regulile artei frumoase... Literatura şi ficţiunea sînt două noţiuni distincte, separate. Literatura este un lux, ficţiunea o necesitate. O operă de artă nu poate fi niciodată prea scurtă: concentrarea este cel mai important merit al ei. O poveste nu poate fi niciodată prea lungă: regreţi cînd ajungi la sfîrşitul ei, aşa cum regreţi că ai ajuns la ultimul ban, sau la ultimul fum de ţigară... Omul simplu va fi întotdeauna un sentimental, căci un om sentimental este preocupat în primul rînd să-şi «trăiască» sentimentele şi nu să le dea un nou mod de expresie. Publicaţiile

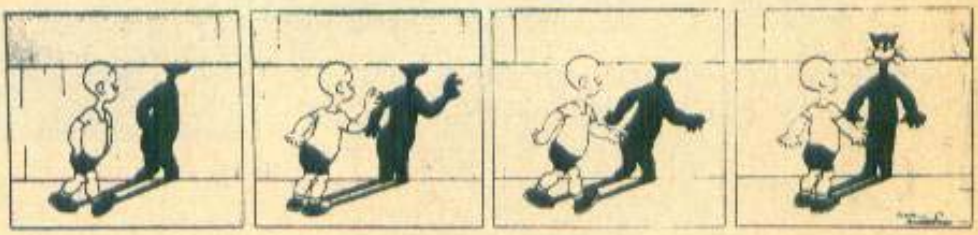

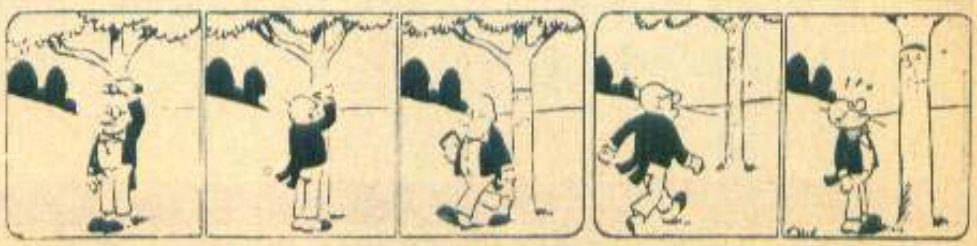

populare n-au în ele nimic rău. Ele exprimă locurile comune eroice și însingerate pe care s-a edificat civilizația. Și în pofida tuturor cărților proaste, umanitatea nu s-a îndoit și nu se va îndoi niciodată că fidelitatea e nobilă, curajul e splendid, femeile în pericol trebuie salvate și inamicii învinși, crutați».

. . . . . .

Comics-ul trebuie înțeles ca acel refugiu secret, deși în văzul lumii, în care eroii pot supraviețui într-un secol atît de abuziv rationalist. Eroul etern redus la acea schemă liniară, simplă, pe care o posedă întotdeauna certitudinile fundamentale, nu numai că supraviețuiește dar își continuă marșul său triumfal în lumea modernă. Mai mult decît atît, întreg spațiul benzii desenate este eroic. Întotdeauna personajul central devine generator de eroism, se fixează în memorie cu fascinația gesturilor superbe ale Cavalerilor Mesei Rotunde, chiar dacă el își mărturisește în existența sa reală o vocație comică, sau își exprimă prin absurdul comportamentului lui o dezamăgire și un refuz pe plan

Un colțișor liniștit.

ÎN APĂRAREA COMICS-ULUI

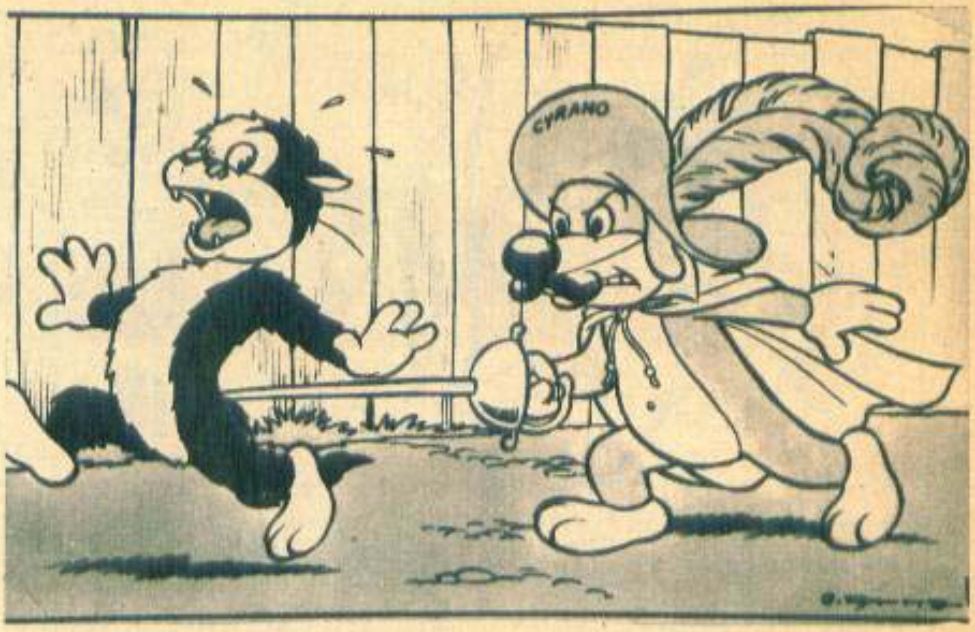

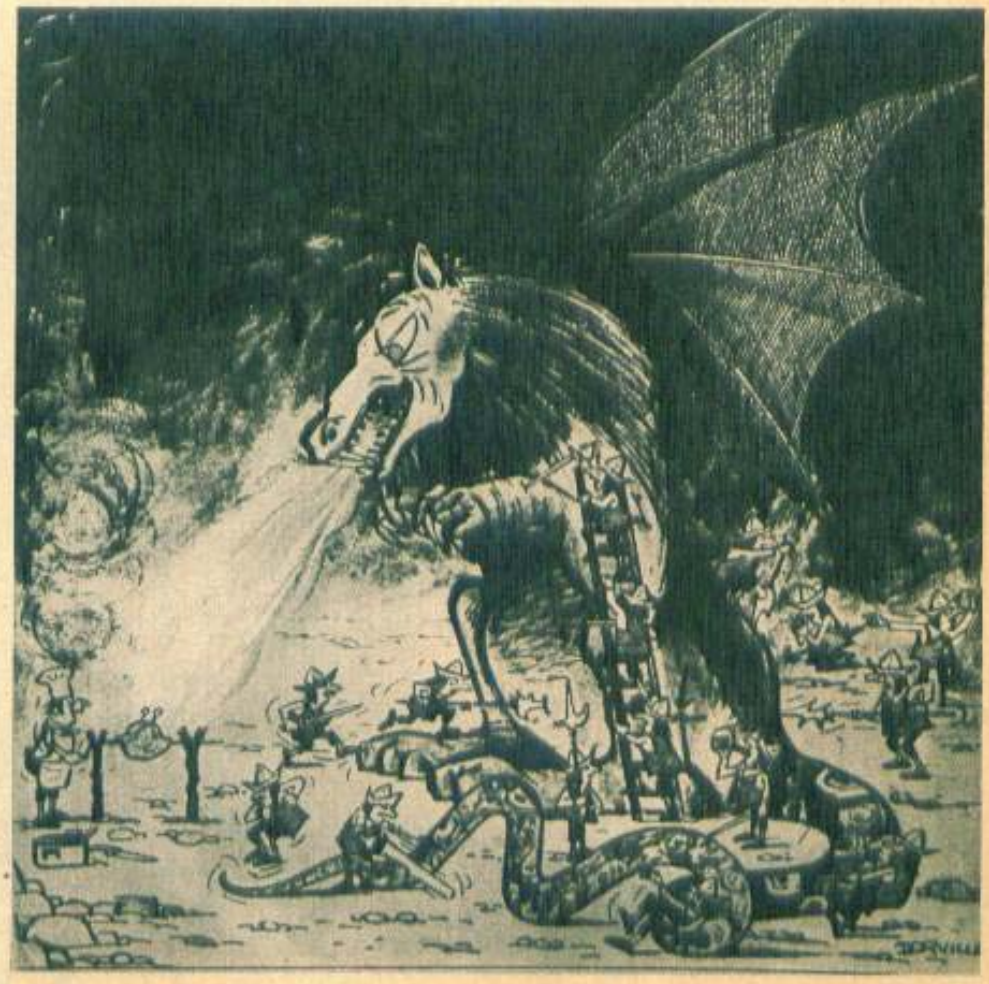

uman sau social. Şi în marea galerie a personajelor *comics-ului* găsim alături de eroii de tip clasic ca Tarzan şi Cisco Kid, Dick Tracy şi Flash Gordon, Prince Vaillant şi Buck Rogers, de tip fantastic ca Superman şi Batman, Mandrake Magicianul, Spiderman, eternul călător Luc Bradefer, Spectrul sau cow-boy-ul văzduhului Lone Sloane, farsori şi personaje comice ca profesorul Nimbus, Bécassine, micul Rege al lui Soglow, Bicot, familia Illico, sau Buster, Brown, animalele zeificate de epocă — Felix motanul, Krazy Kat, Opossumul Pogo şi crocodilul Albert, căţelul Snoopy. Dar toate categoriile se identifică în final într-o aceeaşi unică existenţă fără de moarte, invincibilă, populîndu-ne visele, care este existenţa eroică.

. . . . . .

Şi ar trebui să observăm critica spontană, involuntară şi secretă pe care banda desenată o aduce atîtor instituţii, caractere şi privilegii umane. Printre altele, vorbirii. Scriam cu alt prilej (în volumul «Eroi, fantome, şoricei») că singurul alfabet demn de încredere este linia desenată, care nu trădează sau a cărei trădare este permisă. *Comics-ul* este, de fapt, un desen animat cam sumar, care acceptă, de bunăvoie, o condiţie pauperă. Pe spaţiul încremenit al gazetei el aduce maximul de mişcare posibilă, de turbulenţă şi elan vital. Personajele acţionează şi uneori şi comunică prin limbaj, cuvintele lor sînt desenate în văzduh, evoluînd ca nişte şerpi aerieni pe un caiet de dictando colosal. Ele nu mai evocă imponderabilul muzicii, ci concreteţea tactilă a materiei. Un cuvînt devine în *comics* tot atît de definitiv ca şi un arbore. Pus în pămînt poate încolţi.

WILHEM BUSCH

MAX ŞI MORITZ

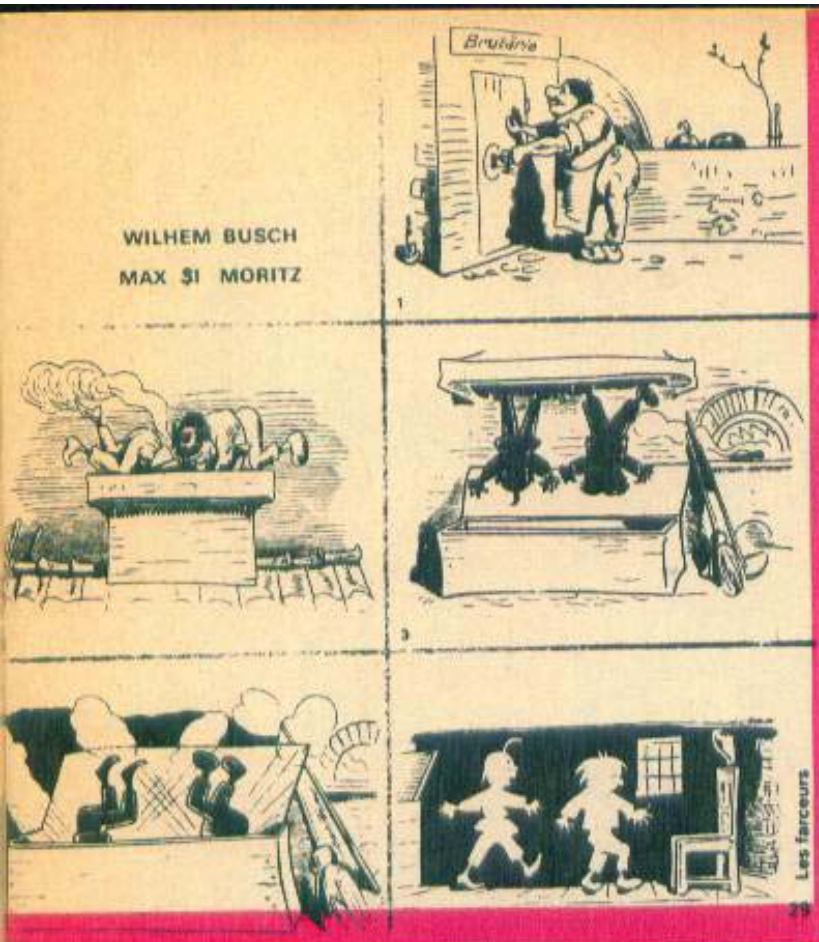

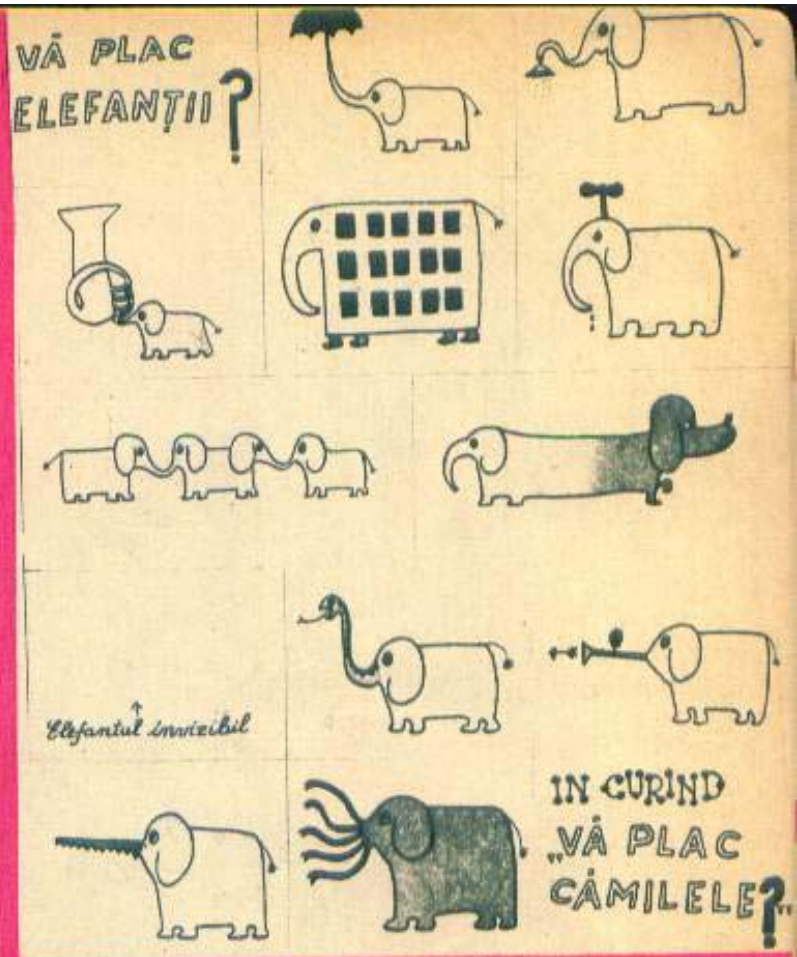

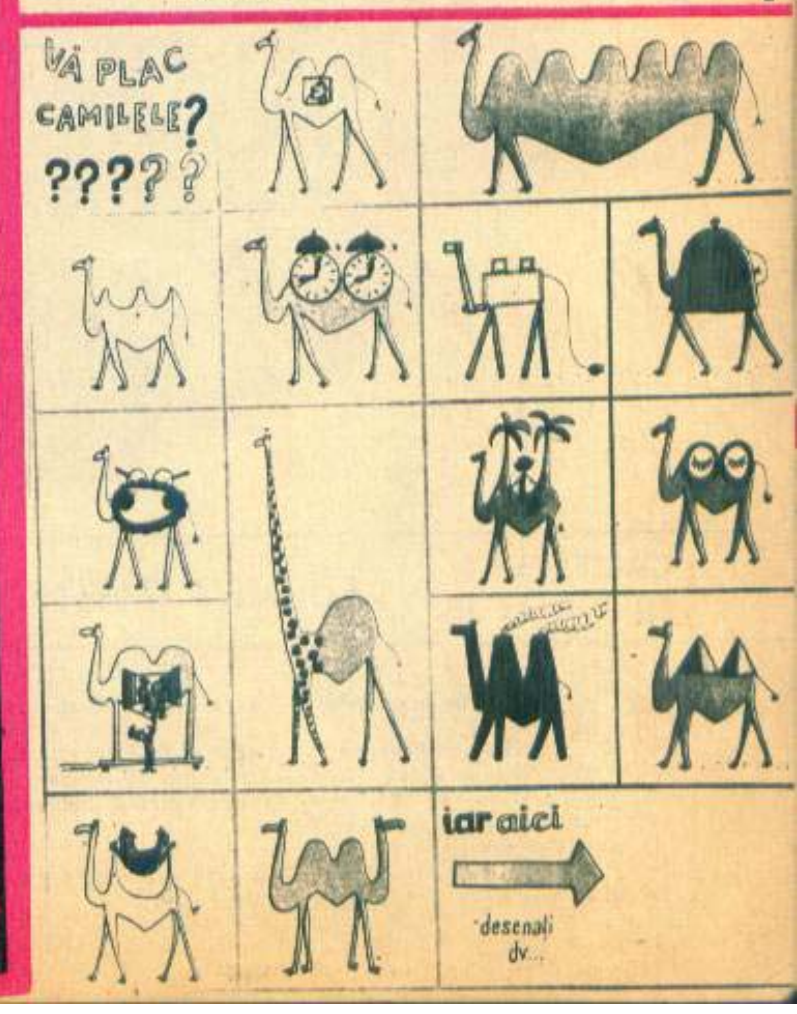

ÎN APĂRAREA COMICS-ULUI

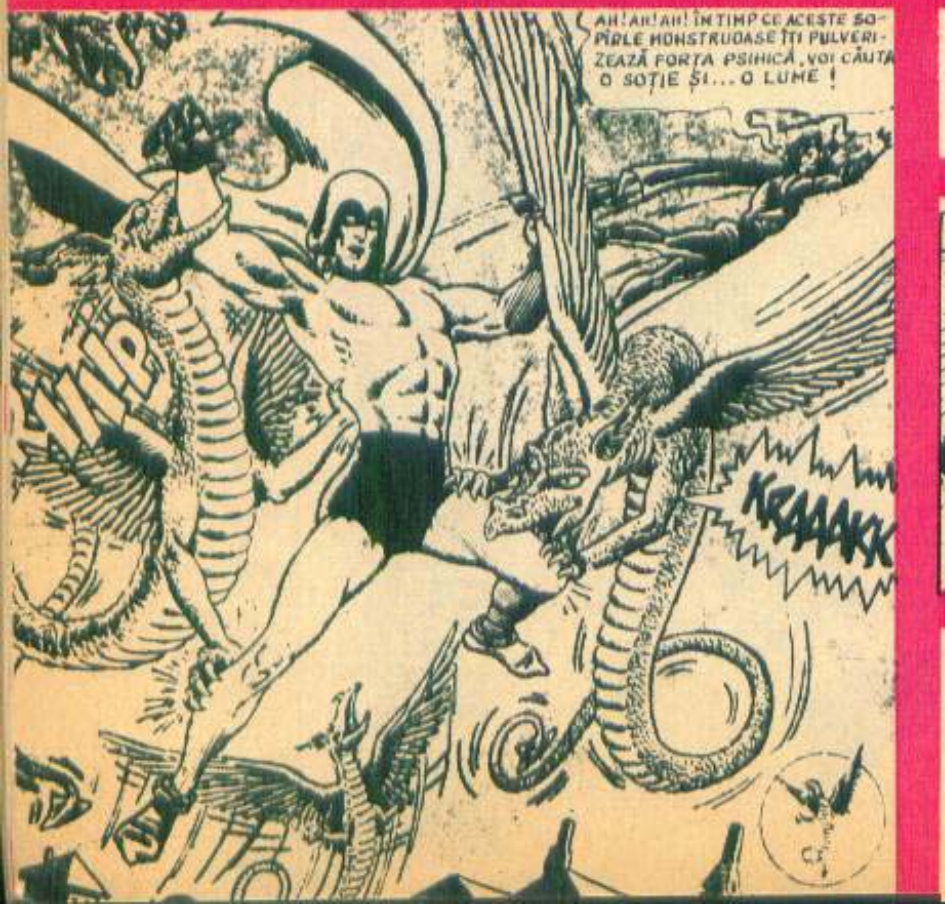

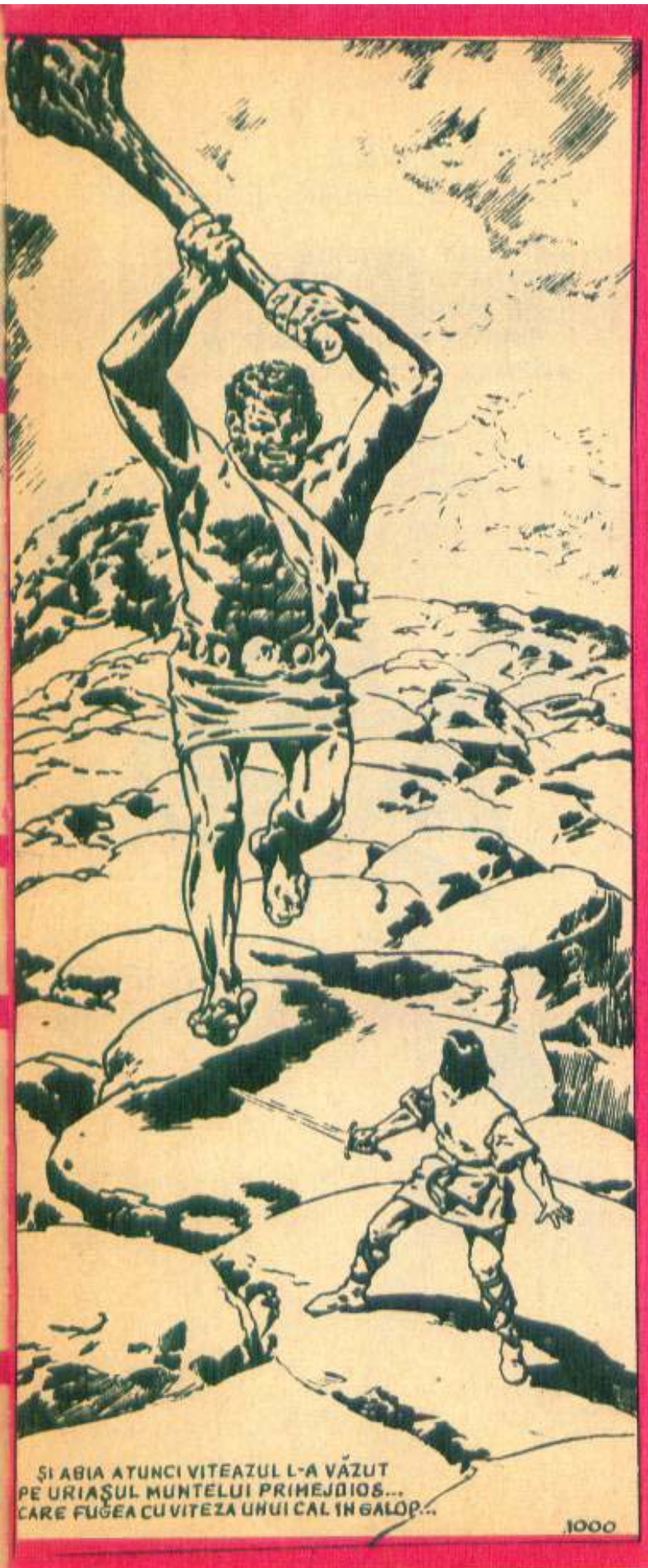
ŞI ABIA ATUNCI VITEAZUL L-A VĂZUT
PE URIAŞUL MUNTELUI PRIHEJDIOS...
CARE FUGEA CU VITEZA UNUI CAL IN GALOP...
1000

AAAWW

CURÂND TOTUŞI EI ZBOARĂ PESTE CETATEA FANTASTICĂ, MASĂ IMENSĂ, TĂCUTĂ ŞI TENEBROASĂ PARCĂ PETRIFICATĂ ÎN CONVULSIA UNEI AGONII.

UMOR

–Nu, mulțumesc, nu beau! Trebuie să conduc...

–Ți-am spus eu că sînt bani aruncați...

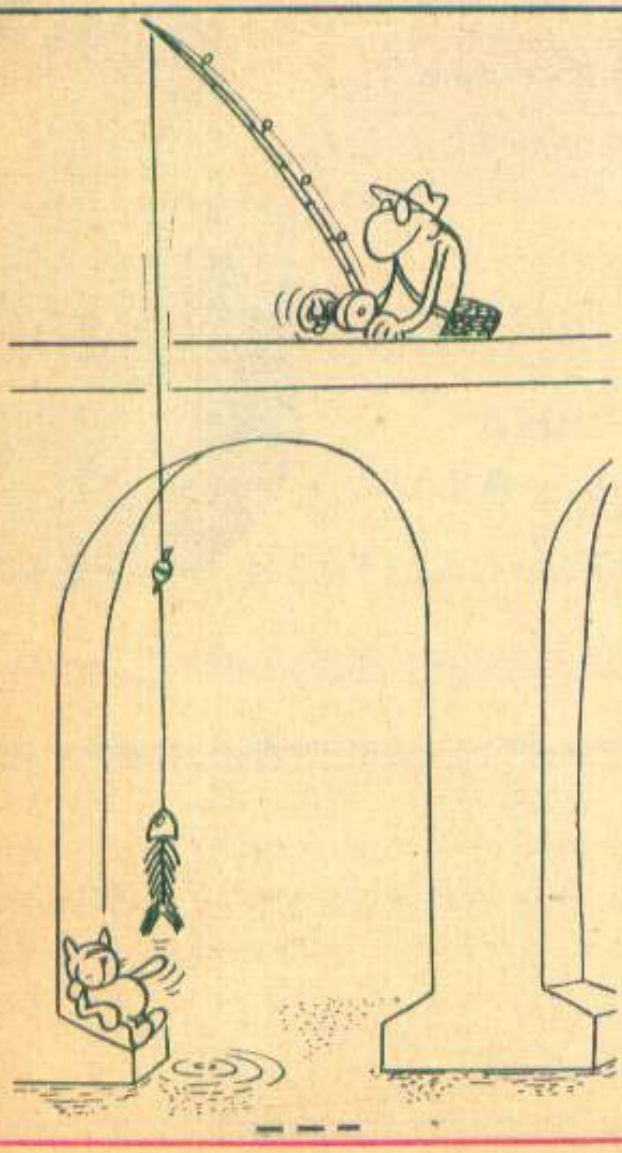

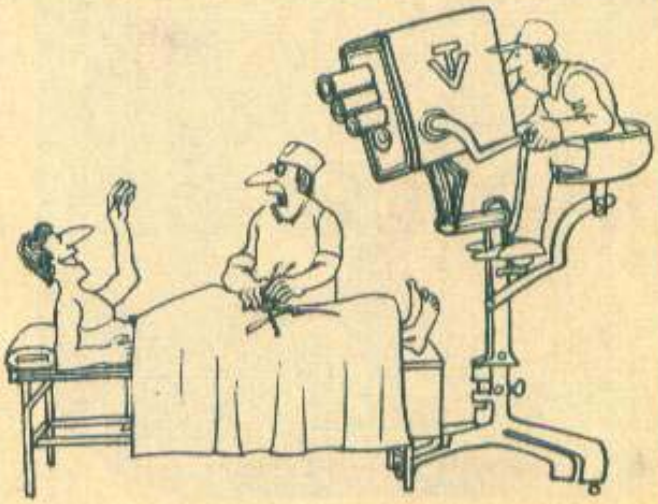

–Nu vreți să încetați o dată să dați din mînă?

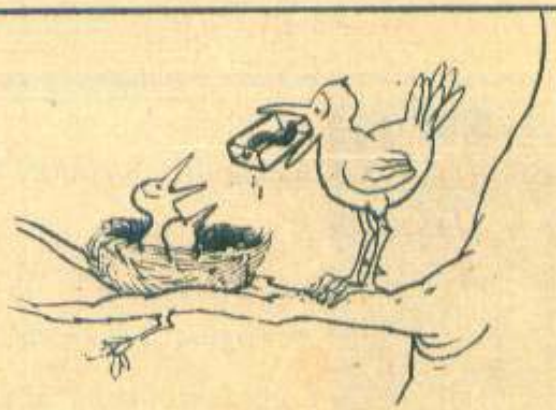

–Ce ne-ai adus azi? Iar un vierme congelat?

ÎNTREPRINDEREA C.E.I.L. - ARAD

Calea Aurel Vlaicu nr. 14
telefon 11.40

VĂ OFERĂ:

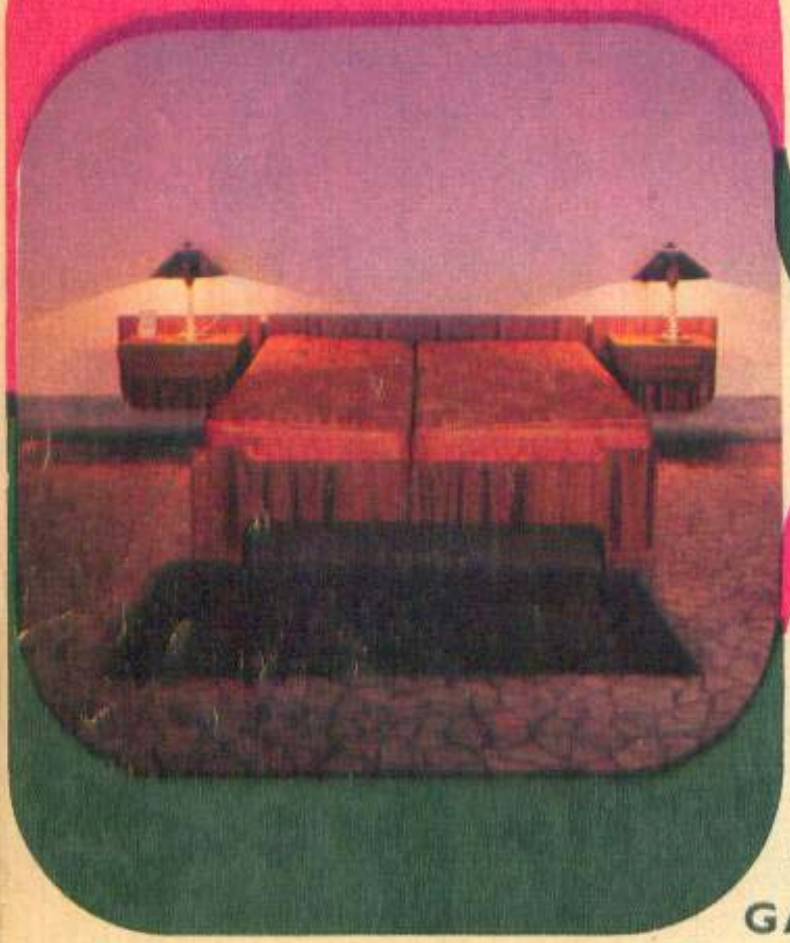

- Mobilă modernă
- Mobilă stil
de calitate superioară

FIRMA
„C.E.I.L. - ARAD" -
GARANȚIA CALITĂȚII

Secretariatul de redacție:	Alexandru PĂSĂRIN
Prezentarea grafică:	Vasile OLAC
Corectura:	Viorica PUICĂ și Angela ȘTEFĂNESCU
Tiparul:	Combinatul poligrafic «Casa Scînteii»

PREȚUL ALMANAHULUI: 16 LEI